

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Jana Coufalová

Znalecké dokazování

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 13. 4. 2011

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literature byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu

V Praze dne 13. dubna 2011

.....
podpis

Děkuji panu prof. JUDr. Jiřímu Jelínkovi, CSc. za hodnotné rady a odborné vedení práce.

Obsah

Úvod	1
1 Znalec	3
1.1 Právní úprava znalecké činnosti a její současný vývoj	3
1.1.1 Instrukce ministra spravedlnosti	4
1.1.2 Novela znaleckého zákona.....	6
1.1.3 Nový zákon o znalcích.....	9
1.2 Osoba znalce	11
1.2.1 Kdo může být znalcem podle znal. zákon?.....	12
1.2.2 Znalec či „ústav“?	14
1.3 Jmenování a odvolání znalce	16
1.4 Práva znalce a povinnosti znalce.....	16
1.5 Odpovědnost znalce	17
1.6 Ochrana znalce	18
2 Účast znalce na trestním řízení	20
2.1 Přibrání znalce.....	20
2.2 Vymezení znaleckého úkonu	27
2.3 Příprava znaleckého posudku.....	30
3 Znalecký posudek	34
3.1 Náležitosti znaleckého posudku	34
3.2 Odborné vyjádření versus znalecký posudek	37
3.2.1 Odborné vyjádření nebo znalecký posudek?	37
3.2.2 Společné a rozdílné znaky odborných vyjádření a znaleckých posudků..	41
3.3 Znalecký posudek předložený stranou	46
4 Provádění důkazu znalcem.....	51
4.1 Výslech znalce	51
4.1.1 Výslech znalce v přípravném řízení.....	54
4.1.2 Výslech znalce v hlavním líčení	54
4.1.3 Výslech znalce při veřejném zasedání	55
4.2 Hodnocení znaleckého posudku.....	56
5 Slovenská právní úprava	63
5.1 Trestný poriadok	63
5.2 Zákon o znalcoch, tlmočníkoch a prekladateľoch	68
Závěr	72
Shrnutí v jazyce anglickém	75
Seznam použitých zkratk.....	77
Použitá literatura	78
Seznam příloh.....	83

Úvod

V poslední době jen stěží najdeme trestní proces, ve kterém by nefiguroval znalec. Úloha znalce je pro orgány činné v trestním řízení naprosto zásadní a nepostradatelná. Často se lze setkat s velmi složitými skutkovými otázkami, pro jejichž objasnění je nezbytné povolat odborníka, který je díky svým odborným znalostem a zkušenostem pomůže rozřešit. I kdyby snad samotný soudce měl potřebné odborné znalosti, nepřísluší mu je řešit.¹ Tato premisa vyplývá ze zásady „iura novit curia“, přeloženo do češtiny soud zná právo. Jemu přísluší konečné právní posouzení skutkových zjištění. Bez pomoci znalce by však dnešní trestní proces byl takřka nepředstavitelný.

Téma pro svoji diplomovou práci jsem si vybrala záměrně, neboť mě již dlouhodobě trestní proces zajímá. Problematika podávání znaleckého posudku je oblastí, do níž se promítají jak aspekty ryze právní, tak aspekty absolutně neprávní, resp. odborné. A právě toto pozoruhodné propojení, které je mnohdy velmi komplikované, mě zaujalo.

Původně jsem zamýšlela pojmout toto téma daleko širěji, včetně zpracování kapitol týkajících se historie znaleckého dokazování a znalecké činnosti vůbec, aby byl pohled na dané téma ucelenější. Rovněž jsem chtěla věnovat pozornost obecným otázkám dokazování, základním pojmům – důkazu, důkaznímu prostředku, nositeli důkazu. Nakonec jsem však vzhledem k rozsahu diplomové práce od těchto pasáží upustila.

Ačkoliv je mým stěžejním tématem znalecké dokazování v trestním řízení, rozhodla jsem se v první kapitole věnovat některým obecným otázkám znaleckého práva, které jsou společné pro všechny typy řízení, v nichž znalec figuruje. Domnívám se totiž, že právě osoba znalce je důležitým prvkem samotného znaleckého dokazování, protože jedině znalec může podat znalecký posudek, který je v mnohých případech rozhodujícím důkazním prostředkem.

¹ „Jestliže soudce má kromě odborných znalostí předpokládaných pro výkon jeho povolání i jiné odborné znalosti potřebné pro posouzení určité skutečnosti, nelze k tomu zpravidla brát zřetel při úvaze o tom, zda má být proveden důkaz znaleckým posudkem. I v těchto případech je povinností soudu, aby provedl důkaz znaleckým posudkem.“ Zpráva Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 12. 1980, sp. zn. Cpj 161/79, Pls 3/80, R 1/1980.

V poslední době se zpracování znaleckých posudků a zejména jejich kvalita stává terčem kritiky různých osob, které se s nimi v praxi setkávají, na druhou stranu i samotní znalci vcelku jednohlasně současnou úpravu znalecké činnosti kritizují jako zastaralou. S novým rokem se objevily snahy Ministerstva spravedlnosti na tyto výtky reagovat v podobě chystaných legislativních změn základní normy znaleckého práva, tj. znal. zákona. Vzhledem k aktuálnosti tohoto tématu jsem výše uvedeným změnám věnovala větší pozornost. Ačkoli se přímo trestního řízení netýkají, úprava obecných znaleckých otázek a jejich změny jsou i pro trestní proces zásadní.

V dalších kapitolách se zaměřuji již výlučně na účast znalce na trestním řízení, znalecký posudek, zejména jeho srovnání s odborným vyjádřením, kde se zabývám jejich společnými a rozdílnými rysy. V neposlední řadě se věnuji též vlastnímu provádění důkazu znalcem, výsledku znalce, a nakonec nejdůležitější a rovněž nejtěžší činnosti celého důkazního řízení, tj. hodnocení znaleckého posudku. Do těchto kapitol jsem se pokusila promítnout své praktické poznatky, které jsem nabyla absolvováním několika stáží na Okresním státním zastupitelství v Jihlavě.

Na závěr jsem se pro srovnání a snad i možnou inspiraci pokusila nastínit, jak řeší tuto problematiku slovenský zákonodárce. Výběr této zahraniční úpravy je zcela logický vzhledem ke společným právním kořenům obou stěžejních norem, jak tr. řádu, tak znal. zákona.

Pro praktičtější pohled na dané téma jsem se obrátila formou dotazníku na samotné znalce, abych tak získala zasvěcený pohled z praxe. Kvůli nedostatečné návratnosti odpovědí jsem však nemohla vyvodit relevantní statistické závěry, a proto jsem krátké zhodnocení zahrnula pouze do závěru své práce a nevěnovala mu vlastní kapitolu.

Diplomovou práci jsem se také pokusila oživit praktickými přílohami, na něž odkazuji v textu.

Cílem mé práce bylo zmapovat současný stav znalecké činnosti a znaleckého dokazování v trestním řízení, poukázat na některé nedostatky, které vlastní praxi sužují, a pokusit se zaujmout k některým otázkám vlastní stanovisko.

1 Znalec

Následující kapitola zahrnuje základní poznatky týkající se osoby znalce a to z pohledu zákona č. 36/1967 Sb. o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „znal. zákon“) a vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 37/1967 Sb. k provedení zákona o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „znal. vyhláška“). Podrobněji jsem se zaměřila hlavně na právní úpravu obecného znaleckého práva se zaměřením na probíhající legislativní změny a charakteristiku osoby znalce, zejména jeho odlišení od svědka či konzultanta, s nimiž se lze v trestním řízení také často setkat. Dalšími otázkami znaleckého práva, jež jsou společné pro všechna řízení, jsem se zabývala jen okrajově.

1.1 Právní úprava znalecké činnosti a její současný vývoj

Právní úprava znalecké činnosti představuje pro zákonodárce nelehký úkol, neboť tato problematika v sobě zahrnuje velice nesourodou skupinu velkého množství oborů, odvětví a dílčích specializací, které se od sebe výrazně odlišují. Některé odbornosti dokonce volají po samostatné úpravě.² Cílem právní úpravy takto rozsáhlé problematiky však není detailně regulovat režim každého oboru a specializace soudních znalců, ale snaha o určitou obecnost a abstraktnost dané právní normy. Pro takto konkrétní otázky není prostor v zákoně, ale měly by se jim věnovat podzákoné právní předpisy, případně interní akty, zavazující pouze znalce.

Současná právní úprava, znal. zákon a znal. vyhláška, je platná už více než čtyřicet let. Navzdory tomu došlo během této doby pouze ke sporadickým novelizačním zásahům.

Zákonem č. 322/2006 Sb. byl doplněn § 17 odst. 3, kterým se odměna zvyšuje o částku daně z přidané hodnoty, kterou je znalec povinen odvést, je-li plátcem podle zvláštního zákona.³ Druhou téměř bezvýznamnou změnou bylo doplnění § 7 odst. 2

² MACH, Jan. Činnost soudních znalců v oboru zdravotnictví. *Zdravotnictví a právo*. 2009, č. 7 – 8, s. 10. „Nový zákon o znalcích by měl obsahovat samostatnou část o znalcích z oboru zdravotnictví, jejich kvalifikaci, potřebné erudici a praxi.“

³ Zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů.

o přidělení identifikačního čísla, pokud ho znalec nemá, s odkazem opět na zvláštní předpis.⁴

Otázkou je, proč nedošlo k výraznějším změnám? Byl zákon přijatý ve zcela jiné politicko-ekonomické a společenské situaci natolik nadčasovým právním předpisem? Nejspíš ano, když podle něj funguje znalecká činnost bez výraznějších problémů doposud. Stálo by však za to některé relikvie z dob minulých nahradit, nebo například odstranit některá ustanovení, která jsou jednoznačně obsolentní.⁵ Význam znaleckých posudků jak v oblasti trestního procesu, tak ale i v občanskoprávních, zejména obchodních věcech vzrůstá. Proto se v posledních několika letech o potřebné změně začíná v odborných kruzích živě diskutovat.

Mnohé návrhy, které se začaly objevovat již v druhé polovině devadesátých let, však většinou skončily pouze na papíře a nebyly uvedeny pro nedostatek podpory a politického konsensu v život.

V současné době se však na změně intenzivně pracuje. Ministerstvo spravedlnosti představilo chystané změny na začátku tohoto roku. Tyto změny by měly být realizovány jednak instrukcí, jednak novelou znal. zákona, a nakonec vytvořením zákona zcela nového, který by nahradil zákon původní.

1.1.1 Instrukce ministra spravedlnosti

Jednou z nejvíce problematických kapitol znalecké činnosti je zcela nedostatečná úprava znaleckých ústavů. Tento nedostatek, nejasné vymezení jednotlivých pojmů, však začal činit jisté problémy až po roce 1989, kdy vznikaly také soukromoprávní subjekty, které byly zapisovány do seznamu ústavů, aniž by se zkoumalo, kdo v nich vlastní znaleckou činnost vykonává a kdo v konečném důsledku za takové posudky nese odpovědnost.⁶ Tento stav je velmi znepokojující, a proto se jej

⁴ Zákon č. 111/2009 Sb., o základních registrech.

⁵ Například § 7 odst. 3 znal. zákon o předkládání seznamu pověřenectvu Slovenské národní rady pro spravedlnost nebo § 24 odst. 3 znal. zákon o dnes již neexistující hospodářské arbitráži.

⁶ SMEJKAL, Vladimír. *Rozbor stávajícího stavu řízení činnosti a výkonu funkce znalců a tlumočnicků v ČR a návrh na další postup* [21. 10. 2007], s. 4.

Ministerstvo spravedlnosti snažilo řešit vydáním organizačního pokynu (dále jen „instrukce“).⁷

Tato instrukce je podle jejího úvodního ustanovení vydávána „za účelem zajištění jednotnosti rozhodování v otázkách jmenování, odvolání a změn zápisů týkajících se ústavů kvalifikovaných pro znaleckou činnost“, kde má ministerstvo spravedlnosti vzhledem k chybějící úpravě výrazný prostor pro správní uvážení.

Instrukce zavedla s účinností k 1. 1. 2011 přísnější podmínky pro zápis znaleckých ústavů, resp. těch, které se zapisují do oddílu I. seznamu znaleckých ústavů (§ 21 odst. 1 znal. zákona). Žadatel musí doložit, že alespoň tři jeho společníci, členové nebo zaměstnanci v pracovním poměru na dobu neurčitou, jsou znalci zapsanými pro požadované obory a nejsou společníky, členy nebo zaměstnanci jiného ústavu. Dalším předpokladem pro zápis znaleckého ústavu do seznamu bude splnění povinnosti mít odpovídající materiální a personální vybavení pro výkon znalecké činnosti.

Pokud by oním žadatelem byla vysoká škola, lze ji zapsat jen, má-li v příslušném nebo příbuzném oboru akreditován doktorský studijní program.

Žadatele nelze zapsat, pokud byl sám nebo, je-li korporací, jeho společník v posledních třech letech vyškrtnut ze seznamu ústavů.

Instrukce v § 1 hovoří o tom, že do druhého oddílu se zapisují veřejnoprávní subjekty, jako například vědecké ústavy, veřejné vysoké školy a veřejné výzkumné instituce, etc. a do prvního oddílu pak „ostatní právnické osoby“, z tohoto označení lze dovodit, že by znalecké ústavy měly být právnickými osobami, přičemž v současnosti v seznamu figurují i osoby fyzické.

Podle § 13 této instrukce musí znalecké ústavy doložit splnění těchto nových podmínek ve lhůtě jednoho roku. V opačném případě s nimi bude zahájeno správní řízení podle § 20 písm. a) ve spojení s § 22 odst. 3 znal. zákona.

Otázkou je, zda byla tato forma zvolena správně. Osobně se domnívám, že stejně jako se zpřísnují podmínky pro znalce – fyzické osoby a bude se tak dít novelou znal. zákona, mělo by tomu tak být i v případě znaleckých ústavů. Ačkoli je tato instrukce prezentována jako sjednocení postupu správního uvážení, jedná se i vzhledem k tomu, že toto uvážení musí být zpětně aplikováno i na znalecké ústavy zapsané ke dni

⁷ Organizační pokyn č.j. 41/2010 – OD - ZN, jímž se upravuje postup při vyřizování žádostí o zápis do seznamu ústavů kvalifikovaných pro znaleckou činnost podle § 21 odst. 3 znal. zákona.

účinnosti tohoto pokynu, o velmi zásadní rozšíření předpokladů kladených na znalecké ústavy, které by mělo být upraveno některým z formálních pramenů práva, nejlépe zákonem, tj. nikoli pouze interně závazným aktem.

Z instrukce také vyplývá různé postavení znaleckých ústavů zapsaných v prvním oddíle, což jsou převážně soukromoprávní subjekty, a znaleckých ústavů v druhém oddíle, převážně veřejnoprávní subjekty, na něž se ono zpřísnění podmínek nevztahuje. S tímto nesouhlasí zejména soukromoprávní znalecké ústavy.⁸ Na druhou stranu je třeba říct, že právě mezi nimi se lze setkat s mnohými, které nejsou schopné poskytovat kvalitní znalecké posudky.

1.1.2 Novela znaleckého zákona

Cílem návrhu změny znal. zákona je podle důvodové zprávy⁹ „co možná nejrychlejší zajištění vyššího dohledu nad jejich činností a současně dosažení vyšší spolehlivosti výsledků činnosti soudních znalců a znaleckých ústavů, které usnadní rozhodování v soudních sporech a v neposlední řadě povede ke zkrácení trvání soudních sporů“. Vzhledem k stále četnějším stížnostem na činnost soudních znalců a kvalitu jejich práce se staly některé nejpálčivější otázky předmětem novely, ačkoli se hovoří o následném přijetí zcela nového zákona. V následujících několika řádcích bych chtěla zdůraznit ty změny, které považuji za zásadní.

- **Rozšíření předpokladů pro jmenování znalců**

Aby znalec mohl být jmenován, bude muset nadále splnit více „zprísňujících“ podmínek. § 4 znal. zákona tak nově zavádí podmínku bezúhonnosti znalce, kterou v následujícím ustanovení také definuje. Dalším předpokladem pak bude plná způsobilost k právním úkonům a v neposlední řadě, že znalec nebyl v posledních třech letech vyškrtnut ze seznamu znalců pro porušení povinností podle tohoto zákona.

Další otázkou, kterou se museli legislativci zabývat, byla otázka státního občanství. Na jednu stranu by hrozilo riziko kolize s právem Evropské unie, na

⁸ CARBOL, Luděk; KRÍSTEK, Lukáš. Novela zákona o znalcích. *Právní rádce*. 2009, č. 8, s. 58.

⁹ Ministerstvo spravedlnosti: *Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů*, č.j.: 735/2010 LO.

stranu druhou v praxi se v případě zrušení této podmínky může stát, že za znalce bude ustanovena osoba neznalá českého jazyka, což by mohlo vést jednak k výrazným problémům v podobě jazykové bariéry, které by vyústily k ustanovení znalce nového, jednak k přibírání tlumočnicků. Oba dopady by mohly v konečném důsledku znamenat prodloužení řízení a zvýšení nákladů. Nicméně zásada nediskriminace převážila všechna ostatní rizika a novela znal. zákona ruší podmínku státního občanství a nahrazuje ji podmínkou trvalého pobytu. Někteří znalci se však domnívají, že „osoba, která nemá české státní občanství, by měla doložit znalost českého jazyka“.¹⁰

Velmi vágně formulovaný požadavek potřebných znalostí a zkušeností zůstává novelou nedotčen, ač se jedná o jednu z diskutovaných otázek, kterou je nutno také řešit. Vymezení adekvátního vzdělání a potřebné praxe znalců je ponecháno do nového zákona o znalcích.

- **Povinnost mlčenlivosti**

Ačkoli tuto povinnost bylo možné dovodit ze znění znalceva slibu (§ 6 odst. 2 znal. zákona), nebylo jasné, jaké má hranice, a zda a kdo může znalce této povinnosti zprostit. Proto novela znal. zákona navrhuje zabývat se pro zpřesnění touto problematikou v chybějícím rozsahu v samostatném paragrafu (§ 10a znal. zákona).

Nově pak zavádí povinnost mlčenlivosti i po skončení výkonu znalecké činnosti s možností zproštění zadavatelem. Povinnost mlčenlivosti se pak nebude vztahovat na skutečnosti, které byly předmětem veřejně podaného znaleckého posudku.

- **Správní trestání**

Důvodová zpráva uvádí, že absence přestupků znalců a správních deliktů znaleckých ústavů lze považovat za „závažný nedostatek platné právní úpravy, jinými slovy Ministerstvo spravedlnosti ani krajské soudy nedisponují dostatečnými

¹⁰ Tamtéž.

oprávněními, aby mohly postihnout znalce nebo znalecký ústav, který postupuje v rozporu se zákonem.“¹¹

Přestupky znalců lze rozdělit na méně závažné a závažné. Za méně závažné novela navrhuje uložení sankce v podobě pokuty do 50.000,- Kč, za ty závažnější pak do 100.000,- Kč. Stejně rozlišení platí i pro správní delikty znaleckých ústavů s tím, že pokuty jsou dvojnásobné. Alternativně pak bude možné za závažnější provinění uložit i jinou sankci a to vyškrtnutí ze seznamu znalců, respektive znaleckých ústavů. Stejný důsledek však bude mít zavedení institutu „tříkrát a dost“ (§ 20a odst. 1 písm. d) znal. zákona), který spočívá v tom, že pokud se znalec dopustí tří přestupků, třeba i méně závažných, a byl za ně pravomocně uznán vinným, bude zbaven funkce znalce.

Novela dále umožňuje udělit znalci, resp. znaleckému ústavu výstrahu, pokud jeho pochybení nelze považovat ani za správní delikt, ani za trestný čin. Důvodová zpráva chápe výstrahu jako jakési upozornění (předběžné opatření), které by mělo být využíváno pouze v případě drobných pochybení.

- **Pozastavení práva vykonávat znaleckou činnost**

Možnost pozastavit právo vykonávat znaleckou činnost v dosud platné právní úpravě chybí. Nově by tato možnost byla řešením např. v situaci, bylo-li proti znalci zahájeno trestní stíhání pro úmyslný trestný čin, nebo bylo-li zahájeno řízení o jeho způsobilosti. Novela dále zavádí možnost znalce o pozastavení z vážných důvodů požádat, maximálně však na dobu dvou let. Tím by byly pokryty případy déle trvajících nemocí, či přechodných pobytů v zahraničí.

Rozhodování o pozastavení práva vykonávat znaleckou činnost je v rukou Ministerstva spravedlnosti nebo pověřeného krajského soudu.

- **Zánik práva vykonávat znaleckou činnost**

Právo vykonávat činnost znalce tak podle navrhované právní úpravy zaniká ze zákona¹², na základě rozhodnutí Ministerstva spravedlnosti nebo pověřeného předsedy krajského soudu, a to pokud se dodatečně zjistí, že znalec nesplňuje

¹¹ Ministerstvo spravedlnosti: *Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů*, č.j.: 735/2010 LO.

¹² Navrhovaný § 20b, tj. smrtí, prohlášením za mrtvého, zbavením způsobilosti k právním úkonům, atp.

podmínky pro jmenování, nebo tyto odpadly, nebo pokud nemůže pro zdravotní nebo jiné závažné důvody vykonávat znaleckou činnost a nebylo mu toto právo pozastaveno, nebo tyto důvody trvají i po ukončení pozastavení. Vyškrtnutí je také jedna z navrhovaných alternativ, kterou se budou sankcionovat závažnější přestupky, stejně jako důsledkem naplnění principu „tříkrát a dost“, o němž jsem se výše zmiňovala.

1.1.3 Nový zákon o znalcích

Výše uvedené změny by ale měly v konečném důsledku vyústit ve vytvoření zcela nového zákona o znalcích a zcela nového zákona o tlumočnících. Věcný záměr tohoto nového zákona byl představen loni v rámci Programu legislativní rady vlády na rok 2010.¹³ Nicméně potom Ministerstvo spravedlnosti usoudilo, že prioritou bude novela stávajícího zákona, a proto práce na novém zákoně zastavilo a začalo svou pozornost zaměřovat na navrhovanou novelu znal. zákona.

Inspirací pro vytvoření nového zákona by však měla být novela znal. zákona z roku 2009, která nakonec nebyla realizována. Byla připravena na základě pečlivé analýzy¹⁴ současného stavu znalecké činnosti a měla tak řešit ty nejproblematictější otázky. Dalším dokumentem, z něhož je možné dovozovat, jaké změny by v této oblasti měly nastat, je věcný záměr nového zákona z roku 2010. Tyto se pokusím alespoň nastínit.

Jednou ze zásadních změn je *zprísnění podmínek pro výkon znalecké činnosti* a obecně i celého procesu jmenování, které je motivováno zejména zajištěním kvality znaleckých posudků, jejichž role je v soudních sporech leckdy rozhodující. Žadatel by tak měl splnit objektivně daná kritéria, zejména získat vysokoškolské vzdělání v příslušném oboru, případně získat akademický či vědecký titul, výjimkou jsou pak obory, kde adekvátní vysokoškolský program neexistuje. Dále pak splnit potřebnou praxi a v neposlední řadě složit zkoušku před komisí sestavenou Ministerstvem spravedlnosti. Ta by se měla skládat z ověření znalostí právních předpisů vztahujících se ke znalecké

¹³ Návrh novely zákona včetně důvodové zprávy dostupný na WWW: <
<http://portal.justice.cz/Justice2/ms/ms.aspx?o=23&j=33&k=4979&d=314281>>

¹⁴ SMEJKAL, Vladimír. *Rozbor stávajícího stavu řízení činnosti a výkonu funkce znalců a tlumočnicků v ČR a návrh na další postup*, analýza zpracovaná pro potřeby Legislativní rady vlády, [21. 10. 2007].

činnosti obecně a procesních předpisů. Druhá část by pak byla praktická a spočívala by ve vypracování znaleckého posudku a obhajobě před příslušnou komisí.

Takto by však ještě nebyla zajištěna trvalá kvalita znaleckých posudků, proto by se znalci měli starat o průběžné získávání nových poznatků a prohlubovat a rozvíjet své odborné znalosti, aby produkovali jen kvalitní znalecké posudky založené na nejnovějších poznatcích.

Zpřísnění by se mělo samozřejmě týkat i znaleckých ústavů, tak jak o něm nyní pojednává instrukce. Co se týče ústavů, nejspíš se v novém zákoně bude vycházet z koncepce navrhované v novele z roku 2009. Budou se rozlišovat ústavy soukromoprávní a veřejnoprávní.

Dalším charakteristickým bodem nové koncepce by měla být *centralizace*, spočívající zejména ve vytvoření jediného seznamu spravovaného Ministerstvem spravedlnosti, ve kterém by byli vedeni znalci, tlumočníci a znalecké ústavy.

Dalším rysem by měla být zcela jednoduše řečeno jakási *modernizace*. Jednak je nezbytně nutné aktualizovat seznam jednotlivých oborů a odvětví, včetně dílčích specializací a přizpůsobit jej současným potřebám vědy, techniky, umění a řemesel. Dále by stálo za zvážení, zda by tento seznam neměl být vydán například ve formě prováděcí vyhlášky, v současné době tvoří přílohu více než třicet let staré směrnice Ministerstva spravedlnosti.¹⁵ Změn by mohl doznat také znalecký deník, který by se mohl vést v elektronické podobě, což by bylo jednodušší jak pro znalce, tak i pro krajské soudy, které jsou pověřeny tyto evidence kontrolovat. Další otázka, která by mohla být řešena v novém zákoně, je možnost podávat znalecké posudky v elektronické podobě podepsané uznávaným elektronickým podpisem podle zvláštního zákona.¹⁶

Prof. Smejkal jako jeden ze základních problémů současné situace znalců vidí samotné ustanovení znalce.¹⁷ Špatně vybrané zaměření znalce, jeho vytíženost, nesprávně formulované otázky jsou důvody, které soudní řízení v mnoha případech neúměrně prodlužují a také zdražují. A jsou to podle prof. Smejkala zejména soudci, kteří tak jednají v rozporu z dikcí § 12 odst. 1 znal. vyhlášky, zejména s větou “*před*

¹⁵ Směrnice Ministerstva spravedlnosti ČSR ze dne 15. února 1973, č.j. 10/73 – kontr., o organizaci, řízení a kontrole znalecké a tlumočnické činnosti.

¹⁶ Zákon č. 227/2000 Sb., o elektronickém podpisu, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁷ SMEJKAL, Vladimír. *Rozbor stávajícího stavu řízení činnosti a výkonu funkce znalců a tlumočnicků v ČR a návrh na další postup* [21. 10. 2007], s. 10.

stanovením lhůty je podle okolností nutno se znalcem projednat, zda může v zamýšlené lhůtě úkon provést“. Povinnost prokonzultovat se znalcem vlastní úkol a jeho časovou náročnost by stálo za to nově zavést.

Jedním z problematických bodů je v současné době *odměňování* znalců ze strany orgánů veřejné moci, které jak znalci sami jednohlasně říkají, je neadekvátní. Dle názoru znalců je neúnosné, aby zůstala jako maximální sazba hodinové odměny částka 100 až 350 Kč,¹⁸ která naprosto neodpovídá nárokům na kvalifikaci, odbornost, erudici a mravní úroveň znalců, a to zejména ve srovnání s hodinovými sazbami jiných, a to i nevysokoškolských profesí. I tato skutečnost by měla být v novém zákoně nějak reflektována, jinak znalci budou nadále odmítat vypracovávat znalecké posudky, neřku-li odborná vyjádření.

Další otázkou do odborné diskuze je stavovská organizace znalců.

1.2 Osoba znalce

Legální definici pojmu „znalec“ bychom v naší právní úpravě hledali marně. Judikatura a literatura však tento nedostatek bohatě kompenzuje. Nejvyšší soud v jednom ze svých rozhodnutí uvádí, že „ *znalec je osoba, která prostřednictvím svých odborných znalostí posuzuje skutečnosti, které byly soudem určeny, a ve znaleckém posudku soudu sděluje subjektivní výsledek tohoto posouzení.*“¹⁹ Znalec je osoba odlišná od procesních stran a orgánů činných v trestním řízení.²⁰

Ačkoli znalec má svůj historický původ v postavení zvláštního svědka²¹, tyto dvě osoby není možné zaměňovat. Svědek je osoba, která určité skutečnosti viděla či jinak vnímala, aniž by si v dané době uvědomovala, že o takto mimoděk získaných poznatcích bude někdy vypovídat. Tedy nabyl vědomosti o určité skutečnosti mimo trestní řízení a bez souvislosti s ním. Naopak znalec se se skutečnostmi, které má odborně posoudit, seznamuje až v rámci trestního řízení a za jeho účelem. „*Hlavním rozdílem mezi svědkem a znalcem tedy nespočívá v tom, že svědek na rozdíl od znalce*

¹⁸ § 16 znal. vyhlášky

¹⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 5. 2007, sp. zn. : 33 Odo 324/2005.

²⁰ JELÍNEK, Jiří et al. *Trestní právo procesní*. 1.vyd. Praha: Leges, 2010, s. 399.

²¹ DÖRFL, Luboš. *Zákon o znalcích a tlumočnících*. 1.vyd. Praha: C.H.Beck, 2009, s. VIII.

nemá odborné znalosti, nýbrž ve způsobu, jakým nabývá znalostí skutečností.“²² Pozice svědka je tak nenahraditelná. V případě, že by byla osoba, která je znalcem zapsaným v seznamu znalců, přítomna určité trestné činnosti, pak by byla vyslýchána v procesním postavení svědka. Fakt, že disponuje určitými odbornými znalostmi, tak může být pouze určitým „bonusem“. Neboť znalec v pozici svědka se bude zřejmě s ohledem na své znalosti na vnímanou skutečnost více soustředit a bude schopen pak precizně a zasvěceně popsat, co se odehrálo. Funkce svědka a znalce je neslučitelná.²³

Novela tr. řádu zavedla možnost, aby orgány činné v trestním řízení v závažných a skutkově složitých věcech využily odborné pomoci konzultanta (§ 157 odst. 3 tr. řádu). Tato možnost je dána i předsedovi senátu v řízení před soudem (§ 183 odst. 2 tr. řádu).

Roli konzultanta však nesmíme zaměňovat za roli znalce. Znalec, jak jsem shora uvedla, má svými odbornými znalostmi přispět k objasnění určitých skutkových otázek. Naopak konzultant je pouhým „odborným průvodcem“²⁴ orgánů činných v trestním řízení, který jim pomáhá zorientovat se v pro ně neznámých oblastech. Přestože konzultant může být znalec zapsaný v seznamu znalců, v daném případě se jeho postavení neřídí ustanovením § 105 a násl. tr. řádu. Konzultace takového znalce také znemožňuje, aby v dané trestní věci podal znalecký posudek, tím by byl totiž naplněn jeden z důvodů vyloučení znalce, poměr k věci (§ 11 odst. 1 znal. zákona).

Konzultant se nepřijímá opatřením, ani usnesením, ale státní zástupce nebo policejní orgán o tom sepíše úřední záznam (viz Příloha 6).

V jihlavské praxi byla pomoc konzultanta využita policejním orgánem například při realizaci vyšetřovacího pokusu velmi komplikované dopravní nehody.

1.2.1 Kdo může být znalcem podle znal. zákon?

Znaleckou činnost mohou podle znal. zákona vykonávat zásadně jen znalci zapsaní do seznamu znalců a dále ústavy (§ 2 v návaznosti na § 21 znal. zákona). Mohou jimi být následující jak fyzické, tak právnické osoby:

²² JELÍNEK, Jiří et al. *Trestní právo procesní*. 1.vyd. Praha: Leges, 2010, s. 371.

²³ NS SR – R 11/1977 (STRÍŽ, Igor et al. *Trestní zákoník a trestní řád, průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou*. 1.vyd. Praha: Linde, 2010, s. 364.)

²⁴ ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád: komentář*. 6.vyd. Praha: C.H.Beck, 2008, s.1185.

- **Znalec – fyzická osoba**, který je zapsaný v **seznamu znalců**.
- **Znalec – právnická osoba**, který je zapsaný v seznamu ústavů²⁵ v **oddíle I**. Jedná se o ústavy a jiná pracoviště, která se přímo specializují na znaleckou činnost. Těmito jsou v trestním procesu zejména specializovaná pracoviště Policie České republiky, jednotlivá oddělení kriminalistické techniky a expertizy (OKTE), která jsou zřízena na úrovni krajů.
- **Znalec – právnická osoba**, který je zapsaný v seznamu ústavů v **oddíle II**. Znal. zákon mezi ně řadí vědecké instituce, vysoké školy a jiné podobné instituce. Tyto ústavy se od těch, která jsem již zmínila, liší v tom, že se primárně nezaměřují na znaleckou činnost. Podávání posudků je jen jejich vedlejší činností. V trestním řízení jsou vyžádávány znalecké posudky, a to zejména revizní, například od fakultních nemocnic či ústavů soudního lékařství.
- **Znalec ad hoc (příležitostný)**.

Možnost ustanovit za znalce osobu, která není zapsaná v seznamu znalců, je dána pouze státním orgánům, tj. v trestním řízení pouze orgánům činným v trestním řízení, nikoli však např. obviněnému, či poškozenému (§ 110a). § 24 znal. zákona však váže ustanovení na celou řadu dalších podmínek. Jednak těch, spočívajících v osobě znalce, který musí mít samozřejmě potřebné odborné předpoklady a musí se svým ustanovením souhlasit. Odst. 2 příslušného ustanovení dále ukládá povinnost splnit alespoň jednu z podmínek spočívajících v okolnostech konkrétního řízení. Příklad, kdy *není pro určitý obor zapsána jako znalec žádná osoba*. Vzhledem k rychle se rozvíjející vědě a technice je možné se setkat s relativně „mladými obory“, které nejsou v seznamech znalců ještě zahrnuty. To je také nejčastější důvod, kdy jsou tito příležitostní znalci orgány činným v trestním řízení oslovováni.

Dalším důvodem pro přibrání znalce ad hoc je situace, kdy *nemůže znalec zapsaný v seznamu znalců úkon provést*. Pokud si na danou problematiku například „netroufá“, nebo se věnuje jiné specializaci z příslušného oboru, případně pokud je pracovní zcela vytížen.

²⁵ Seznam znalců, stejně jako seznam ústavů je přístupný na internetových stránkách Ministerstva spravedlnosti.

Poslední podmínkou je pak situace, kdy by *podání znaleckého posudku bylo pro znalce zapsaného v seznamu znalců spojeno s nepřiměřenými obtížemi a náklady*. Tak například v některých krajích nenajdeme žádného znalce z oboru Sociální vědy – politologie, který by zpracoval posudek na extremistické chování. Poslední podmínka se tak nejspíš snaží pokrýt například nepřiměřenou vzdálenost mezi bydlištěm znalce a místem, kde by měl být znalecký úkon proveden. Přibrání znalce z obvodu jiného krajského soudu by bylo spojeno s nepřiměřenými a zbytečnými náklady. Na druhou stranu je nutné mít pořád na paměti také kvalitu znaleckých posudků, které jsou pro rozhodnutí v trestním řízení mnohdy tím nejdůležitějším podkladem, proto je někdy nutné skutečně oslovit znalce z úplně jiného konce republiky. Znalec ovšem není omezen vykonávat svoji činnost v rámci určitého kraje, takže tomu nic nebrání.

Aby mohl znalec ad hoc přibráný podat znalecký posudek, musí pro účely tohoto konkrétního znaleckého posudku složit slib podle § 6 odst. 1 znal. zákona (viz Příloha 5). Takto přibráný znalec má pak stejná práva a povinnosti jako znalec zapsaný v seznamu znalců.²⁶

K důvodům přibrání „příležitostného znalce“ se vyjádřil také Vrchní soud. „*Důvodem pro přibrání jako znalce osoby v seznamu soudních znalců nezapsané nemůže být sama o sobě okolnost, že je s případem seznámena a podávala již ve věci odborné vyjádření*“²⁷

1.2.2 Znalec či „ústav“?

Zda si pro zpracování posudku vybrat znalce fyzickou osobu či ústav podle § 21 znal. zákona je v trestním řízení rozporuplnou otázkou. Tato rozporuplnost plyne z toho, že dvě základní normy, které upravují účast znalce na trestním řízení, tj. tr. řád a znal. zákon, si v tomto odporují.

Tr. řád v ustanovení § 110, ve kterém se věnuje některým otázkám týkajících se podávání posudku ústavu, uvádí, že ve výjimečných situacích, které vyžadují zvláštní vědecké posouzení, mohou orgány činné v trestním řízení přibrat jako znalce *státní*

²⁶ DÖRFL, Luboš. *Zákon o znalcích a tlumočnících*. 1.vyd. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 151 – 155.

²⁷ Rt 41/1993 (STRÍŽ, Igor et al. *Trestní zákoník a trestní řád, průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou*. 1.vyd. Praha: Linde, 2010, s. 366.)

orgán (např. ministerstva), *vědecký ústav* (např. ústavy Akademie věd České republiky, výzkumné ústavy), *vysokou školu* nebo *instituci specializovanou na znaleckou činnost* (těmi jsou podle mého názoru ty ústavy, které jsou vedeny v seznamu v oddíle I., tj. ty, které se zaměřují právě na znaleckou činnost, jak logicky vyplývá z dikce tohoto slovního spojení).²⁸ Tedy policejní orgán, který znalce většinou přibírá, by měl na prvním místě oslovit znalce a na ústavy se obracet jen ve zcela výjimečných případech.

Pro srovnání je třeba rozebrat § 21 znal. zákona, který rozlišuje dva typy ústavů. První, zakotvené v § 21 odst. 1, jsou ústavy nebo jiná pracoviště specializovaná na znaleckou činnost (oddíl I.), od nichž mají orgány činné v trestním řízení vyžadovat posudky přednostně. Druhé jsou ony vědecké instituce, na něž je možné se obracet, jde-li o zvláště obtížný případ (oddíl II.). Znal. zákon však zakotvuje prioritu specializovaných institucí, pokud v daném oboru existují. Tedy znalce – fyzické osoby „odsouvá“ na druhou pozici.

Pokud bychom k tomuto ustanovení přistoupili s tím, že se týká jen ústavů a preference mezi nimi, i tak se domnívám, že právě začlenění specializovaných institucí do § 110 tř. řádu je problematické. Podle mého názoru by se měly, pokud jde o kolektivní znalecké ústavy, oslovovat na prvním místě specializované instituce (oddíl I.), které de facto odpovídají znalcům – fyzickým osobám zapsaným v seznamu znalců, a až následně by měl být znalecký posudek požadován od vědeckých institucí, které se znaleckou činností primárně nezabývají, ale právě pro jejich dlouhotrvající vědeckou činnost, neustálý kontakt s praxí se očekává, že jejich posudky budou vysoce kvalitní. V praxi se orgány činné v trestním řízení na znalecké ústavy obrací téměř jen v případech revizních posudků a to i kvůli jejich finanční nákladnosti.

Jaký je tedy rozdíl mezi znalcem a znaleckým ústavem? Předpokládá se, že znalecké ústavy budou produkovat jen vysoce kvalitní posudky, budou schopny vzhledem k většímu počtu osob zpracovat i takové posudky, na které by jeden znalec sám nestačil. Nicméně úroveň posudků předkládaných ústavy je velmi rozdílná. To je dáno i tím, že v seznamu najdeme i celou řadu soukromých „specializovaných a vědeckých institucí“, společností s ručením omezeným, akciových společností, veřejných obchodních společností, dokonce i fyzických osob, o jejichž vědeckosti byly

²⁸ ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád: komentář*. 6.vyd. Praha: C.H.Beck, 2008, s. 975.

a jsou značné pochybnosti. Často totiž nemají ani dostatečné osobní a materiální zázemí, alarmující je zejména nedostatek erudovaných pracovníků. V mnoha znaleckých ústavech vůbec nejsou znalci – fyzické osoby. Právní úprava znalecké činnosti se totiž podmínkami zápisu ústavů nezabývá, a to ani v počáteční fázi, ani nepředpokládá jejich pozdější přezkoumávání.

Nyní se tedy můžeme setkat se znaleckým posudkem, který nevypracoval ani znalec, ale soukromý „znalecký ústav“, tedy za takový posudek není nikdo osobně zodpovědný, a pokud by onen znalecký ústav byla společnost s ručením omezeným, jak vyplývá z jejího označení, ani by za něj neručila zcela. A takové posudky mohou dnes rozhodovat o osudech mnohých jedinců.

Volání po změně vyslyšelo Ministerstvo spravedlnosti, které tuto otázku reflektuje v instrukci s účinností k 1. 1. 2011.²⁹

1.3 Jmenování a odvolání znalce

Předpokladem pro výkon znalecké činnosti je jmenování znalce a zápis do seznamu znalců. Podmínky jmenování, návrhy na jmenování znalce a další otázky upravuje znal. zákon v oddílu II. v § 3 – 7. Vzhledem k tomu, že tato problematika spadá spíš do oblasti správního práva, nebudu se jí více věnovat.

1.4 Práva znalce a povinnosti znalce

V naší právní úpravě neexistuje katalog práv znalce, nicméně tato lze dovodit jednak z právních předpisů upravujících znaleckou činnost obecně, tj. ze znal. zákona a znal. vyhlášky, jednak vzhledem k zaměření mé práce z příslušných ustanovení tr. řádu.

Znal. zákon a znal. vyhláška uvádí zejména následující:

- právo vykonávat činnost i mimo obvod krajského soudu, v jehož seznamu je zapsán (§ 9 odst. 1 znal. zákona).
- právo přibrat si konzultanta (§ 10 odst. 2 znal. zákona)
- právo odepřít podání posudku.

²⁹ Blíže kapitola 1.1.1.

- právo na odměnu a na náhradu nákladů (§17, 18 znal. zákona a § 15a a násl. znal. vyhlášky)

Další oprávnění znalce vyplývají z ustanovení tr. řádu. Jsou jimi:

- právo požadovat poskytnutí vysvětlení
- právo být přítomen výslechu obviněného a svědků, klást jim otázky
- právo zúčastnit se provedení jiného procesního úkonu, pokud je takový úkon pro vypracování znaleckého posudku významný
- právo navrhnout provedení důkazů.

Tato práva zakotvené v § 107 odst. 1 tr. řádu tvoří základ pro činnost znalce v trestním řízení. Bez podkladů by znalec mohl jen stěží přispět k objasnění odborných skutkových otázek.³⁰

Znalec má vzhledem k charakteru svého postavení, které spočívá zejména v nestranném posouzení odborných otázek, celou řadu povinností, které však nejsou nijak systematicky uspořádány. Tyto lze dovést ze stejných pramenů jako znalcová práva.

- povinnost složit slib
- povinnost vykonávat znaleckou činnost řádně a ve stanovené lhůtě
- povinnost vykonávat znaleckou činnost osobně
- povinnost oznámit důvody podjatosti
- povinnost podat posudek v řízení před státním orgánem
- povinnost opatřit písemný posudek podpisem a pečeti
- povinnost vést znalecký deník
- povinnost vyúčtování odměny a náhradu nákladů spolu s podáním posudku
- povinnost dostavit se na předvolání k orgánům činným v trestním řízení

1.5 Odpovědnost znalce

Znalecký posudek, který znalec vypracovává na podnět orgánů činných v trestním řízení, nebo na podnět obviněného, případně poškozeného (§ 110a tr. řádu),

³⁰ Podobněji jsou tato práva znalce rozebrána v kapitole 2.1.

může mít podstatný vliv na výsledek trestního řízení. Proto musí být znalec za svou činnost, resp. za porušení určitých povinností, také adekvátně odpovědný. V úvahu přichází několik typů odpovědnosti, jednak odpovědnost soukromoprávní a to tam, kde je znalecký posudek vypracováván na smluvním základě. Dále odpovědnost správní, plynoucí zejména z porušení základních povinností znalců zakotvených ve znal. zákoně, v neposlední řadě odpovědnost trestněprávní, o níž se zmíním více.

Každý znalec musí být před podáním posudku poučen. Podle § 106 tr. řádu je jeho nedílnou součástí i poučení o trestních následcích křivé výpovědi a vědomě nepravdivého znaleckého posudku. Takový následek je pak zakotven v § 346 tr. zák. v podobě trestného činu křivé výpovědi a nepravdivého znaleckého posudku.³¹

Objektem trestného činu je „zájem společnosti na řádném výkonu znalecké činnosti, čímž je současně chráněna důvěra společnosti v pravdivost, úplnost a nezkrivenost závěrů znalce, dále pak zájem na správném zjištění skutkového stavu jako podkladu pro rozhodnutí vyjmenovanými orgány veřejné moci, resp. mezinárodního soudního orgánu.“³²

Skutková podstata tohoto trestného činu spočívá v tom, že znalec podá nepravdivý, hrubě zkreslující nebo neúplný znalecký posudek. Vyšší trestní sazba přichází v úvahu v situaci, kdyby znalec v řízení před soudem, policejním orgánem, státním zástupcem etc. uvedl nepravdu o okolnosti, která má důležitý význam pro rozhodnutí, nebo by takové okolnosti zamlčel.

Tohoto trestného činu se může znalec dopustit jak v trestním řízení, tak ve správním či občanskoprávním řízení.

1.6 Ochrana znalce

Znalecký posudek leckdy rozhoduje o tom, zda někdo bude viny zproštěn či bude odsouzen. Někteří znalci se již s různými formami zastrašování setkali, své by k tomu jistě mohli říci znalci na extremismus. Právě pro významné společenské postavení je znalec speciálně chráněn některými kvalifikovanými skutkovými

³¹ Trestní odpovědnost zpracovatele odborného vyjádření není tr. zák. výslovně upravena. Domnívám se, že toto lze subsumovat pod § 346 odst. 2 tr. zák.

³² JELÍNEK, Jiří et al. *Trestní právo hmotné : obecná část, zvláštní část*. 2.vyd. Praha: Leges, 2010, s. 778.

podstatami trestných činů, které jsou vždy spojeny s vyšší trestní sazbou. Jedná se o následující trestné činy: **vražda** (§ 140 odst. 3 písm. e) tr. zák.), **těžké ublížení na zdraví** (§ 145 odst. 2 písm. d) tr. zák.), **ublížení na zdraví** (§ 146 odst. 2 písm. c) tr. zák.), **mučení a jiné nelidské a kruté zacházení** (§ 149 odst. 2 písm. b) tr. zák.), **vydírání** (§ 175 odst. 2 písm. e) tr. zák.), **poškození cizí věci** (§ 228 odst. 3 písm. a) tr. zák.) a **nebezpečné vyhrožování** (§ 353 odst. 2 písm. d) tr. zák.).

2 Účast znalce na trestním řízení

Právní úprava účasti znalce na trestním řízení je upravena zejména v § 105 až § 111 tr. řádu, které se zaměřují na vzájemnou interakci znalců a orgánů činných v trestním řízení, počínaje přibráním znalce, přípravou posudku, konče jeho podáním a následným výslechem znalce. Kromě těchto obecných ustanovení, tr. řád obsahuje ještě některá ustanovení zvláštní, například ta, která upravují dílčí otázky znaleckého dokazování v hlavním líčení (§ 210 a 211 tr. řádu), nebo při konání veřejného zasedání (§ 235 odst. 2 tr. řádu). Účast znalce na trestním řízení je také určována procesními úkony orgánů činných v trestním řízení, zejména opatřením, kterým se znalec přibírá. O některých otázkách pojednává též speciální úprava znalecké činnosti, kterou je znal. zákon a na něj navazující znal. vyhláška.

2.1 Přibrání znalce

Důvody znaleckého zkoumání jsou přesně vymezeny v § 105 tr. řádu. Ten po novele provedené zákonem č. 265/2001 Sb. ve snaze omezit nadužívání znaleckých posudků zakotvuje prioritu odborného vyjádření s tím, že pokud „*pro složitost posuzované otázky takový postup není postačující, přibere orgán činný v trestním řízení a v řízení před soudem předseda senátu znalce.*“ (§ 105 tr. řádu)

Nelehkým úkolem orgánů činných v trestním řízení je v každé trestní věci, pro jejíž objasnění je třeba odborných znalostí, posoudit onu složitost a na základě toho zvolit buď méně formální, jednodušší odborné vyjádření, jehož zpracovatelem nemusí být ani znalec, nebo preferovat precizní zhodnocení dané problematiky v podobě formálního znaleckého posudku. Posílení institutu odborného vyjádření v trestním řádu s sebou přináší i další potíže. Například jsou slyšet i takové názory, které hovoří o jisté „degradaci“ znalecké činnosti³³, kdy namísto znaleckého posudku, o jehož vypracování by před novelou nebylo žádných pochyb, si orgány činné v trestním řízení žádají odborná vyjádření, která však svou podstatou, odbornou i časovou náročností odpovídají spíše znaleckým posudkům a navíc jsou méně honorovány.

³³ CHMELÍK, Jan. *Znalecké dokazování*. 1.vyd. Praha: Policie České republiky, Úřad vyšetřování pro ČR, 2001, s. 21.

Právě otázka snížení nákladů je podle názoru některých znalců hlavním důvodem k preferování odborných vyjádření ze strany orgánů činných v trestním řízení.

Na druhou stranu je možné se v praxi setkat s tím, že orgány činné v trestním řízení vychází ze „zaběhnuté praxe“ a tam, kde by postačovalo odborné vyjádření, volí znalecký posudek. To může být motivováno i snahou o „přesnější“ objasnění odborných skutečností, neboť znalecký posudek nabízí v mnohém lepší předpoklady pro přezkoumání jeho správnosti a úplnosti, například zákonodárcem předepsanými náležitostmi.

Tr. řád však v některých případech nedává orgánům činným v trestním řízení možnost výběru mezi odborným vyjádřením a znaleckým posudkem a obligatorně vyžaduje řešení odborných otázek ve formě znaleckého posudku³⁴, v některých případech i od dvou znalců současně. Jedná se o následující případy, které naplňují zákonodárcem předpokládanou „složitost posuzované otázky“.

Jde-li o prohlídku a pitvu mrtvol, je-li podezření, že smrt osoby byla způsobena trestným činem (§ 105 odst. 4 tr. řádu ve spojení s § 115 tr. řádu), zde zákon ukládá obligatorně příbrání znalců dvou. V takovém případě je namíste mrtvolu prohlédnout a následně přistoupit k samotné pitvě, což jednoznačně vyžaduje vysokou úroveň odborných znalostí. Většinou se jedná o závažnou násilnou trestnou činnost, kdy objasnění takové skutečnosti je zvláště důležité. I proto ustanovení § 105 odst. 4 tr. řádu vyžaduje příbrání znalců dvou. Jde o jediný konkrétně zmíněný důvod, kdy trestní řád požaduje přibrat znalce dva. Pokud by byl nesprávně přibrán jen znalec jeden, „znamenalo by to absolutní neúčinnost důkazu.“³⁵

Ačkoli to není výslovně stanoveno, má se na mysli příbrání znalců stejného oboru.³⁶ Jako znalec nesmí být ve snaze zajistit objektivní znalecké zkoumání přibrán lékař, který zemřelého ošetřoval pro nemoc, která smrti bezprostředně předcházela.³⁷

K vyšetření duševního stavu obviněného, stejně jako svědka³⁸, se přibere vždy znalec, v tomto případě zákonodárcem specifikoval i příslušný obor, kterým je psychiatrie

³⁴ Odborné vyjádření dále nemá přednost před znaleckým posudkem tam, kde potřeba ustanovení znalce vyplývá z jiného zákona. Např. zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu.

³⁵ JELÍNEK, Jiří et al. *Trestní právo procesní*. 1.vyd. Praha: Leges, 2010, s. 397.

³⁶ V praxi se však připouští příbrání znalců stejného oboru, ale různých odvětví, pokud má i druhý znalec erudici ze základního potřebného oboru či odvětví.

³⁷ Toto pravidlo můžeme rozšířit i na jiné případy, např. jako znalec z oboru účetnictví nesmí být činný ten, kdo se účastnil revize účetnictví, při níž vzniklo podezření o spáchání trestného činu.

(§ 116 odst. 1 tr. řádu).³⁹ Novelou provedenou zákonem č. 265/2001 Sb. se předchozí povinnost přibrat znalce dva zredukovala na jednoho.⁴⁰

Jde-li o objasnění jiné zvlášť důležité skutečnosti, přiberou se znalci také dva (§ 105 odst. 4 věta první). Pod toto ustanovení lze subsumovat některé zvlášť těžké dopravní nehody na železnici, havárie letadel nebo zvlášť náročné posouzení duševního stavu obviněného.⁴¹ Nicméně v praxi se dva znalci podle tohoto ustanovení přibírají jen sporadicky, jakkoliv by třeba u složitých ekonomických kauz byl takový postup rovněž namístě.

Orgán činný v trestním řízení může podle § 110 tr. řádu ve výjimečných, zvlášť obtížných případech, vyžadujících zvláštního vědeckého posouzení, přibrat znalecký ústav zapsaný v seznamu ústavů kvalifikovaných na znaleckou činnost jednak v oddílu I. (odborná pracoviště a ústavy, které se specializují na znaleckou činnost) a jednak v oddílu II. (vědecké, vysokoškolské nebo jiné instituce, pro které znalecká činnost není hlavní náplní práce).⁴²

Pokud se znalecký ústav přibírá tam, kde zákon požaduje přibrání znalců dvou, je třeba upozornit v opatření na nutnost vypracování znaleckého posudku dvěma pracovníky ústavu. Přitom ovšem, jak již bylo řečeno dříve, ani jeden z nich nemusí být jmenován znalcem.

Znalce je možno přibrat v kterémkoli stadiu trestního řízení, tedy i v rámci postupu před zahájením trestního stíhání nebo v řízení vykonávacím. Všude tam, kde se objeví potřeba objasnění odborných skutečností. Před zahájením trestního stíhání se přibírá znalec např., jedná-li se o násilnou trestnou činnost a je potřeba si vyjasnit, o jak závažnou újmu na zdraví se v daném případě jedná. Nutnou součástí usnesení o zahájení trestního stíhání je totiž podle § 160 odst. 1 tr. řádu mimo jiné také přesné zákonné označení trestného činu, tedy nikoli pouze základní skutkové podstaty, ale také kvalifikované, od níž se odvozuje i vyšší trestní sazba.

³⁸ Podle § 118 tr. řádu se znalec přibere i k vyšetření duševního stavu svědka, jsou-li závažné pochybnosti, zda u něj není podstatně snížena schopnost správně vnímat a vypovídat.

³⁹ Podle § 58 zák. mládeže k vyšetření duševního stavu mladistvého se přiberou vždy znalci dva a to jeden se zaměřením na dětskou psychiatrii a jeden se zaměřením na dětskou psychologii.

⁴⁰ Avšak pokud by šlo o objasnění skutečnosti zvlášť důležité, bylo by potřeba v souladu s ustanovením § 105 odst. 4 tr. řádu přibrat znalce dva.

⁴¹ FRYŠTÁK, Marek; KREJČÍ, Zdeněk. *Postavení znalce v trestním řízení*. 1. dotisk 1.vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2010, str. 29.

⁴² Blíže § 21 znal. zákona.

Je nutné se také zabývat otázkou, kdo je oním orgánem, který znalce přibírá. Ačkoli podle výkladového ustanovení § 12 odst. 1 tr. řádu se za orgány činné v trestním řízení považují soud, státní zástupce a policejní orgán, v praxi je přibírání znalců úkolem policejního orgánu, v řízení před soudem pak úkolem soudu. Státní zástupce znalce nepřibírá prakticky vůbec.⁴³ Veškeré dílčí úkony při vyšetřování jednotlivých trestných činů provádí policejní orgán, státní zástupce nad jeho činností, potažmo zachováním zákonnosti v přípravném řízení, vykonává dozor. Výjimkou je pak vyšetřování trestných činů spáchaných například samotnými policisty⁴⁴, kdy je povinen činit dílčí úkony vyšetřování, tj. i přibrat znalce.⁴⁵

V této souvislosti bych se ráda zmínila o aktuálním problému aplikační praxe. Znalce přibírá ten orgán, který považuje vypracování znaleckého posudku za potřebné. Dříve státní zástupci dávali policejním orgánům závazný pokyn k přibrání znalce. Tím však vznikal a stále vzniká výrazný rozpor v otázce financování takového úkonu. Protože pokud státní zástupce považuje provedení důkazu znaleckým posudkem za nutné, pak by to mělo být právě státní zastupitelství, kdo by měl znalečné v daném případě uhradit. Na druhou stranu takový pokyn je pro policejní orgán závazný⁴⁶, měl by ho tedy jednoznačně provést. Státní zástupce je totiž jakýmsi zprostředkovatelem mezi policejním orgánem a soudem, on chodí na soudy a on ví, kdy je třeba znalecký posudek a kdy lze prokázat vinu i bez něj.

Praxe se takovým pokynům snaží vyhnout následujícím řešením. Státní zástupce do prověrky napíše, že by bylo třeba přibrat znalce. Pokud by policejní orgán znalce nepřibíral, dá se předpokládat postup státního zástupce v souladu s § 174 odst. 2 písm. d) tr. řádu, tedy vrácení věci k doplnění. Tento věčný spor se zřejmě sám nevyřeší, k jeho rozřešení by byla nutná dohoda Policejního prezidia a Nejvyššího státního zastupitelství, kterou by se stanovil jasný postup.

⁴³ Na rozdíl od tlumočnicků, což je naopak téměř vždy úkon státního zástupce. Je to nejspíš důsledek výkladu pojmu „justiční orgán“ v otázkách přímého styku, za který se policejní orgán nepovažuje.

⁴⁴ Podle § 161 odst. 3 tr. řádu vyšetřování o trestných činech spáchaných příslušníky Policie České republiky, příslušníky Vojenské policie, příslušníky Bezpečnostní informační služby, příslušníky Úřadu pro zahraniční styky a informace nebo příslušníky Vojenského zpravodajství koná státní zástupce.

⁴⁵ Srov. § 12 odst. 2 tr. řádu, podle kterého v řízení o trestných činech policistů a zaměstnanců zařazených v Policii České republiky má postavení policejního orgánu Inspekce Policie České republiky.

⁴⁶ § 174 odst. 2 písm. a) tr. řádu.

Orgán činný v trestním řízení přibírá znalce od účinnosti novely provedené zákonem č. 265/2001 Sb. opatřením. Ačkoli se o tom tr. řád výslovně nezmiňuje, lze to dovodit z formulace použité v § 105 tr. řádu - orgán činný v trestním řízení „přibere“ znalce. Předchozí úprava, podle níž se o přibrání znalce rozhodovalo formou usnesení, používala i tomu odpovídající dikci - „rozhodne o přibrání“.

Samotnému opatření o přibrání znalce v praxi předchází ústní konzultace, jejímž cílem je zejména zjistit, zda je znalec schopen vypracovat takový posudek v určité lhůtě. Orgány činné v trestním řízení také někdy lhůtu pro vypracování posudku, která je součástí opatření, přizpůsobí potřebám znalce. Protože jedině on může z pozice odborníka zhodnotit, kolik času mu znalecké zkoumání zabere. Tato apriorní konzultace bývá ale uskutečňována zejména Policií ČR, zatímco soudy stále ve značné míře pokračují v (nesprávné) praxi ustanovování znalců bez předchozího projednání.

Opatření je na rozdíl od usnesení neformální úkon „spíše organizačně-technické a operativní povahy“⁴⁷, který nemá předepsané žádné náležitosti, ani formu, kterou by musel obligatorně mít. Pokud se opatření vyhotovuje písemně, lze předpokládat, že by se mohlo analogicky vycházet z § 134 tr. řádu, který určuje podstatné náležitosti usnesení. Mělo by obsahovat alespoň dataci, označení trestní věci, v níž se znalecký posudek žádá, ustanovení příslušného paragrafu, podle něhož se znalec přibírá, nacionále znalce, specifikaci odbornosti či odvětví, vymezení znaleckého úkolu, lhůtu pro vypracování znaleckého posudku a nezanedbatelnou součástí je i poučení znalce ve smyslu § 106 tr. řádu.⁴⁸ Takové poučení zpravidla představuje samostatný dokument, který se k opatření připojuje. Poučení tedy není obvykle součástí vlastního opatření a to zejména proto, že opatření se mimo znalci posílá např. též obhajobě, na kterou se samozřejmě takové poučení nevztahuje. Pokud je znalec takto poučen, není už nutné ho více ve stejné trestní věci poučovat.

Ačkoli tr. řád o formálních náležitostech mlčí, v praxi má opatření písemnou podobu. Je možné se tak vyhnout případným rozporům mezi znalcem a orgánem, který jej přibral. Těžko by se později prokazovalo, že otázky byly položeny jinak, že lhůta pro vypracování posudku byla kratší apod. Rovněž ustanovení § 105 odst. 1 tr. řádu

⁴⁷ ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád: komentář*. 6.vyd. Praha: C.H.Beck, 2008, s. 1006.

⁴⁸ CHMELÍK, Jan. *Znalecké dokazování*. 1.vyd. Praha: Policie České republiky, Úřad vyšetřování pro ČR, 2001, Vzory písemností souvisejících s přibráním znalce, s. 180 – 188.

požaduje vyrozumět o povolání znalce zejména obhajobu a v řízení před soudem také státního zástupce, což se odehrává též písemně. Pouze ústní forma je podle mého názoru nedostačující. Vždyť zejména v trestním procesu musí být vše pečlivě zadokumentováno. Proto se domnívám, že by opatření o přibrání znalce mělo být *de lege ferenda* obligatorně písemné.

O přibrání znalce se vyrozumí obviněný, popřípadě podezřelý ve zkráceném řízení⁴⁹, a v řízení před soudem též státní zástupce. Jiné osoby, jako například poškozený nebo zúčastněná osoba, se o přibrání znalce vyrozumí tehdy, pokud mají ve vztahu k vypracování znaleckého posudku něco konat nebo strpět, např. dostavit se k vyšetření nebo předložit určitou věc.

Při výběru znalce je třeba přihlížet k úpravě o vyloučení znalce k podání znaleckého posudku podle zvláštního zákona.⁵⁰ Toto ustanovení je odrazem požadavku nestranného zprostředkování odborných znalostí soudu nebo jinému státnímu orgánu, tak aby byl znalecký posudek objektivní a posloužil objasnění skutečností důležitých pro trestní řízení.⁵¹

Jak jsem uvedla výše, znalecký posudek se vyžadává formou opatření, což je procesní úkon *sui generis*. Nejde tedy o rozhodnutí, proti kterému by bylo možné uplatnit opravné prostředky, tedy ani stížnost.⁵² Nicméně obrany je možné se domáhat zvláštním postupem, kterým se dané opatření přezkoumá, a to uplatněním námitek.

Námítky je možné vznést *proti osobě znalce* z důvodu podjatosti, jak je popsána v § 11 znal. zákona. Proti *odbornému zaměření znalce*, je-li pochybnost o jeho odborné erudici, tedy zda příslušný orgán zvolil znalce, jehož zaměření odpovídá zadanému úkolu, případně také zda dosahuje patřičné odborné úrovně a je schopen daný problém vyřešit. V neposlední řadě také *proti formulaci otázek*, které mohou být nejednoznačné, návodné, apod.⁵³

⁴⁹ Přibrání znalce by zde mělo být vzhledem k účelu zcela výjimečné.

⁵⁰ § 11 znal. zákona stanoví, že znalec nesmí podat znalecký posudek, jestliže lze mít pro jeho poměr k věci, k orgánům provádějícím řízení, k účastníkům nebo jejich zástupcům pochybnost o jeho nepodjatosti.

⁵¹ V případě odborného vyjádření je použita v § 105 odst. 2 věta druhá tr. řádu formulace rozdílná, ale v podstatě se jedná o postup obdobný.

⁵² Tak tomu bylo do novely tr. řádu provedené zákonem č. 265/2001 Sb., kdy se o přibrání znalce rozhodovalo usnesením, proti němuž byla přípustná stížnost.

⁵³ K vymezení znaleckého úkolu a formulaci otázek podrobněji v kapitole 2.2.

Námítky je možné podat kdykoli v průběhu trestního řízení. Zákon jejich uplatnění neváže na žádnou prekluzivní lhůtu.

Tr. řád výslovně nevymezuje, kdo může vznášet námítky, ale lze to dovodit ze znění ustanovení § 105 tr. řádu. Jedná se tedy o osoby, které se o přibrání znalce vyrozumívají, zejména o obviněného, který je na výsledku znaleckého zkoumání významným způsobem zainteresován, neboť to může být právě onen podklad, na základě něhož se rozhodne o jeho dalším osudu. Právo vznášet námítky nelze stranám v žádném případě odepřít, příslušný orgán se jimi musí vždy zabývat, v opačném případě by se jednalo o závažnou procesní vadu, pro kterou by takový posudek nemohl být použit jako důkaz v trestním řízení.

V řízení před soudem může vznést námitku také státní zástupce. Okruh osob lze ještě rozšířit o další, které se vyrozumívají podle § 105 odst. 1 in fine tr. řádu.

Námítky posuzuje v přípravném řízení vždy státní zástupce a v řízení před soudem předseda senátu, případně samosoudce, před kterým se v době oznámení řízení vede. Na rozhodování o námitkách se v praxi podílí i policejní orgán, protože on je jedním z hlavních aktérů celého přípravného řízení, samozřejmě pod dozorem státního zástupce. Ačkoli mu není tr. řádem umožněno o námitkách rozhodnout, je to právě policejní orgán, který státnímu zástupci dává doporučení, zda jim vyhovět či nevyhovět.

Pokud námítky byly uplatněny až v rámci opravného prostředku, rozhoduje o nich orgán, který rozhoduje o tomto opravném prostředku.

Bylo-li námitkám vyhověno a důvody pro vyžádání znaleckého posudku stále trvají, měl by být přibrán znalec jiný nebo by mělo dojít k přeformulování otázek.⁵⁴ V opačném případě se strana, která námitku vznesla, vyrozumí o tom, že námítky nebyly shledány jako důvodné.

Podobnou povahu by měla i námitka obviněného, který by nahlížením do spisu zjistil, že ve věci bylo zpracováno odborné vyjádření, ačkoli dle názoru obhajoby měl být zpracován znalecký posudek. V takovém případě by policejní orgán takovou námitku a s tím související návrh na přibrání znalce pro nadbytečnost odmítl⁵⁵ a nejspíš

⁵⁴ Z dikce § 105 odst. 3, že orgán „učiní opatření“ k vyžádání znaleckého posudku buď jiným znalcem nebo podle jinak zformulovaných otázek, vyplývá, že orgán nerozhoduje usnesením, ale opatřením.

⁵⁵ Srov. § 166 tr. řádu.

by mohl obhajobu poučit o možnosti si nechat takový posudek vypracovat na vlastní žádost, tedy i na vlastní náklady.

2.2 Vymezení znaleckého úkonu

Je-li k objasnění skutečností důležitých pro trestní řízení třeba odborných znalostí, přibere orgán činný v trestním řízení znalce.⁵⁶ V rámci posílení kontradiktornosti trestního procesu však zadavatelem znaleckého posudku může být i jiný subjekt, zejména obviněný (§ 110a tr. řádu).

Vzhledem k tomu, že pro zadání znaleckého posudku předkládaného obviněným či poškozeným nejsou stanoveny logicky žádné náležitosti, níže se budu zabývat jen situací, kdy zadavatelem znaleckého posudku je orgán činný v trestním řízení.

Zadavatel musí znalci jeho úkol specifikovat, čímž mu vytyčí jakési pomyslné mantinely jeho činnosti. Vymezení úkolu se v praxi ve většině případů děje prostřednictvím položených otázek, jejichž přesná a přiléhavá formulace může mít již v této fázi vliv na kvalitu znaleckého posudku.⁵⁷

Tr. řád se o formě, v jaké je třeba vymežit úkoly znalci, nezmiňuje, lze však předpokládat, že z důvodu účelnosti a efektivnosti by samotné zadání znaleckého úkolu mělo být součástí opatření, kterým se znalec přibírá. Což ostatně potvrzuje i ustanovení § 13 odst. znal. vyhlášky⁵⁸ a samotná praxe.

Mnohé skutečnosti, kvůli nimž se orgány činné v trestním řízení na znalce obrací, jsou vysoce odborné, komplikované a náročné. Často je pro policejní orgán či státního zástupce velmi obtížné se v daném problému vůbec zorientovat, natož správně otázky zformulovat. Velmi často se stává, že orgán ani neví, na co se přesně zeptat.

⁵⁶ Nejčastěji se jedná o oblast hospodářské kriminality a zdravotnictví.

⁵⁷ Přestože se vymezení úkolů dle dikce § 107 tr. řádu vztahuje na znalce, resp. znalecké posudky, podobně by měl být vymezen i úkol zpracovateli odborných vyjádření.

⁵⁸ Příslušný orgán, který v řízení znalce ustanovil, vymezí ve svém opatření jeho úkol, podle okolností případu též ve formě otázek tak, aby se znalec zabýval jen takovými skutečnostmi, k jejichž posouzení je třeba jeho odborných znalostí.

V takovém případě je možné využít institutu odborného konzultanta⁵⁹, který pomůže orgánu činnému v trestním řízení danou problematiku rozklíčovat a následně zformulovat přesně cílené dotazy.

V praxi je to také někdy i samotný přibrávaný znalec, který může být orgánu činnému v trestním řízení nápomocen při určování znaleckého úkolu. Vlastnímu přibrání znalce předchází většinou neformální telefonická nebo e-mailová komunikace, kde si znalec s orgánem činným v trestním řízení upřesní, na co je třeba se zaměřit, přičemž znalec tak může pomoci právě i s definováním znaleckého úkolu. Ačkoliv tr. řád nestanoví povinnost konzultovat se znalci konkrétní znění otázek, v praxi však k takové předchozí komunikaci dochází relativně často. Takto je možné se vyvarovat pokládání otázek, které jsou při znalosti dané odbornosti zcela nezodpověditelné. Předchozí konzultací je možné se vyhnout i přibrání znalce z jiného oboru či odvětví, do jehož kompetence řešení daného problému nespadá.

Zadávání otázek znalcům patří v současné době k velice problematickým a často „znaleckou veřejností“ diskutovaným záležitostem. Dochází zde k pochybením jak na straně orgánů činných v trestním řízení, tak na straně znalců, což v konečném důsledku znamená, že vypracovaný znalecký posudek trpí některými vadami, pro které jej není možné použít jako podklad pro rozhodnutí.

Tak např. z oboru zdravotnictví můžeme citovat dr. Macha, ředitele právní kanceláře České lékařské komory, který v jednom ze svých časopiseckých příspěvků poukazuje na to „že policisté někdy pokládají i desítky otázek, zabývajících se odbornými detaily, ale opomenou položit otázky základní, nutné pro posouzení případu.“⁶⁰ Stejně tak upozorňuje na nesprávnou volbu znaleckého odvětví, přičemž uvádí situace z praxe, kterým by se právě výše zmiňovanou konzultací dalo předejít. „Je zcela nevhodné, aby práci lékaře klinického oboru posuzoval znalec z oboru zdravotnictví, odvětví soudního lékařství, ale je rovněž nevhodné, aby například činnost všeobecného praktického lékaře posuzoval znalec – internista, apod.“⁶¹

Je namístě také připomenout, že znalci by nemělo být ukládáno při zadávání znaleckého úkolu hodnotit důkazy či řešit právní otázky. Třebaže v praxi se s takovými

⁵⁹ § 157 odst. 3 tr. řádu.

⁶⁰ MACH, Jan. Činnost soudních znalců v oboru zdravotnictví. *Zdravotnictví a právo*. 2009, č. 7 – 8, s. 9.

⁶¹ Tamtéž.

nedostatky lze podle znalců setkat nezdědka. Znalec by měl na takové otázky⁶² odmítnout odpovědět, což se naneštěstí stává málokdy. Znalec se tak namísto ryze odborného hodnocení dané skutečnosti, pouští do závěrů právních, což by se dalo chápat také jako pokus o přenesení odpovědnosti z orgánů činných v trestním řízení na znalce a jakési usnadňování jejich vlastní rozhodovací činnosti. V této souvislosti lze opět zdůraznit vhodnost předchozí konzultace, v rámci níž by bylo účelné se zaměřit na dostatečnou a správně zvolenou erudici znalce, zda znalec rozumí tomu, co se od něj požaduje, případně na spolupráci při vymezení otázek, v neposlední řadě i na předjednání časové potřeby pro činnost znalce.⁶³

Výše uvedené poznatky o formulaci otázek lze shrnout do následujících základních zásad, které by měly být orgány činnými v trestním řízení respektovány a dodržovány.

1. Otázky nesmí přesahovat rámec expertizního oboru.
2. Otázky musí mít čistě odborný charakter a nesmějí obsahovat požadavek hodnocení důkazů a řešení právních otázek.
3. Otázky musí být jasné, přesné a konkrétní.
4. Soubor otázek musí tvořit logicky navazující systém (zpravidla od obecných otázek k otázkám konkrétním atp.).
5. Otázky nesmí přesahovat současnou úroveň poznání v daném vědním oboru.
6. Položené otázky nesmí být sugestivní, návodné, úskočné nebo klamavé.⁶⁴

Podobně formulují zásady zadávání znaleckých posudků i jiní autoři.⁶⁵ Těmto zásadám pak odpovídají například následující otázky položené znalcům z oboru zdravotnictví, odvětví soudního lékařství, kteří provádějí prohlídku a pitvu mrtvého dle § 115 tr. řádu: jaká zranění byla na těle zjištěna, jaký byl mechanismus vzniku takových

⁶² Například, zda jednání mělo za následek ublížení na zdraví či těžkou újmu na zdraví, zda byl obviněný příčetný apod.

⁶³ ZÁHUMENSKÝ, David. Problémy v činnosti soudních znalců z oboru zdravotnictví. *Systémové doporučení, Liga lidských práv*. 2008, č. 7, s. 1 – 13. Dostupný také z WWW: <<http://www.llp.cz/cz/systemova-doporuceni/systemove-doporuceni-c-7-p7>>.

⁶⁴ MUSIL, Jan et al. *Kriminalistika*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Praha: C.H.Beck, 2004, s. 287.

⁶⁵ Například CHMELÍK, Jan. *Znalecké dokazování*. 1.vyd. Praha: Policie České republiky, úřad vyšetřování pro ČR, 2001, s. 68.

zranění, čím byla zranění způsobena, jakými nástroji, jaká je bezprostřední příčina smrti, kdy zhruba nastala smrt, zda bylo možné zabránit smrti, apod.⁶⁶

Policejní orgány při formulaci otázek u běžné a stále se opakující trestné činnosti vychází ze vzorových otázek, které byly stanoveny společně Ministerstvem vnitra a Ministerstvem spravedlnosti. Nicméně u některé trestné činnosti, u níž ještě není zavedená žádná praxe, takové vzorové otázky neexistují. Jedná se o relativně nově se vyskytující trestnou činnost, například oblast extremismu či počítačové kriminality. Zde je možné se podle znalců na tuto problematiku setkat s otázkami, které jednoznačně cílí právní posouzení. Například v případě podezření z trestného činu založení, podpory a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka je takovou otázkou, zda se v konkrétním případě o takové hnutí jedná. Tato nutí znalce k vyslovení právního závěru.

2.3 Příprava znaleckého posudku

Aby mohl znalec dojít k odborným závěrům, které následně prezentuje ve znaleckém posudku, je nezbytné poskytnout mu *potřebná vysvětlení ze spisu a vymezit úkoly*.⁶⁷ V praxi se znalci umožní nahlédnout do celého trestního spisu, případně jeho některých částí znalcem vybraných, které jsou podle něj klíčové pro zodpovězení odborných otázek, nebo se mu propůjčí konkrétní věc, je-li tato předmětem znaleckého zkoumání.⁶⁸ Pokud by však „vstupní materiál“ byl pro znalce nedostatečný či neúplný, nemůže si tento obstarávat sám, ale navrhne provedení takového důkazu, kterým bude objasněna skutečnost nezbytná pro vypracování posudku, orgánu činnému v trestním řízení.⁶⁹ Znalci však nelze uložit, aby si pro účely trestního řízení obstaral důkazní prostředky sám.⁷⁰ Jeho úkolem je využít svých odborných poznatků, kterými orgán činný v trestním řízení nedisponuje, nikoli však „suplovat“ jeho právo a rovněž povinnost obstarat a provést důkazy. Znalec tak může při zpracování vyžádaného posudku čerpat pouze z podkladů, které mu byly orgánem činným v trestním řízení

⁶⁶ JELÍNEK, Jiří et al. *Trestní právo procesní*. 1.vyd. Praha: Leges, 2010, s. 402.

⁶⁷ Podrobněji v předchozí kapitole 2.2.

⁶⁸ Například střelná zbraň.

⁶⁹ R 37/1984 (STRÍŽ, Igor et al. *Trestní zákoník a trestní řád, průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou*. 1.vyd. Praha: Linde, 2010, s. 374.)

⁷⁰ Rozhodnutí č. 45/1967 Sb. rozh. tr. (JELÍNEK, Jiří et al. *Trestní právo procesní*. 1.vyd. Praha: Leges, 2010, s. 403.)

poskytnuty, nemůže však stavět svá odborná zjištění na vysvětleních opatřených podle § 158 odst. 3 písm. a) tr. řádu před zahájením trestního stíhání, s výjimkou situace, kdy lze toto vysvětlení použít jako důkaz.⁷¹

Jak v přípravném řízení, tak v řízení před soudem může být znalec přítomen výslechu svědků či obviněného a může jim klást v souvislosti s předmětem znaleckého zkoumání otázky. Tato možnost je znalci dána proto, aby využil svých znalostí k získání dalších podkladů pro zpracování znaleckého posudku a to pokládáním cílených dotazů, které by orgán činný v trestním řízení vzhledem k neznalosti věci nepoložil.

V *odůvodněných případech* dává tr. řád znalci dále příležitost zúčastnit se i dalších procesních úkonů, zejména konfrontace (§ 104a), rekognice (§ 104b), vyšetřovacího pokusu (§ 104c), rekonstrukce (§ 104d), prověrky na místě (§ 104e), ohledání (§ 113), prohlídce těla a jiných podobných úkonů (§ 114), exhumace mrtvoly (§ 115 odst. 2).⁷² I zde je přítomnost znalce přínosem, neboť může prostřednictvím svých znalostí, při vědomí si potřeby získání určitých vstupních informací pro zpracování znaleckého posudku podstatných, usměrňovat a radit orgánům činným v trestním řízení v průběhu celého procesního úkonu.

Jedním z nejdůležitějších procesních úkonů, který má značný důkazní význam, je pak samotné ohledání, během kterého jsou zajišťovány stopy a důkazy, jež mohou později posloužit i pro potřeby znaleckého zkoumání. Znalec tak jezdí velmi často na místa dopravních nehod, nebo tam, kde byla nalezena mrtvola, u níž vznikne podezření, že zemřela v důsledku trestné činnosti.

Jak už jsem uvedla výše, znalec musí mít svá konečná tvrzení opřena o ty podklady, které mu byly poskytnuty orgánem činným v trestním řízení, nemůže se tak opírat například o skutečnosti, která sám na místě činu vnímal.⁷³ Může z nich vycházet pouze v případě, že byly řádně zaprotokolovány, což může svou přítomností také ovlivnit.

⁷¹ Ve zjednodušeném řízení před samosoudcem lze podle § 314d odst. 2 tr. řádu se souhlasem státního zástupce a obviněného číst i úřední záznamy o vysvětlení osob a o provedení dalších úkonů (§ 158 odst. 3 a 5 tr. řádu). Zde by však k přibrání znalce vzhledem k účelu takového řízení mělo docházet jen zcela ojediněle.

⁷² ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád: komentář*. 6.vyd. Praha: C.H.Beck, 2008, s. 966.

⁷³ NS ČR – R 37/1984 (STRÍŽ, Igor et al. *Trestní zákoník a trestní řád, průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou*. 1.vyd. Praha: Linde, 2010, s. 374.)

Vedle procesních podkladů, které byly znalci předloženy orgánem činným v trestním řízení, vychází znalec také z poznatků, které získal odbornými znaleckými postupy specifickými pro příslušný obor. Typicky v případě podávání znaleckého posudku z oboru soudního lékařství, znalec vychází z prohlídky a pitvy zemřelého, prostudování zdravotnické dokumentace apod.⁷⁴

Přestože znal. zákon předpokládá v ustanovení § 10 odst. 1 osobní výkon znalecké činnosti, hned v následujícím odstavci však nevylučuje možnou spolupráci s jiným odborníkem s cílem překlenout neschopnost zodpovědět si některé dílčí otázky, které jsou předpokladem pro další postup znaleckého zkoumání a které vybočují z odborné kompetence přibraného znalce. Postavení konzultanta podle § 10 odst. 2⁷⁵ není nijak definováno, proto se předpokládá, že není nutné, aby jím musel být znalec zapsaný v seznamu znalců. Pomocí konzultanta může znalec při přípravě posudku využít jen při splnění zákonem předvídaných podmínek. Vyžaduje-li to povaha věci, jedná-li se o otázky zvláštní a pouze dílčí. Nezřídka se posuzovaný problém dotýká více specializací či oborů. Pokud se však nejedná o stěžejní otázku, je na místě využít pomoc konzultanta. Ten by ale neměl odpovídat na otázky položené znalci v opatření, měl by pouze zodpovědět otázku dílčí, na základě níž znalec již bude schopen zformulovat své závěrečné odpovědi.⁷⁶

Znalec však odpovídá i za tu část posudku, u níž vycházel z odborné pomoci konzultanta.

Skutečnost, že znalec při vypracovávání posudku využil pomoci konzultanta, je povinen včetně důvodů, které ho k tomu vedly, uvést v posudku. Pokud by v řízení vyvstala potřeba vyslechnout konzultanta, bylo by nutné jej v takovém případě přibrat jako znalce.⁷⁷

Ustanovení § 107 odst. 2 tr. řádu výslovně uvádí, že znalec přibraný k podání znaleckého posudku o příčině smrti nebo o zdravotním stavu zemřelé osoby je oprávněn

⁷⁴ ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád: komentář*. 6.vyd. Praha: C.H.Beck, 2008, s. 966.

⁷⁵ Je zásadně nutné odlišovat jej od konzultanta, kterého si přibírá orgán činný v trestním řízení (§ 157 odst. 3 a § 183 odst. 2 tr. řádu)

⁷⁶ V případě, že by bylo potřeba posuzovat více stěžejních otázek z různých souvisejících oborů, konzultanta by se již využít nedalo, ale jednalo by se již o vypracování společného posudku více znalci.

⁷⁷ ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád: komentář*. 6.vyd. Praha: C.H.Beck, 2008, s. 967.

vyžadovat zdravotnickou dokumentaci dané osoby.⁷⁸ Zde se jedná zejména o situaci předvídanou tr. řádem v § 115. V ostatních případech může takovou dokumentaci vyžadovat pouze za podmínek stanovených v § 67b odst. 10 písm. d) zákona o péči a zdraví lidu, který dává možnost mimo jiné soudnímu znalci v oboru zdravotnictví „*nahlížet*“ (nikoli vyžádat či propůjčit) do zdravotní dokumentace v rozsahu nezbytném pro vypracování znaleckého posudku zadaného orgány činnými v trestním řízení nebo soudy. Daná možnost se však podle dikce tohoto ustanovení vztahuje pouze na soudního znalce, kterému bylo vypracování znaleckého posudku zadáno „*orgány činnými v trestním řízení nebo soudy*“. A contrario nikoli na znalce, který byl povolán obhajobou. Nicméně právě zdravotnická dokumentace je pro správné vyvození znalecova závěru zásadní. Otázkou je, zda existuje nějaká legální možnost, jak by se znalec obhajoby mohl k takové zdravotnické dokumentaci dostat. Bylo by zřejmě možné postupovat v souladu s ustanovením § 67 ba odst. 3 zákona o péči a zdraví lidu, v němž se uvádí, že právo nahlížet do zdravotnické dokumentace nebo do jiných zápisů vztahujících se ke zdravotnímu stavu pacienta, na pořízení výpisů, opisů a kopií těchto dokumentů mají osoby blízké zemřelému, neurčil-li za svého života jinak, popřípadě další osoby určené pacientem podle § 67b odst. 12 písm. d). Tyto pak mohou dát plnou moc znalci, nebo sami pro něj tyto podklady obstarat.

⁷⁸ Srov. § 67b zákona č. 20/1966 Sb, o péči a zdraví lidu, ve znění pozdějších zákonů.

3 Znalecký posudek

Znalecký posudek zaujímá v současné teorii dokazování své nezastupitelné místo. Jedná se o zcela ojedinělý důkazní prostředek, jehož prostřednictvím se objasňují skutečnosti důležité pro trestní řízení, které již vyžadují určité specifické odborné znalosti, jimiž orgány činné v trestním řízení nedisponují. Po formální stránce je však obsah znaleckého posudku rovnocenným důkazem, jemuž nelze přikládat vyšší důkazní sílu.

3.1 Náležitosti znaleckého posudku

Znalecký posudek představuje vyústění činnosti znalce. Prezentuje odborný názor znalce o skutečnostech, k jejichž objasnění byl přibrán. Nicméně zákonodárce neponechává znalci zcela na jeho vůli, jak by měl být takový posudek sestaven. S ohledem na to, že tento odborný úsudek znalce je jedním z důkazů, podléhá také hodnocení zejména ze strany orgánů činných v trestním řízení, ale také jiných osob zúčastněných na řízení, zejména stran, které mají z pochopitelných důvodů na výsledku řízení zájem, čili je zajímá i jeden z podkladů. Aby bylo možné znalecký posudek hodnotit, je nutné, aby byl takový posudek srozumitelný a přezkoumatelný, tedy včetně možnosti přezkoumat postup, jehož vyústěním znalcův závěr je, a dále zda netrpí jinými vadami.⁷⁹

Proto zákonodárce stanovil základní skladbu znaleckého posudku v § 13 znal. vyhlášky, podle kterého se znalecký posudek skládá z **nálezu** obsahujícího popis zkoumaného materiálu, resp. jevu, a souhrn důkazního materiálu a skutečností, k nimž znalec přihlížel, použité metody a postupy, z **vlastního posudku**, ve kterém znalec především odpovídá na otázky položené orgány činnými v trestním řízení v návaznosti na argumenty v nálezové části posudku, současně se popíše, jak hodnotil nashromážděné podklady a jak k dílčím závěrům dospěl, a ze **znalecké doložky**, která se k posudku podaném v písemné formě připojí v závěru, v ústním posudku se sdělí do protokolu sepsaného orgánem činným v trestním řízení. Znalecký posudek by měl samozřejmě obsahovat i jakousi **úvodní část**, ve které je uvedeno alespoň jméno znalce,

⁷⁹ V znal. zákoně nalezneme v § 13 jen stručné ustanovení o nezbytnosti podpisu znalce a otisku úřední pečeti. Podrobnější úprava je ponechána na prováděcí vyhlášce.

údaje o jeho kvalifikaci, resp. jeho odbornosti, označení orgánu, který znalce přibral a označení trestní věci, v jejímž rámci je posudek vypracováván.⁸⁰ Nepovinnou součástí znaleckého posudku mohou být také přílohy, kterými jsou zejména písemné a fotografické materiály, z nichž znalec při své činnosti vycházel. Ačkoli je uvedení příloh fakultativní, může pomoci lepší orientaci v posudku, potažmo snadnějšímu hodnocení.

Znalec se tedy nemůže omezit jen na prosté konstatování závěru, ke kterému došel, ale musí popsat jednotlivé skutečnosti, se kterými se seznámil při přípravě posudku, východiska, která odůvodňují vyřčení jeho odborných závěrů, a v neposlední řadě postup, včetně metod, které při znaleckém zkoumání uplatnil. Z nálezu by tedy mělo být zejména patrné, jak znalec postupoval při analýze podkladů, jakým způsobem je hodnotil a samozřejmě, jak dospěl k jednotlivým závěrům. Popis a vysvětlení metod a postupů, které v konkrétním případě přicházejí v úvahu, a rovněž ty, které při vlastním zkoumání byly použity, je zásadní zejména proto, aby si jakákoli osoba odborně neznalá dané problematiky byla schopna učinit závěr, zda znalec postupoval správně, zda použil nejnovějších metod, proč některou z nich v daném případě nepoužil, etc.

Podle § 107 tr. řádu znalci nepřísluší provádět hodnocení důkazů a řešit právní otázky. Proto v případě, že jsou znalci předloženy materiály, které jsou rozdílné či si přímo odporují, například výpovědí svědků, musí své konečné stanovisko vyjádřit alternativně, podmíněně pro obě výchozí skutečnosti.⁸¹ Takto se vyhne hodnocení důkazů, které mu nepřísluší a předloží své závěry s ohledem na jejich možné zhodnocení orgánem činným v trestním řízení. V praxi však orgány činné v trestním řízení neradi vidí takto „nejednoznačné“ závěry. Vítají, pokud se znalec přikloní k jedné z možných alternativ.

V případě, že znalec dojde k závěru, že výpověď svědka je s poznatky z příslušného vědního oboru neslučitelná, například s fyzikálními zákonitostmi, tuto skutečnost ve svém posudku konstatuje, nemůže však, jak jsem již uvedla, hodnotit výpověď jako nepravdivou.⁸²

⁸⁰ MATHERN, Vladimír. *Dokazovanie v československom trestnom procese*. 1 vyd. Bratislava: Obzor, 1984, s. 188.

⁸¹ JELÍNEK, Jiří et al. *Trestní právo procesní*. 1.vyd. Praha: Leges, 2010, s. 404.

⁸² R 33/1981 (STRÍŽ, Igor et al. *Trestní zákoník a trestní řád, průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou*. 1.vyd. Praha: Linde, 2010, s. 374.)

Co se týče druhé podmínky stanovené v § 107 tr. řádu, a to, že znalci nepřísluší hodnotit otázky právní, je nutné si uvědomit, že úkolem znalce je k jejich vyřešení pouze přispět, sám je však hodnotit nemůže.

V praxi je však možné se setkat s pochybením na obou stranách. Orgány činné v trestním řízení někdy znalci pokládají otázky, jež ho přímo nutí k právnímu posouzení.⁸³ Na druhou stranu je chyba rovněž na straně znalců, kteří na takové otázky odpovídají, případně, kteří se sami z vlastní iniciativy pouští do právního hodnocení. K této otázce se Nejvyšší soud vyjádřil ve svém rozhodnutí⁸⁴: „*znalecký posudek nelze odmítnout jen proto, že znalec se nad rámec svého oprávnění vyjadřoval i k otázkám právním.*“ Tedy pro účely dokazování se napříště bude vycházet jen z „použitelné části“ znaleckého posudku.

V souladu s § 13 odst. 3 znal. vyhlášky je nezbytné dodržovat při vypracování posudku i požadavky kladené na vnější podobu zpracování posudku. Znalecký posudek musí být sešit, jednotlivé strany pro přehlednost očíslovány, sešivací šňůra připevněna k poslední straně posudku a přetištěna pečetí znalce.

Posudek je zpravidla podáván písemně, ale není vyloučeno jeho nadiktování ústně do protokolu.⁸⁵ Formu podání znaleckého posudku stanoví většinou orgán činný v trestním řízení v opatření, jímž se znalec přibírá a jímž se znalci vymezuje vlastní znalecký úkol. V praxi se však znalecké posudky v ústní podobě nevyskytují.

Znalec se při vypracování znaleckého posudku může dopustit určitých vad. Existence vad posudku může mít vliv na použitelnost posudku pro účely trestního řízení. To záleží na závažnosti a intenzitě takových nedostatků, na jejich možné odstranitelnosti či neodstranitelnosti. Pokud se ve znaleckém posudku objevují drobné překlepy písmen nebo čísel stránek, tak to jistě nemůže mít na jeho použitelnost vliv. Pokud je posudek neúplný či nejasný, lze i tento nedostatek napravit postupem předvídaným v § 109 tr. řádu. Pokud by však znalecký posudek podal znalec, který je k jeho podání nekompetentní, nebyl poučen, nebo by bylo podání znaleckého posudku

⁸³ Např. v případě trestného činu ublížení na zdraví se po znalci žádá, aby sdělil, zda mělo jednání za následek těžkou újmu na zdraví, což je zcela jednoznačně vyslovení právního závěru.

⁸⁴ NS ČR – R 1/1998 (STRÍŽ, Igor et al. *Trestní zákoník a trestní řád, průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou*. 1.vyd. Praha: Linde, 2010, s. 367.)

⁸⁵ Podle § 110 odst. 2 tr. řádu je povinnost podat znalecký posudek písemně stanovena pouze pro znalecké ústavy.

stiženo jinými závažnými a neodstranitelnými procesními vadami, pak závěry posudku nemohou sloužit jako důkaz v trestním řízení.

3.2 Odborné vyjádření versus znalecký posudek.

Následující kapitola se bude věnovat vzájemnému vztahu odborného vyjádření a znaleckého posudku. Tato problematika však skýtá celou řadu otázek a nejasností, což je dáno i nejednoznačnou právní úpravou, která se o odborném vyjádření zmiňuje pouze sporadicky. Pro stanovení hranice mezi odborným vyjádřením a znaleckým posudkem si nevystačíme pouze s úpravou zakotvenou v trestním řádu, je třeba vycházet také z judikatury, literatury a aplikační praxe.

3.2.1 Odborné vyjádření nebo znalecký posudek?

Podle § 105 odst. 1 tr. řádu *je-li k objasnění skutečnosti důležité pro trestní řízení třeba odborných znalostí, vyžádá orgán činný v trestním řízení odborné vyjádření. Jestliže pro složitost posuzované otázky takový postup není postačující, přibere orgán činný v trestním řízení a v řízení před soudem předseda senátu znalce.*

V praxi je předně nejdůležitější otázkou to, zda je skutečně třeba znalostí odborníka, zda nepostačuje běžná znalost a zkušenost orgánu činného v trestním řízení, které „*má z určité odborné oblasti každý kulturní člověk.*“⁸⁶ Zda například nepostačí znalosti orgánu činného v trestním řízení, které nabyly na základě zkušeností, neboť velmi často je specializován na konkrétní problematiku, které se dlouhodobě věnuje, případně si může některé chybějící informace doplnit studiem.

Vypracování znaleckého posudku znalcem, stejně jako vypracování odborného vyjádření jeho zpracovatelem, s sebou nese značné náklady a samozřejmě i čas, o který se trestní řízení může prodlužovat. Na druhou stranu hlavním cílem trestního řízení je náležité zjištění trestných činů a spravedlivé potrestání pachatelů. Břemeno prokázat vinu tíží státního zástupce, ten musí zvážit, zda v určitém případě takové břemeno unese, i když nebude například újma na zdraví podložena znaleckým posudkem. V praxi jsou však orgány činné v trestním řízení do jisté míry „alibisté“ a obrací se na znalce i tam, kde by to nebylo nezbytně potřebné. Ačkoli vždy závisí na konkrétním

⁸⁶ ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád: komentář*. 6.vyd. Praha: C.H.Beck, 2008, s. 947.

případu, konkrétním soudci, zda bude natolik odvážný a odsoudí již výše zmíněnou újmu na zdraví bez odborného posouzení znalce.

Objeví-li se skutečnost, pro jejíž objasnění je třeba povolat odborníka, je nutné dále zvážit, zda skutečně znalecký posudek či odborné vyjádření přinesou odpověď na otázku zásadní pro další průběh trestního řízení vztahující se k předmětu dokazování. Zda vůbec byly dostatečně vyčerpány jiné dostupné důkazní prostředky a s jakým výsledkem. Zda po posouzení aktuálního stavu dokazování je již možné rozhodnout a jakýkoli znalecký posudek, příp. odborné vyjádření, by byly zcela nadbytečné, nebo zda by vůbec takový důkaz mohl přispět k vyvrácení či potvrzení určité skutečnosti.

Pokud orgán činný v trestním řízení nazná, že v dané trestní věci je skutečně potřebné povolat odborníka, pak je na prvním místě nutné preferovat, vyjma případů obligatorního přibrání znalce, vyžádání odborného vyjádření. Orgán činný v trestním řízení se musí zabývat, jak vyplývá z dikce § 105 odst. 1 tr. řádu, zejména složitostí posuzované otázky, což nemusí být vždy jednoduché a zcela jednoznačné. *“Složitost posuzované otázky vyžaduje přibrání znalce, je-li k posouzení potřebná delší doba, nutnost systematického studia příslušné odborné literatury, využívání zásadních empirických a teoretických poznatků, které je potřebné komplexním způsobem zpracovat, potřeba konzultace s dalšími odborníky apod. Bude tomu tak zpravidla i s ohledem na závažnost trestné činnosti, o kterou jde, z hlediska jejího rozsahu, mnohosti pachatelů, zvláštního způsobu provedení činu.”*⁸⁷ Pro posouzení oné „složitosti“ mohou být znalosti orgánů činných v trestním řízení nedostatečné, proto i pro tento účel je možné využít pomoci odborníků. O přítomnosti odborníků jsme se v tr. řádu do tzv. „velké novely“ z roku 2001 nedočetli nic. Nicméně zmíněná novela tuto situaci zásadně pozměnila, když zavedla institut konzultantů. Ustanovení § 157 odst. 3 tr. řádu stanoví, že *„v závažných a skutkově složitých věcech může státní zástupce nebo policejní orgán využít odborné pomoci konzultanta, který má znalosti ze speciálního oboru.”*⁸⁸ Současná právní úprava tedy nabízí pomocnou ruku orgánům

⁸⁷ RŮŽIČKA, Miroslav; ZEZULOVÁ, Jana. K problematice vzájemného vztahu znaleckého posudku a odborného vyjádření po novele trestního řádu provedené zákonem č. 265/2001 Sb. *Trestněprávní revue*. 2004, č. 9, s. 259 – 260.

⁸⁸ Stejně tak § 183 odst. 2 tr. řádu dává takovou možnost předsedovi senátu.

činným v trestním řízení, kterak se v dané problematice zorientovat a zaměřit tak dokazování správným směrem.⁸⁹

Ústavní soud k otázce posouzení vztahu mezi znaleckým posudkem a odborným vyjádřením uvedl: *“Znalecké zkoumání složitých odborných otázek skýtá zásadně lepší předpoklady pro poskytnutí kvalitního a věrohodného důkazu, než pouhé odborné vyjádření. To je dáno i preciznější a podrobnější procesní úpravou znaleckého dokazování v trestním řádu.”*⁹⁰ Odborné vyjádření by se mělo týkat „jednoduchých věcí“, znalecký posudek „věcí složitých“. I Ústavní soud ve výše uvedeném vyjádření dává jakousi větší důkazní váhu znaleckému posudku, což však neznamená, že po formální stránce si nejsou všechny důkazy rovny. Naopak. Ale v konečném důsledku záleží na volném hodnocení důkazů soudem. Který důkaz se mu bude zdát věrohodný a který nikoli, o který opře své rozhodnutí a který ze svých podkladů pro rozhodování vyloučí.

Existují zákonem předvídané situace, kdy orgán činný v trestním řízení nemá možnost volby a musí obligatorně přibrat znalce. Jsou to situace, které vyžadují komplexnější zhodnocení, kladou vyšší požadavky na odborné znalosti, schopnosti a dovednosti, předpokládají jisté zkušenosti v daném oboru a v neposlední řadě dlouhodobější práci, která zahrnuje i případné konzultace s jinými odborníky.⁹¹

O znaleckém posudku se zmiňuje § 110 tr. řádu, který je možno chápat jako speciální k obecnému ustanovení § 105 odst. 1 tr. řádu, podle kterého ve výjimečných, zvláště obtížných případech, vyžadujících zvláštního vědeckého posouzení, může policejní orgán nebo státní zástupce a v řízení před soudem předseda senátu přibrat státní orgán, vědecký ústav, vysokou školu nebo instituci specializovanou na znaleckou činnost k podání znaleckého posudku nebo přezkoumání posudku podaného znalcem. V praxi se však přibírání ústavů týká téměř vždy jen revizních posudků, což je dáno i důvody ekonomickými. Znalecký posudek vypracovaný znaleckým ústavem je mnohonásobně dražší než posudek zpracovaný znalcem.

⁸⁹ Konzultanta podle § 157 odst. 3 tr. řádu je však třeba rozlišovat od tzv. konzultanta znalce podle § 10 odst. 2 znal. zákona.

⁹⁰ Rozhodnutí ÚS ČR sp.zn.: III. ÚS 107/08.

⁹¹ Podrobněji kapitola 2.2.

Je nutno podotknout, že kromě důvodů zákonem daných, povinnost přibrat znalce plyne v celé řadě případů také ze soudní praxe. Podle judikatury soudů je třeba znalce přibrat například ke zkoumání příčinné souvislosti mezi jednáním obviněného a smrtí poškozeného, zjištění přesné doby smrti, vyhodnocení záznamu tachografického kotouče, výpočtu rychlosti motorového vozidla v době dopravní nehody apod.⁹² Ačkoli v našem právním prostředí není judikatura soudů považována za pramen práva a tudíž za závaznou, ve většině případů z ní orgány činné v trestním řízení vycházejí. Neboť „*pro opačný závěr by bylo třeba výstižně a přesvědčivě argumentovat, proč v konkrétním případě znalec přibrán nebyl a proč se orgány činné v trestním řízení spokojily jen s odborným vyjádřením.*“⁹³

Kromě výše uvedených důvodů, kdy je přibrání znalce obligatorní, je v ostatních případech jeho povolání pouze možnou variantou a záleží „*na rozsahu odborných problémů, jejich významu a závažnosti, ale i na uvážení orgánů činných v trestním řízení, aby se správně rozhodly, zda mají či nemají znalce přibrat*“⁹⁴ Pokud tento zvolí jednu z nabízených alternativ, neznamená to, že by v dalším řízení jiný orgán nemohl využít jinou. Vždy je třeba pamatovat na to, aby byl schopen si svou volbu náležitě odůvodnit.

Ze současné úpravy je jednoznačně patrné, že dochází k preferenci odborného vyjádření na úkor znaleckého posudku. Novela provedená zákonem č. 265/2001 Sb. už nepočítá s podáváním potvrzení, za které bylo dříve považováno např. opis chorobopisu zdravotnického ústavu nebo protokol o lékařském vyšetření na obsah alkoholu v krvi⁹⁵, které bude nyní posuzováno jako odborné vyjádření. Cílem novely provedené zákonem č. 265/2001 Sb. bylo zejména zabránit zbytečnému přibírání znalců v případech, kdy postačují běžné znalosti, které má většina lidí vzdělaných v určitém oboru, případně, které někdo nabyt dlouhodobou praxí v dané oblasti a nemusí být nutně vysokoškolsky, ba ani středoškolsky vzdělán. Zpracovatelem odborného vyjádření tak může být na jednu stranu uznávaný znalec zapsaný v seznamu znalců, jeden z nejvzdělanějších odborníků v oboru, stejně tak i zkušený pracovník zastavárny či bazaru bez jakéhokoli

⁹² ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád: komentář*. 6.vyd. Praha: C.H.Beck, 2008, s.948 – 949.

⁹³ RŮŽIČKA, Miroslav. K problematice přibírání znalců po novele trestního řádu provedené zákonem č. 274/2008 Sb. *Státní zastupitelství*. 2009, č. 5, s. 13.

⁹⁴ JELÍNEK, Jiří et al. *Trestní právo procesní*. 1.vyd. Praha: Leges, 2010, s. 397.

⁹⁵ R V/1966 (ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád: komentář*. 6. vyd. Praha: C.H.Beck, 2008, s. 885.)

vysokoškolského či středoškolského vzdělání. Tato praxe se však okres od okresu liší. Jihlavská „politika“ orgánů činných v trestním řízení je i pro odborné vyjádření přibírat znalce, naopak znojenská praxe upřednostňuje laiky znalé určité problematiky. Z toho tedy plyne, že odborné vyjádření může zpracovat „každý“, tj. každá právnická a fyzická osoba, která má podle § 105 odst. 5 tr. řádu určité „odborné předpoklady“⁹⁶. Znalecký posudek však zůstává výsadou pouze znalců.

Otázkou je, zda v praxi skutečně dochází k preferenci odborných vyjádření. Krajský státní zástupce v Jihomoravském kraji Petr Coufal konstatoval, že „*krajská policie a krajské státní zastupitelství evidovali za rok 2009 výrazný pokles nákladů na přibírání znalců.*“⁹⁷ Naopak u jiných státních zastupitelství se je možné stále setkat s rutinním přibíráním znalce.

V praxi jsou některé typické, stále se opakující situace, kdy orgány činné v trestním řízení v souladu s dikcí tr. řádu odborné vyjádření upřednostňují. Tak je tomu např. v případě drobné majetkové trestné činnosti pro účely vyčíslení škody.⁹⁸ S odborným vyjádřením je možné se setkat také u drogové trestné činnosti, kdy jejich vypracování zajišťují velmi často vlastní akreditovaná znalecká pracoviště, oddělení kriminalistické techniky a expertiz Krajských správ Policie České republiky, tzv. OKTE.

Naopak vyžádání znaleckého posudku je kromě obligatorního přibrání znalce v zákonem předvídaných případech na místě také tehdy, jedná-li se zejména o trestnou činnost se závažnými následky, např. usmrcení, těžká újma na zdraví.

3.2.2 Společné a rozdílné znaky odborných vyjádření a znaleckých posudků

Znalecký posudek i odborné vyjádření mají mnoho společného a v mnohém se naopak výrazným způsobem odlišují.

Za rys, který je oběma společný, je třeba považovat to, že v obou případech se obsah znaleckého posudku a odborného vyjádření považuje za důkaz, o jehož

⁹⁶ Vzhledem k tomu, že právní úprava blíže neupravuje, co je myšleno těmito „odbornými předpoklady“, je možné je proto hodnotit podobně jako u znalců, například podle vzdělání a praktických zkušeností v oboru.

⁹⁷ COUFAL, Petr. Ještě k problematice znalců po novele trestního řádu. *Státní zastupitelství*. 2009, č. 9, s. 29.

⁹⁸ Typicky jakou hodnotu měla ukradená kabelka, mobil apod.

vypracování rozhoduje orgán činný v trestním řízení, je-li k objasnění skutečností důležitých pro trestní řízení potřeba odborných znalostí. „*Pokud některá důkazně významná otázka potřebuje ke svému objasnění odborných znalostí, nemůže být odborné vyjádření či znalecký posudek nahrazen jiným důkazním prostředkem.*“⁹⁹

Odlišných znaků mezi těmito důkazními prostředky najdeme však více. To souvisí i se samotnou procesní úpravou, kdy znalecký posudek je poměrně precizně upraven, počínaje tr. řádem, přes znal. zákon a znal. vyhlášku. Nicméně o odborném vyjádření, jeho náležitostech, obsahové stránce, možnosti bránit se proti zpracovateli odborného vyjádření, vymezení jeho úkolu se právní úprava prakticky nezmiňuje.

Zásadní diskrepancí je však povaha těchto důkazů. Neboť odborné vyjádření se považuje „pouze“ za důkaz listinný podle § 112 odst. 2 a § 213 odst. 1 tr. řádu, čili i samotné provedení důkazu je odlišné.

Jako listinný důkaz posuzujeme také znalecký posudek, který byl podán v jiné trestní věci týkající se téhož obviněného.¹⁰⁰

Znalec se přibírá opatřením, procesním úkonem sui generis.¹⁰¹ (viz Příloha 1) Odborné vyjádření se vyžadává též opatřením, které je však ještě méně formální než v případě přibrání znalce.¹⁰² (viz Příloha 2 a 3) „*I když se tedy v obou případech užije formy „opatření“, u odborného vyjádření se jedná o podstatně jednodušší písemný akt (v zásadě půjde o stručné sdělení, resp. přípis), u přibrání znalce se forma tohoto úkonu do značné míry (nikoli však zcela) blíží usnesení, jak tomu bylo podle úpravy účinné dříve.*“¹⁰³ V obou případech jsou ony procesní úkony označeny shodně, avšak ve skutečnosti je jejich formální i obsahová stránka rozdílná.

Je nutno podotknout, že na problematiku vyžádání odborného vyjádření či znaleckého posudku mají odborníci odlišné názory, což je z mého pohledu dáno

⁹⁹ JELÍNEK, Jiří et al. *Trestní právo procesní*. 1.vyd. Praha: Leges, 2010, s. 397.

¹⁰⁰ Např. NS SR – R 27/1977 – II (STRÍŽ, Igor et al. *Trestní zákoník a trestní řád, průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou*. 1.vyd. Praha: Linde, 2010, s. 364.)

¹⁰¹ Ač náležitosti tohoto procesního rozhodnutí nejsou nikde stanoveny, je podle mého názoru vhodné se řídit formální a obsahovou stránkou usnesení (§ 134 tr. řádu).

¹⁰² RŮŽIČKA, Miroslav; ZEZULOVÁ, Jana. K problematice vzájemného vztahu znaleckého posudku a odborného vyjádření po novele trestního řádu provedené zákonem č. 265/2001 Sb. *Trestněprávní revue*. 2004, č. 9, s. 260.

¹⁰³ Tamtéž.

i nedostatečnou právní úpravou této věci. Tak například J. Chmelík¹⁰⁴ rozlišuje “opatření”, kterým se přibírá znalec, a “vyžádání”, kterým se žádá o podání odborného vyjádření. Vyžádání pak považuje za ještě méně formální dokument než opatření, kdy se jedná v podstatě o volnou formou sepsanou žádost o zpracování odborného vyjádření.

O přibrání znalce se na rozdíl od vyžádání odborného vyjádření obviněný a v řízení před soudem též státní zástupce vyrozumí. O zadání odborného vyjádření se tyto strany nemusí vůbec dozvědět, resp. tr. řád nestanoví povinnost je uvědomit.

Dalším odlišným rysem je existence poučení. Pokud by znalec nebyl poučen podle § 106 tr. řádu nebo pokud by nebyl takový nedostatek napraven dodatečně, jednalo by se o závažnou procesní vadu, pro kterou by nebylo možné obsah znaleckého posudku považovat za důkaz v dané věci. Naopak poučení zpracovatele odborného vyjádření tr. řád nepožaduje.¹⁰⁵

Při výběru znalce k podání znaleckého posudku je třeba přihlížet k důvodům podjatosti stanoveným v znal. zákoně. Tr. řád se zde zmiňuje pouze o znalci, který je povolán k podání znaleckého posudku, a contrario tedy nikoli o znalci, který je povolán k podání odborného vyjádření, natož pak o zpracovateli, který není znalcem zapsaným v seznamu znalců. Je-li vyžadováno odborné vyjádření, orgán činný v trestním řízení podle dikce § 105 odst. 2 tr. řádu k případné podjatosti přihlédne. Byť se jedná na první pohled o postup totožný, zákonodárce zřejmě použil odlišnou formulaci cíleně. Domnívám se, že v případě znaleckých posudků důvody podjatosti oznamuje podle § 11 odst. 2 znal. zákona sám znalec, případně účastníci řízení a in fine o nich rozhoduje orgán činný v trestním řízení. Pro zpracovatele odborných vyjádření je to orgán činný v trestním řízení, nikoli zpracovatel či účastníci, který je pouze zváží, tj. o nich nerozhoduje.¹⁰⁶ Ostatně i řešení problému podjatosti je jen další skutečností, která znovu poukazuje na celkovou menší míru formálnosti odborného vyjádření.

¹⁰⁴CHMELÍK, Jan. *Znalecké dokazování*. 1.vyd. Praha: Policie České republiky, úřad vyšetřování pro ČR, 2001, s. 17.

¹⁰⁵Dalo by se však uvažovat o možném poučení zpracovatele přiměřeně podle § 158 odst. 7 tr. řádu, tedy povinnosti vypovídat pravdu a nic nezamlčovat.

¹⁰⁶Orgán činný v trestním řízení by pak zřejmě na návrh obviněného či jiné dotčené osoby tuto otázku přezkoumal a výsledek by pak pouze sdělil navrhovateli, aniž by o věci vydával jakékoli rozhodnutí.

Tr. řád dává zejména obhajobě možnost bránit se proti osobě znalce, jeho odbornému zaměření, proti formulaci otázek, v případě odborného vyjádření tato možnost předvídána není.

Zásadním a nepřehlédnutelným rozdílem mezi znaleckým posudkem a odborným vyjádřením je značná diskrepance v náležitostech samotného dokumentu. U odborného vyjádření se na rozdíl od znaleckého posudku¹⁰⁷ nepožaduje například popis použitých metod a postupů, které jsou velmi důležité jeho přezkoumání, a proto pak může tento nedostatek způsobovat při hodnocení věrohodnosti a úplnosti odborného vyjádření značné problémy. Odborné vyjádření ve většině případů obsahuje „*jen stručný úvod, výstižný závěr, razítko a podpis zpracovatele.*“¹⁰⁸ Nicméně názory na to, do jaké míry je pro orgány činné v trestním řízení nedostatečný popis procesu zkoumání problematický při následném hodnocení jeho závěrů, se různí. V praxi se mnozí přiklání k názoru, že orgány činné v trestním řízení neznají postupy a metody znaleckého zkoumání, proto ani nejsou s to je objektivně hodnotit. Takový postoj by však de facto rezignoval na schopnost orgánů činných v trestním řízení hodnotit i věcnou správnost daného posudku. To by znamenalo, že namísto soudu tak budou rozhodovat právě sami znalci, což by bylo nepřijatelné.

Evidentní rozdíl je dále ve výslovně uvedené možnosti dané znalci nahlížet do spisu, účastnit se výslechů, klást otázky, navrhnout provedení úkonů. Zpracovatel taková oprávnění nemá. Vzhledem k tomu, že zpracovatel se vyjadřuje pouze k jednoduchým otázkám, například vyčíslení hodnoty ukradeného kola, poskytnou se mu v případech obdobných uvedenému pouze informace o stáří, značce kola apod. Je-li k dispozici také fotodokumentace, propůjčí se mu i ta. Ale zpracovatel neví, k jaké trestní věci se vyjadřuje, ani nezná údaje o obviněném.

Zásadní otázkou je, zda je možné vyslechnout znalce nebo zpracovatele, kteří podali odborné vyjádření, a v jakém procesním postavení. Výslech znalce je upraven v § 108 tr. řádu. Výslech osoby podávající odborné vyjádření upraven není, což je možné chápat tak, že zákonodárce považoval podání písemného odborného vyjádření za zcela dostačující. Pokud bychom připustili možnost výslechu zpracovatele odborného vyjádření, v jakém procesním postavení by pak byl takový zpracovatel odborného

¹⁰⁷ Náležitosti znaleckého posudku jsou upraveny v § 13 znal. vyhlášky.

¹⁰⁸ MUSIL, Jan et al. *Kriminalistika*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Praha: C.H.Beck, 2004, s. 289.

vyjádření vyslychán? Teoreticky by bylo možné postupovat podle ustanovení § 101 a násl. tr. řádu, kde je podrobně upraven výslech svědka, případně podle § 108 tr. řádu, který se týká výslechu znalce. Je třeba se nad jednotlivými možnostmi teoreticky zamyslet.

Osoba podávající odborné vyjádření se stejně jako znalec, přibírá, je-li k objasnění skutečností důležitých pro trestní řízení potřeba odborných znalostí, tedy informace o skutečnostech týkajících se trestného činu, o kterých má podávat odborné vyjádření, získává až v průběhu trestního řízení a za jeho účelem. Naopak výslech svědka, je nezastupitelným důkazním prostředkem, neboť svědek má vypovídat o věcech, které vnímal svými smysly přímo při páchání trestného činu nebo v souvislosti s ním, aniž by věděl, že o nich bude v budoucnu vypovídat. Proto je tedy dle mého názoru nutné možnost, aby byla osoba podávající odborné vyjádření vyslychána v procesním postavení svědka, zcela odmítnout. Zde je možné poukázat na dřívější judikaturu soudů, kdy v minulosti se soudní praxe přikláněla k názoru opačnému, tj. že zpracovatele odborného vyjádření lze vyslechnout pouze jako svědka.¹⁰⁹

Druhá varianta, tedy vyslechnout osobu podávající odborné vyjádření per analogiam v procesním postavení znalce, by se nabízela vzhledem k podobnému postavení znalce a zpracovatele odborného vyjádření.

Ale to by bylo možné pouze v případě splnění podmínky zakotvené v § 105 odst. 1 tr. řádu, a to až poté, co by ona osoba byla přibrána a tedy i jako znalec poučena.

Aby se předešlo sporům ohledně procesního postavení vyslychané osoby, která podala odborné vyjádření, stálo by za úvahu, zda by do budoucna v rámci zavedení právní úpravy samotného odborného vyjádření neměl být zaveden institut výslechu zpracovatele, který je svým způsobem specifický, nachází se někde mezi výslechem svědka a výslechem znalce.

Otázkou výslechu jsem se zabývala nikoli proto, že bych snad chtěla zpochybňovat povahu odborného vyjádření jakožto listinného důkazu, ale pro vyslechnutí zpracovatele, pokud odborné vyjádření je jakkoli vadné či nedostačující. O tom, jak postupovat v případě neúplného či nejasného odborného vyjádření tr. řád

¹⁰⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu SR ze dne 21. 6. 1997, sp. zn.: 4 Tz 31/79.

mlčí. Praxe se však s tímto vyrovnává sepsáním úředního záznamu, kterým se takové nedostatky odstraní.

Další rozdílnost spočívá v odměňování. Odměňování znalců za podání znaleckého posudku je zakotveno v § 16 a násl. znal. vyhlášky. Odměna se stanovuje v závislosti na času, odbornosti a náročnosti zpracování takového znaleckého posudku. Za jednu hodinu práce náleží znalci 100 až 350 Kč. Odlišná úprava je v případě odměňování za vypracování odborného vyjádření. Ta se řídí vyhláškou Ministerstva spravedlnosti¹¹⁰, která stanoví, že odměna za odborné vyjádření podané na žádost orgánů činných v trestním řízení činí za každou započatou hodinu práce podle celkového rozsahu a náročnosti 75 až 125 Kč, nestanoví-li zvláštní právní předpis jinak. V souladu s ustanovením § 105 odst. 5 tr. řádu mají státní orgány povinnost předkládat orgánům činným v trestním řízení odborná vyjádření vždy bezúplatně.

Z výše uvedených „ekonomických důvodů“ se lze setkat s tím, že namísto přibrání znalce se v některých případech vyžádá „jen“ odborné vyjádření, ačkoli se jedná o úkol, který si s ohledem na značnou míru složitosti jednoznačně žádá formu znaleckého posudku.

Ani znalci, kteří vypracovávají znalecký posudek, nejsou s odměnami spokojeni a žádají jejich zvýšení přiměřeně jiným odpovídajícím profesím, jako např. notářům a advokátům.

Ze shora uvedeného zhodnocení vztahu mezi znaleckým posudkem a odborným vyjádřením, je možné dovodit, že by stálo za to zvážit, zda by problematika odborných vyjádření neměla být též zařazena de lege ferenda do právní úpravy s možností přiměřeného použití některých ustanovení vztahujících se k znaleckým posudkům.

3.3 Znalecký posudek předložený stranou

„Jestliže znalecký posudek předložený stranou¹¹¹ má všechny zákonem požadované náležitosti a obsahuje doložku znalce o tom, že si je vědom následků

¹¹⁰ Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 23/2002 Sb. ze dne 8. ledna 2002, kterou se stanoví výše odměny za odborné vyjádření podané na žádost orgánů činných v trestním řízení, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹¹ § 12 odst. 6 tr. řádu stanoví, že stranou se rozumí ten, proti němuž se vede trestní řízení, zúčastněná osoba a poškozený a v řízení před soudem též státní zástupce a společenský zástupce, s tím, že stejné postavení má i jiná osoba, na jejíž návrh nebo žádost se řízení vede nebo která podala opravný prostředek.

vědomě nepravdivého znaleckého posudku, postupuje se při provádění tohoto důkazu stejně, jako by se jednalo o znalecký posudek vyžádaný orgánem činným v trestním řízení. Orgán činný v trestním řízení umožní znalci, kterého některá ze stran požádala o znalecký posudek, nahlédnout do spisu nebo mu jinak umožní seznámit se s informacemi potřebnými pro vypracování znaleckého posudku.“¹¹²

Více než třicet let od účinnosti tr. řádu¹¹³ vycházela praxe z názoru, že obstarávání důkazů je právem a zároveň povinností orgánů činných v trestním řízení, a proto odmítala zacházet s důkazy, které obstaral obviněný, či jiná strana, rovnocenně.¹¹⁴

Zlom nastal přijetím novely provedené zákonem č. 292/1993 Sb.,¹¹⁵ kdy ustanovení § 89 odst. 2 tr. řádu bylo doplněno s ohledem na znění důvodové zprávy¹¹⁶ zejména z důvodu rozdílného přístupu ke znaleckým posudkům vyžádaným orgánem činným v trestním řízení a posudkům předloženým obviněným, resp. obhajobou, nebo jinou stranou trestního řízení, následovně: „*Skutečnost, že důkaz nevyžádal orgán činný v trestním řízení, ale předložila jej některá ze stran, není důvodem k odmítnutí takového důkazu.*“ Po přijetí výše uvedené novely se předpokládalo, že dojde k výraznému posílení rovnosti stran v trestním řízení, co se týče jimi předkládaných důkazů, tedy, že v praxi nebude znalecký posudek, který si vyžádala obhajoba, nikterak výjimečný a že se k němu bude přistupovat zcela stejným způsobem.¹¹⁷ Nicméně tento předpoklad se ukázal býti naprosto mylným. V mnoha případech praxe postupovala v rozporu se zákonnou úpravou. Vyšetřovatel si byl vědom toho, že důkaz, který předložila strana, již odmítnout nemůže, a tak nastalou situaci „vyřešil“ tak, že ho v některých případech pouze založil do spisu, aniž by se s ním nějak vypořádal. Takový znalecký posudek pak

¹¹² § 110a tr. řádu.

¹¹³ Podle § 471 tr. řádu nabyl tento zákon účinnosti dnem 1. ledna 1962.

¹¹⁴ VANTUCH, Pavel. K reakci obhajoby a soudu na znalecký posudek předložený poškozeným. *Bulletin advokacie*. 2006, č. 7 – 8, s. 48.

¹¹⁵ S účinností k 1.1.1994.

¹¹⁶ Tam, kde důvodová zpráva k novele § 89 odst. 2 tr. řádu provedená zákonem č. 292/1993 Sb. zdůrazňuje rovnocennost důkazů, zmiňuje, že se to týká zejména znaleckých posudků, ačkoliv soudní znalec by měl dospět v posudku ke stejnému závěru bez ohledu na osobu objednatele. Proto se uvedené ustanovení doplňuje tak, aby byla zřejmá povinnost orgánů činných v trestním řízení přistupovat k důkazům stejným způsobem, podle stejných ustanovení je provádět a těmito důkazy se zabývat.

¹¹⁷ VANTUCH, Pavel. K reakci obhajoby a soudu na znalecký posudek předložený poškozeným. *Bulletin advokacie*. 2006, č. 7 – 8, s. 48.

byl povětšinou posuzován pouze jako důkaz listinný.¹¹⁸ Stále tedy docházelo k „pozitivní diskriminaci“ znalců, kteří byli o vypracování znaleckého posudku požádáni orgánem činným v trestním řízení. Bylo tomu tak snad i proto, že tyto se obávaly jakési domluvy mezi znalcem a např. obhajobou, a domnívaly se, že posudky byly vypracovány účelově, a proto nelze znalecké závěry v nich obsažené považovat za věrohodný podklad.

To, že posudky předložené obhajobou byly pro obviněné příznivé, bylo a dosud je v zásadě pochopitelné. Neboť obhájce má podle § 41 odst. 1 tr. řádu účelně využívat k hájení zájmů svého klienta prostředků a způsobů obhajoby uvedených v zákoně, zejména pečovat o to, aby byly v řízení náležitě a včas objasněny skutečnosti, které obviněného zbavují viny nebo jeho vinu zmírňují, a tím má přispívat ke správnému objasnění a rozhodnutí věci. Pokud se snad zdálo orgánům činným v trestním řízení, že všechny znalecké posudky předložené obhajobou zbavují obviněného jeho viny nebo vyznívají jinak v jeho prospěch, pak tomu nemohlo a nemůže v souladu s ustanovením § 41 odst. 1 tr. řádu být jinak. Naopak. Pokud by advokát předložil znalecký posudek, který by vyzněl v neprospěch jeho klienta, pak by jednal v rozporu s ustanovením § 16 odst. 2 zák. o advokacii, který příkazuje advokátovi důsledně využívat všechny zákonné prostředky a v jejich rámci uplatnit v zájmu klienta vše, co podle svého přesvědčení pokládá za prospěšné. V případě, že by advokát jednal v rozporu s tímto ustanovením, pak by byl pravděpodobně hnán k odpovědnosti v kárném řízení.¹¹⁹

K výše uvedenému přístupu ke znaleckým posudkům se vyjádřila i soudní praxe¹²⁰, a to následovně: *„Zásada uvedená v § 89 odst. 2 věta druhá tr. řádu nevylučuje, aby znalecký posudek, který nevyžádal orgán činný v trestním řízení, ale předložil jej obhájce obžalovaného, soud po prostudování odmítl jako nadbytečný a rozhodl, že jej neprovede (§ 216 odst. 1 tr. řádu). Nadbytečnost provedení takového důkazu v hlavním líčení nebo ve veřejném zasedání nemůže však záležet jen ve skutečnosti, že ve věci byl k posouzení otázek, pro jejichž posouzení je třeba odborných znalostí, orgánem činným v trestním řízení již opatřen. Pokud soud dojde v takovém*

¹¹⁸ Tamtéž.

¹¹⁹ § 32 odst. 2 Zák. o advokacii

¹²⁰ Rozhodnutí č. 3/1996 Sbírky rozhodnutí trestních.

případě k závěru, že předložený důkaz provede, znalce před výslechem formálně podle § 105 odst. 1 tr. řádu nepřibírá, avšak poučí jej vždy podle § 106 tr. řádu.“

Vzhledem k výše uvedeným poznatkům, bylo vložení nového § 110a do tr. řádu společně s doplněním § 89 odst. 2 tr. řádu pouze logickým vyústěním, které v dané problematice nastolilo pořádek.¹²¹ Ustanovení § 89 odst. 2 tr. řádu pak po novele z roku 2001 mělo následující znění: *„Za důkaz může sloužit vše, co může přispět k objasnění věci, zejména výpovědi obviněného a svědků, znalecké posudky, věci a listiny důležité pro trestní řízení a ohledání. Každá ze stran může důkaz vyhledat, předložit nebo jeho provedení navrhnout. Skutečnost, že důkaz nevyhledal nebo nevyžádal orgán činný v trestním řízení, není důvodem k odmítnutí takového důkazu.“*

Pozitivní význam pro obhajobu, který značným způsobem posiluje její možnost participovat na dokazování, má zejména věta druhá, která *expressis verbis* stanoví, že *každá ze stran může aktivně důkazy vyhledat, následně je pak předložit nebo jejich provedení navrhnout.*¹²² Toto ustanovení pak tvoří základ pro naplnění § 110a tr. řádu, který výslovně hovoří o znaleckém posudku předloženém stranou, a tím vnáší právní jistotu do dříve sporné problematiky. V současné praxi tedy není výjimkou a stal se tak plnohodnotným důkazním prostředkem.

Předloží-li strana v trestní věci znalecký posudek, který si vyžádala od znalce¹²³, a splňuje-li tento všechny zákonem dané podmínky stanovené v § 110a tr. řádu¹²⁴, postupuje se při provádění tohoto důkazu stejně, jako by se jednalo o znalecký posudek vyžádaný orgánem činným v trestním řízení.

Tohoto oprávnění využívá zejména obhajoba, případně poškozený, a to většinou až v řízení před soudem.

„Soud může odmítnout takový důkaz pouze tehdy, pokud po prostudování takového posudku má za to, že jde o důkaz nadbytečný, a rozhodne-li, že důkaz neprovede. Nevyhoví-li návrhu strany na provedení důkazu, návrh s náležitým

¹²¹ Změna byla provedena tzv. velkou novelou, zákonem č. 265/2001 Sb. s účinností od 1.1.2002.

¹²² Z toho plyne nejenom možnost předložení znaleckého posudku stranou trestního řízení v souladu s § 110a, ale zřejmě i možnost stran předložit odborné vyjádření, stejně tak i jeho provedení navrhnout.

¹²³ Osoba zapsaná do seznamu znalců.

¹²⁴ Má všechny zákonem požadované náležitosti a obsahuje doložku znalce o tom, že si je vědom následků vědomě nepravdivého znaleckého posudku.

*odůvodněním odmítne a své rozhodnutí vyloží v odůvodnění příslušného procesního rozhodnutí*¹²⁵

Aby mohl znalec dostát svému úkolu a znalecký posudek vypracovat, musí mu být umožněno nahlédnout do spisu nebo jinak se seznámit s informacemi potřebnými pro jeho vypracování, např. tím, že se mu poskytnou opisy příslušných částí spisu. Druhá věta § 110a tr. řádu je tak speciálním ustanovením k § 65 tr. řádu, které vymezuje kdo, kdy a za jakých podmínek má právo nahlížet do spisu, činit si z nich výpisky a poznámky a pořizovat kopie spisu a jeho částí.

V současné praxi se znalecké posudky předkládané stranou, zejména obhajobou, objevují velmi často, jako reakce na pro ně nepříznivé posudky vyžádané orgánem činným v trestním řízení, případně předložené poškozeným. Velmi často pak následuje ještě třetí znalecký posudek, tentokrát již revizní, příp. i posudek ústavu, který má napomoci orgánu činnému v trestním řízení přiklonit se na stranu jednoho či druhého.¹²⁶ Tato situace, kdy trestní spis obsahuje i několik posudků, nastává často u velmi komplikovaných případů, např. trestných činů na úseku dopravy nebo u hospodářské kriminality. Zde dochází často i k výslechům znalců, kteří se mají vzájemně vyjadřovat k tomu, proč jeden určitou okolnost hodnotí tak a druhý jinak.

¹²⁵ JELÍNEK, Jiří et al. *Trestní právo procesní*. 1.vyd. Praha: Leges, 2010, 407.

¹²⁶ COUFAL, Petr. Ještě k problematice znalců po novele trestního řádu. *Státní zastupitelství*. 2009, č. 9, s. 29.

4 Provádění důkazu znalcem

V následující kapitole věnuji pozornost jednak postupu, kterým orgány činné v trestním řízení získávají vlastní poznatky o skutečnosti, jež byla znalcem objasňována, tj. důkaz, a jednak procesu, který je možné považovat za vrchol celého důkazního řízení, tj. hodnocení znaleckého posudku.

4.1 Výslech znalce

Na výslech znalce se vztahuje obecná úprava zakotvená zejména v § 108 tr. řádu v návaznosti na ostatní ustanovení oddílu čtvrtého. Kromě toho zákonodárce upravil některé dílčí otázky, které se týkají provádění výslechu v hlavním líčení (§ 210 a § 211 odst. 5 tr. řádu) a při veřejném zasedání (§ 235 odst. 2 tr. řádu).

Provedení výslechu znalce přichází v úvahu jak v přípravném řízení, pokud by jeho potřeba vyvstala, tak zejména v hlavním líčení, kde je jeho přítomnost zásadní.

Znalec se k výslechu předvolává. Předvolání je procesní úkon, kterým orgány činné v trestním řízení ukládají znalci povinnost, aby se v určitém čase dostavil k příslušnému orgánu k provedení výslechu. Předvolání má formu opatření, ať už má podobu písemnou či ústní.¹²⁷

V předvolání musí být znalec upozorněn na následek případného nedostavení se, kterým může být na rozdíl od svědka, u něhož přichází v úvahu i předvedení, pouze uložení pořádkové pokuty (§ 66 tr. řádu). Podle tohoto ustanovení může být znalec postížen také v případě, že bezdůvodně odmítne znalecký posudek podat.¹²⁸

Nezanedbatelnou součástí je též upozornění na povinnost bezodkladně oznámit jakoukoli skutečnost, pro kterou by mohl být vyloučen nebo která mu jinak brání být ve věci činný jako znalec.¹²⁹

§ 106 tr. řádu dále hovoří o nezbytnosti poučit znalce o významu znaleckého posudku z hlediska obecného zájmu a o trestních následcích křivé výpovědi a vědomě nepravdivého posudku.

¹²⁷ ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád: komentář*. 6.vyd. Praha: C.H.Beck, 2008, s. 1006.

¹²⁸ Tamtéž.

¹²⁹ § 106 tr. řádu, § 11 znal. zákona.

V praxi je poučení podle § 106 tr. řádu posíláno znalci současně s opatřením, kterým se znalec k podání posudku přibírá. Jedná se o samostatný dokument, který se pak následně po jeho podpisu založí do spisu a znalec se tak znova v dané trestní věci poučovat nemusí (viz Příloha 4).

Výše zmíněný paragraf se věnuje předvolání i poučení. Ale tyto skutečnosti nemusí být nutně spjaty. Naopak, jak jsem již uvedla výše, plně postačí, když znalec bude před podáním znaleckého posudku poučen jednou.

Řádné poučení podle § 106 je také nezbytným předpokladem pro postup podle § 211 odst. 5 tr. řádu, podle něhož je možné číst protokol o výpovědi znalce, případně jeho písemný posudek, pokud byl mimo jiné před podáním znaleckého posudku poučen podle § 106 tr. řádu.

Co se týče výslechu znalce v řízení před soudem, předseda senátu již neopakuje celé poučení, které znalci bylo policejním orgánem spolu s opatřením zasláno, ale zmíní se o něm a zároveň zdůrazní význam znaleckého posudku a připomene možné následky křivé výpovědi a nepravdivého znaleckého posudku.

Povinnost poučit znalce podle § 106 tr. řádu platí obdobně i pro znalce, který předložil znalecký posudek, pokud si jej vyžádala některá ze stran (§ 110a tr. řádu). Znalci, kteří podávají znalecké posudky vyžádané orgánem činným v trestním řízení, jsou obvykle titíž, kteří jsou oslovováni například obhajobou. V praxi tak k znaleckému posudku, který na žádost strany zpracují, připojují podepsaný standardní formulář „poučení“ obdobný tomu, který je jim v jiných trestních věcech policejním orgánem zasílán.

Pokud by součástí znaleckého posudku předloženého stranou takové poučení nebylo, orgán činný v trestním řízení si znalce předvolá a poučí jej podle § 106 tr. řádu. Vše je zaznamenáno a následně založeno do spisu.

Důkaz znaleckým posudkem se tedy provádí výslechem znalce. Při výslechu znalce se postupuje obdobně jako při výslechu svědka.¹³⁰ Nutno podotknout, že výslech znalce se v přípravném řízení prakticky nedělá, přistupuje se k němu až ve stěžejní fázi

¹³⁰ § 101 tr. řádu.

trestního procesu, kterou je hlavní líčení. I tam se většinou navrhuje čtení znaleckého posudku v souladu s § 211 odst. 5 tr. řádu.¹³¹

Obhájce se na výslech znalce může patřičně připravit, protože mu byl znalecký posudek v souladu s ustanovením § 107 odst. 3 tr. řádu již doručen. Může se také proti znaleckému posudku bránit, zejména vznesením námitek (§105 odst. 3 tr. řádu).

Při výslechu se znalec zpravidla na posudek odvolá, jestliže nemá nic k jeho doplnění, a stvrdí jej, tedy potvrdí jeho správnost a úplnost. Pokud posudek nebyl vypracován písemně, nadiktuje ho znalec do protokolu. Avšak v praxi se toto ustanovení neaplikuje, znalecké posudky jsou vždy písemné.

Samo vyjádření znalce, že se odvolává na vypracovaný znalecký posudek a tímto jej stvrzuje, v řízení před soudem nestačí a není tedy provedením důkazu znaleckým posudkem, neboť soud smí při svém rozhodování přihlížet jen ke skutečnostem, které byly v hlavním líčení probrány a k důkazům, které byly v hlavním líčení provedeny (§ 220 tr. řádu). Soud v takovém případě musí znalce vyzvat, „*aby posudek přednesl, popřípadě není-li to možné, aby byl znalecký posudek přečten*“.¹³² Tato povinnost je projevem jedné ze zásad, která se v nejširší míře projevuje v hlavním líčení, a tou je zásada bezprostřednosti (§ 2 odst. 12 tr. řádu).

Takto se postupuje i v případě, že obviněný, popřípadě poškozený, předložili orgánům činným v trestním řízení vlastní posudek, který si nechali sami vypracovat.¹³³

V případě, že byli k podání znaleckého posudku přibráni znalci dva¹³⁴, tr. řád požaduje, aby tito znalci určili jednoho, který za ně posudek přednese či stvrdí. Pokud by však znalci nedospěli k shodným závěrům, je potřeba vyslechnout každého zvlášť. V praxi k tomu někdy dochází v případě, kdy se jeden ze znalců výrazně odchyluje od písemné podoby svého posudku, a proto je nutné k těmto odchylným závěrům vyslechnout i znalce druhého.¹³⁵

¹³¹ V přípravném řízení se můžeme v praxi setkat například s výslechem znalce k věrohodnosti výpovědi dítěte.

¹³² KS Plzeň – R 13/2000 (STRÍŽ, Igor et al. *Trestní zákoník a trestní řád, průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou*. 1.vyd. Praha: Linde, 2010, s. 375.)

¹³³ Za předpokladu splnění zákonných podmínek v § 89 odst. 2, § 106 věta za středníkem a § 110a tr. řádu.

¹³⁴ Srov. § 105 odst. 4 tr. řádu.

¹³⁵ V Praha - R 42/1995, KS Plzeň – R 13/2000 (STRÍŽ, Igor et al. *Trestní zákoník a trestní řád, průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou*. 1.vyd. Praha: Linde, 2010, s. 375.)

4.1.1 Výslech znalce v přípravném řízení

Není-li pochybnost o spolehlivosti a úplnosti znaleckého posudku, který byl podaný v písemném znění, je možné v přípravném řízení od výslechu znalce upustit. Je však otázkou, zda touto možností není příliš zasahováno do zásady kontradiktornosti a rovných zbraní v trestním řízení, tak jak o ní hovoří ve své judikatuře Ústavní soud¹³⁶, a zda tím není odebírána možnost obhajoby klást znalci otázky, zpochybňovat závěry znaleckého posudku ve prospěch obviněného, odhalovat jeho mezery a vady již v této fázi řízení. Zákonodárce zde zřejmě vycházel z faktu, že tato zásada se nejvíce uplatní právě v té fázi trestního řízení, v níž se rozhoduje o nejdůležitějších otázkách, tj. o vině a trestu, tedy v hlavním líčení, a méně se již akcentuje ve fázi řízení přípravného. Vzhledem k tomu, že možnost upustit od výslechu znalce v přípravném řízení, ve kterém se ještě navíc téměř žádné výsledky v praxi neprovádějí, nemá žádný vliv na posouzení viny, považují toto ustanovení za legitimní.

4.1.2 Výslech znalce v hlavním líčení

Na rozdíl od přípravného řízení, v hlavním líčení je znalec zásadně vyslýchán. K výslechu znalce by mělo být přistoupeno až potom, co byly vykonány všechny ostatní důkazy, o které znalec své závěry opírá.¹³⁷

Výslech je veden předsedou senátu, s jehož souhlasem pak mohou ostatní zúčastněné osoby klást znalci otázky. Provést důkaz výslechem znalce tr. řád dále umožňuje pouze státnímu zástupci, obžalovanému a jeho obhájci, nikoli však např. poškozenému či zúčastněné osobě. Předseda senátu žádosti o provedení výslechu znalce vyhovějí zejména tehdy, pokud se jedná o důkaz, který je prováděn k jejich návrhu nebo jimi opatřený a předložený.

Otázkou je, zda v případě, že strana předloží soudu vlastní znalecký posudek, má také povinnost provést výslech takového znalce. Z dikce ustanovení § 215 odst. 2 tr. řádu, a to konkrétně, že strany „*mohou žádat*“, aby jim bylo umožněno provést důkaz, v našem případě výslechem znalce, nelze dle mého názoru v žádném případě

¹³⁶ Srov. např. III.ÚS 3221/09.

¹³⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 16. 10. 1979, sp. zn.: 3 To 55/79.

dovozovat povinnost ho provést. Což potvrzuje i komentář k příslušnému ustanovení.¹³⁸ „Pasivita“ obhajoby, kdy ta nepožádá o provedení výsledku znalce, by se dala vysvětlovat jako obava, aby snad nevzniklo podezření, že si se znalcem dopředu připravili „scénář“ takového výsledku. Takto tomu mohlo být v době po přijetí novely, kterou se pohled na znalecké posudky předložené stranou, naprosto změnil.¹³⁹ V současné době obhájce využívá možnost vést výsledek znalce častěji.

Za stejného předpokladu, kdy je možné upustit od výsledku znalce v přípravném řízení, je možné i v hlavním líčení namísto výsledku znalce číst protokol o jeho výpovědi, případně jeho písemný posudek. V daném případě, kromě neexistence pochybností o spolehlivosti a úplnosti znaleckého posudku, přistupuje ještě nutnost splnění dalších předpokladů, kterými jsou předchozí řádné poučení podle § 106 tr. řádu a souhlas státního zástupce a obžalovaného.

Podle ustanovení § 210 tr. řádu *může předseda senátu znalci, který ještě ve věci nepodal posudek v písemné podobě, případně se od něj výrazně odchyluje nebo jej doplňuje, uložit, aby tento posudek či jeho doplnění nadiktoval do protokolu nebo jej sám napsal.*

Vzhledem k tomu, že znalecký posudek je v mnohých případech již podkladem pro zahájení trestního stíhání, případně je státním zástupcem navrhován jako důkaz obžaloby, soud jím obvykle v hlavním líčení disponuje. Nadto praxe nezná posudky, které by nebyly písemné. Proto se toto ustanovení použije jen zcela výjimečně.

Stejně jako je v souladu s tímto ustanovením dána možnost, aby byl znalecký posudek nadiktován do protokolu, může soud požadovat po znalci, který se od svého původního posudku odchyluje či jej doplňuje, aby i tuto změnu nadiktoval do protokolu.

Alternativně může soud uložit znalci povinnost vypracovat vlastní posudek, odchýlení či jeho doplnění písemně.

4.1.3 Výsledek znalce při veřejném zasedání

Pokud jsou při veřejném zasedání prováděny důkazy, použije se přiměřeně ustanovení o dokazování v hlavním líčení (§ 235 odst. 2 tr. řád), tedy i ta ustanovení, která upravují provádění jednotlivých důkazů.

¹³⁸ ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád: komentář*. 6.vyd. Praha: C.H.Beck, 2008, s. 1719.

¹³⁹ Novela tr. řádu provedená zákonem č. 265/2001 Sb.

Ve veřejném zasedání, jehož předmětem není odvolání, lze číst protokol o výpovědi znalce nebo jeho písemný posudek bez omezení, která platí pro hlavní líčení (§ 211 odst. 4 tr. řádu). Naopak, koná-li se veřejné zasedání o odvolání, postupuje se shodně jako v hlavním líčení.

4.2 Hodnocení znaleckého posudku

„Hodnocení důkazů, a tedy i hodnocení znaleckého posudku je jednou z nejnáročnějších a nejzávažnějších fází dokazování.“¹⁴⁰

Podle § 2 odst. 6 tr. řádu hodnotí orgány činné v trestním řízení důkazy podle svého vnitřního přesvědčení, založeného na pečlivém uvážení všech okolností případu jednotlivě i v jejich souhrnu. Tento požadavek tr. řádu je jednou ze základních zásad dokazování vůbec, platí tedy i pro znalecký posudek, neboť ten je zcela rovnocenný jiným důkazům, nedisponuje žádnou exkluzivitou či nadřazeností.

Ústavní soud se k této otázce vyjádřil ve svém nálezu z 30. 4. 2007, kde zdůrazňuje, že *„znalecký posudek není žádným nadřazeným důkazem. Znalecký posudek je nutno hodnotit stejně pečlivě, jako každý jiný důkaz, ani on nepožívá žádné větší důkazní síly a musí být podrobován všestranné prověrce nejen právní korektnosti, ale též věcné správnosti“¹⁴¹* Znalecký posudek není neomylný, proto je třeba jej kriticky hodnotit. Ačkoliv se co do významu nejedná o zvláštní důkazní prostředek, má jistá specifika, ke kterým je nutné přihlížet právě ve fázi jeho hodnocení.

Hodnocení znaleckého posudku je oproti hodnocení jiných důkazů složitější, což vyplývá ze samotné povahy znaleckého posudku. Znalec vystupuje jako *„svého druhu transformátor“¹⁴²*, který dodává prvotní informaci, která by pro osobu neznalou dané odbornosti byla nezachytitelná¹⁴³ nebo nepochopitelná¹⁴⁴, formu sdělení hodnotného pro trestní řízení. Po „laikovi“ se pak žádá, aby posoudil výsledek zkoumání odborných

¹⁴⁰ JELÍNEK, Jiří et al. *Trestní právo procesní*. 1.vyd. Praha: Leges, 2010, s. 405.

¹⁴¹ III. ÚS 299/06. Zde je namístě však podotknout, že judikatura Ústavního soudu doznala jistého vývoje, ta dřívejší totiž odmítala hodnocení věcné správnosti znaleckých posudků, tak například ÚS 483/01.

¹⁴² MUSIL, Jan. Hodnocení znaleckého posudku v trestním řízení. *Acta Universitatis Carolinae . Iuridica*. 1976, s. 130.

¹⁴³ Např. mikroskopické stopy.

¹⁴⁴ Laik si například může všimnout podivného chování pachatele, ale jen stěží může bez odborných znalostí posoudit, zda se jedná o projev duševní poruchy, která by měla vliv na ovládací a rozpoznávací činnost v době páchaní trestného činu.

otázek z oblasti vědy, techniky, umění a řemesel, v nichž on sám není odborně kvalifikován.¹⁴⁵

Hodnocení znaleckého posudku nezahrnuje jen hodnocení jeho konečných závěrů, je třeba hodnotit celý proces, který tomuto výsledku předcházela.¹⁴⁶

Než přistoupím k vlastnímu jádru hodnocení znaleckého posudku a k jeho jednotlivým kritériím, je na místě se zmínit též o **subjektech** takového hodnocení.

Na prvním místě je třeba jmenovat zejména *orgány činné v trestním řízení*, protože jedině ony mohou na základě takového hodnocení autoritativně rozhodovat. Znalecký posudek rovněž hodnotí další *osoby, které jsou do jisté míry zainteresovány na řízení*, zejména obviněný a poškozený.¹⁴⁷ Ačkoli právě pro svou “zainteresovanost” nemusí být jejich hodnocení zcela objektivní. Mohou však orgány činné v trestním řízení upozornit na případné nedostatky znaleckého posudku. K tomu jim slouží zákonem předvídané prostředky - připomínky, námítky, žádost o vysvětlení, žádost o přibrání znalce jiného, o přezkoumání znaleckého posudku. Dále využívají možnosti předvídané v § 110a tr. řádu, a to opatřit si znalecký posudek od znalce a následně jej za splnění zákonných podmínek předložit orgánům činným v trestním řízení.

V případech, kdy se postupuje podle § 109¹⁴⁸ a § 110 tr. řádu¹⁴⁹ je možné považovat za další subjekt hodnocení *nového znalce, případně ústav*.¹⁵⁰

V souvislosti s hodnocením znaleckého posudku nás může napadnout řada zpochybňujících otázek. Například, jak může orgán, který znalce přibral právě proto, že sám nedisponuje odbornými znalostmi, hodnotit znalcova zjištění nejen po stránce jeho úplnosti, věrohodnosti podkladů a logické provázanosti jeho dílčích částí, ale současně i jeho věcnou správnost? Ačkoli nelze tvrdit, že by hodnocení znaleckého posudku z pohledu jeho věcné správnosti bylo činností snadnou, nebylo by správné jen z důvodu neshodnosti takové hodnocení zavrhnout a ponechat tak rozhodování *de facto* na znalcích. Tím by byla popřena zásada volného hodnocení důkazů a materiální pravdy.

¹⁴⁵ MUSIL, Jan. *Hodnocení znaleckého posudku*. [cit. 3 - 2010]. Dostupný na WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/hodnoceni-znaleckeho-posudku.aspx>>.

¹⁴⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 10. 2009, sp. zn.: 22 Cdo 1810/2009.

¹⁴⁷ JELÍNEK, Jiří et al. *Trestní právo procesní*. 1. vyd. Praha: Leges, 2010, s. 405.

¹⁴⁸ Je-li pochybnost o správnosti posudku nebo je-li posudek nejasný nebo neúplný, je nutné požádat znalce o vysvětlení. Kdyby nevedlo k výsledku, přibere se znalec nový.

¹⁴⁹ Přezkoumání posudku ústavem.

¹⁵⁰ MUSIL, Jan. *Hodnocení znaleckého posudku v trestním řízení*. *Acta Universitatis Carolinae. Iuridica*. 1976, s. 131 – 132.

Přestože orgán činný v trestním řízení nedosahuje takových odborných vědomostí jako znalec, předpokládá se, že ať vlastním studiem ad hoc k danému případu, či za pomoci konzultací s odborníky, si osvojí přinejmenším základy odborné problematiky, a bude tak schopen „alespoň k zaujetí pochybností“¹⁵¹ k posudku, který není věcně správný. O postupu, který stanoví tr. řád v případě pochybností o úplnosti a věcné správnosti, bude pojednáno níže.

V naší právní úpravě neexistuje žádný souhrn dílčích hledisek pro hodnocení znaleckého posudku. K jejich vymezení je potřeba vycházet jednak z právní úpravy týkající se znalecké činnosti, zejména z požadavků kladených na osobu znalce, stejně tak na znalecký posudek, rovněž je možné vyjít z dostupných publikací, v nichž autoři předkládají celou řadu otázek, které si orgány činné v trestním řízení musejí v rámci kritického hodnocení znaleckého posudku zodpovědět, dále z judikatury či dokumentů zabývajících se těmito kritérii. Takovým dokumentem je například i Systémové doporučení Ligy lidských práv č. 7¹⁵², jehož jedním z hlavních cílů bylo právě vypracovat přehled pomocných kritérií pro hodnocení znaleckých posudků v oblasti zdravotnictví. Přestože se toto doporučení zaměřuje na obor zdravotnictví, domnívám se, že je možné jeho závěry zobecnit i pro další obory a specializace znalecké činnosti.

Orgány činné v trestním řízení se při hodnocení znaleckého posudku zabývají řadou otázek, které se v zásadě týkají tří skutečností. Jednak je to **zákonnost**, **neboli právní korektnost**, kdy se zkoumá, zda byla dodržena všechna pravidla, která jednotlivé právní předpisy pro postup provádění důkazu znaleckým posudkem stanovují (tr. řád, znal. zákon, znal. vyhláška). Další skutečností, kterou je třeba se zabývat, je **relevance** obsahu znaleckého posudku pro daný případ, tedy zda a případně jaké z něho plynou poznatky a jaký mají důkazní význam pro konkrétní trestní věc. Poslední, ale nikoli méně významnou, je pak **věrohodnost a přesvědčivost** odborných závěrů znalce.¹⁵³ Tyto tři skutečnosti je nutné sledovat při celkovém hodnocení znaleckého posudku, počínaje přibráním znalce a konče jeho závěry, k nimž znaleckým zkoumáním dospěl.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 137.

¹⁵² ZÁHUMENSKÝ, David. Problémy v činnosti soudních znalců z oboru zdravotnictví. *Systémové doporučení, Liga lidských práv*. 2008, č. 7, s. 1 – 13. Dostupný také z WWW: <<http://www.llp.cz/cz/systemova-doporuceni/systemove-doporuceni-c-7-p7>>.

¹⁵³ MATHERN, Vladimír. *Dokazovanie v československom trestnom procese*. 1 vyd. Bratislava: Obzor, 1984, s. 189. Dále pak MUSIL, Jan. *Hodnocení znaleckého posudku*. [cit. 3 - 2010]. Dostupný na WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/hodnoceni-znaleckeho-posudku.aspx>>.

První skupina otázek se vztahuje k samotnému znalci a její hodnocení přichází v úvahu již ve fázi povolání znalce. Například zda posudek podala osoba, která má v souladu se zákonem statut znalce, zda znalec složil znalecký slib, který je předpokladem pro výkon jeho činnosti, zda není znalec podjatý, zda má potřebnou kvalifikaci s ohledem na zadaný úkol.

Správné posouzení odbornosti znalce je velmi obtížné. Proto se v praxi doporučuje, aby orgány činné v trestním řízení se znalcem a priori prokonzultovaly, zda se vůbec otázky, na něž by měl znalecký posudek vypracovaný znalcem odpovědět, týkají jeho odborného zaměření. Stejně jako samotný znalec musí v této fázi posoudit, zda jeho odbornost a praktické zkušenosti jsou dostačující pro řešení závažné otázky, zda není takový úkol nad jeho síly, zda byl řádně poučen.

Druhá skupina otázek, kterým se musí orgány činné v trestním řízení při hodnocení znaleckého posudku věnovat, se týká celého procesu utváření znaleckého důkazu. Jak konstatoval Ústavní soud ve svém nálezu¹⁵⁴ „*je potřeba hodnotit přípravu znaleckého zkoumání, opatřování podkladů pro znalce, průběh znaleckého zkoumání, věrohodnost teoretických východisek, jimiž znalec odůvodňuje své závěry, spolehlivost metod použitých znalcem a způsob vyvozování závěrů.*“ Celý tento proces je znalec povinen detailně zaznamenat do svého posudku, aby byl tento přezkoumatelný. Tomu odpovídá i poslední skupina otázek, které se týkají formálních a obsahových náležitostí znaleckého posudku stanovených tr. řádem, znal. zákonem a znal. vyhláškou.

Jedná se zejména o posouzení podkladových materiálů, ze kterých znalec při svém zkoumání vycházel. Jako nedílnou součást znaleckého posudku je třeba precizně uvést veškeré prameny, zejména ty, které nebyly součástí spisového materiálu předloženého orgány činnými v trestním řízení. Pak je teprve možné hodnotit, zda byly opatřeny zákonným způsobem. Zde je nutné připomenout, že znalec si nesmí chybějící důkazy opatřovat sám. Potřebuje-li doplnění některých podkladů, jež jsou nezbytné pro vypracování znaleckého posudku, musí provedení takových důkazů navrhnout orgánům činným v trestním řízení.¹⁵⁵ Součástí seznamu zdrojů, ze kterých znalec při své činnosti čerpal, by měla být tedy i odborná literatura, z níž vycházel, případně vlastní zkušenosti

¹⁵⁴ III. ÚS 299/06.

¹⁵⁵ JELÍNEK, Jiří et al. *Trestní právo procesní*. 1. vyd. Praha: Leges, 2010, s. 403.

z praxe.¹⁵⁶ Vymezení podkladů a pramenů by však jako podstatná náležitost posudku nebylo dostačující, znalec musí objasnit i postupy, které zvolil, případně objasnit, proč nezvolil jiný postup, existuje-li, dále pak popsat použité metody.

Nezbytnou součástí znaleckého posudku jsou odpovědi na otázky, kterými se úkol znalci vymezuje, a které tvoří konečné závěry znalceva zkoumání. Tyto jsou v části nazvané vlastní posudek. Orgány činné v trestním řízení jsou povinny zhodnotit, zda jsou odpovědi vyčerpávající, jednoznačné. V praxi se lze setkat i s tím, že některé odpovědi chybí, jiné jsou neúplné, nebo řeší otázky, na něž znalec nebyl tázán. Je třeba se zabývat i tím, zda znalec nehodnotí důkazy nebo neřeší otázky právní (§ 107 odst. 1 věta druhá tr. řádu). Orgány činné v trestním řízení v praxi nejvíce zajímají právě tyto znalcovy závěry, neboť ty jsou stěžejní pro jejich další rozhodování.

Celý znalecký posudek by měl být dostatečně srozumitelný tak, aby mu jakýkoli laik porozuměl. Znalec by se měl vyvarovat příliš odborným výrazům, pokud jich užije, měl by je také řádně vysvětlit. V praxi je možné se setkat i s posudky, v nichž nalezneme celou řadu gramatických a stylistických chyb, což úroveň znaleckého posudku, ač je jinak úplný a věcně správný, do značné míry snižuje.

Orgány činné v trestním řízení musí hodnotit také formálně logickou strukturu posudku, zda si jednotlivé části neodporují, zda jsou logicky provázané.

V podobném duchu vyznívá i judikatura. Tak například Ústavní soud v jednom svém rozhodnutí hovoří o „*vyčerpávajícím popisu a logickém i věcně přesvědčivém odůvodnění*“¹⁵⁷.

Nastínila jsem, čím vším by se měly orgány činné v trestním řízení při hodnocení znaleckého posudku řídit, tedy co všechno ovlivňuje jeho kvalitu, potažmo i použitelnost a přínosnost pro účely trestního řízení. Znalecký posudek je také odrazem individuality každého znalce, jeho znalostí, zkušeností, pečlivosti a přístupu k práci. Tyto jakési morální hodnoty některé profese zhmotňují do podoby etických kodexů.

¹⁵⁶ ZÁHUMENSKÝ, David. Problémy v činnosti soudních znalců z oboru zdravotnictví. *Systémové doporučení, Liga lidských práv*. 2008, č. 7, s. 1 – 13. Dostupný také z WWW: <<http://www.llp.cz/cz/systemova-doporuceni/systemove-doporuceni-c-7-p7>> uvádí jako vhodné upozornit na odlišný názor znalce, jedná-li se o názor menšinový, a současně uvést i názor většinový.

¹⁵⁷ III. ÚS 1104/08.

V případě znalců však takovýto oficiální kodex neexistuje. V odborných kruzích lze zaznamenat snahy o jeho prosazení, či některé nezávazné návrhy.¹⁵⁸

Doposud jsem se zabývala tím, jak a co by měly orgány činné v trestním řízení hodnotit. Nyní je na místě se zaměřit na otázku, jak postupovat, jestliže při takovém hodnocení vzniknout pochybnosti o úplnosti posudku, či jeho přesnosti a jasnosti, stejně jako o jeho správnosti. Má-li soud o znaleckém posudku pochybnosti, nemůže je v žádném případě nahradit vlastním názorem.¹⁵⁹ V první řadě by měla být taková pochybení odstraněna postupem stanoveným v § 109 tr. řádu, tedy výslechem znalce, ve kterém by měl vytykané nedostatky vysvětlit, doplnit či jinak odstranit. Tento postup by měly orgány činné v trestním řízení jednoznačně upřednostňovat, aby nařizováním nové expertizy nevznikaly zbytečné náklady. Jestliže však ani výslech znalce nevede k odstranění pochybností, je potřeba přistoupit k opakování expertizy, kterou musí vždy provádět znalec jiný, než ten, který prvotní posudek podal. V obtížných případech, které vyžadují „zvláštní vědecké posouzení“, je třeba požádat o takové přezkoumání ústav (§ 110 tr. řádu). Nejvyšší soud konstatuje ve svém rozhodnutí, že „k přibrání znalce podle § 109, event. k vyžádání posudku ústavu podle § 110 přistoupí orgán činný v trestním řízení teprve po vyčerpání postupu podle § 109, to je teprve tehdy, jestliže nejasnosti nebo neúplnosti posudku nebyly odstraněny ani osobním výslechem znalce a vysvětlením, které od něj bylo vyžádáno“.¹⁶⁰

Nový znalec, případně ústav¹⁶¹, se v novém znaleckém posudku musí vypořádat i s předchozím posudkem.¹⁶² Orgán činný v trestním řízení se pak ale musí vyrovnat s oběma posudky, jak prvotním, tak opakovaným. Pokud vezme jako podklad pro své rozhodnutí jeden z nich, musí takové jednání náležitě odůvodnit. Přičemž při posuzování věrohodnosti více znaleckých posudků v jedné trestní věci se nabízí některá pomocná kritéria, kterými jsou například „*délka jejich znalecké praxe, publikační*

¹⁵⁸ BEDRNÍČEK, Jan. Etika znalecké činnosti. *Stavebnictví a interiér*. 2007, č. 10.

¹⁵⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 6. 2009, sp. zn.: 30 Cdo 5252/2007.

¹⁶⁰ NS ČR - R 13/1971 – II (STRÍŽ, Igor et al. *Trestní zákoník a trestní řád, průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou*. 1.vyd. Praha: Linde, 2010, s. 376.)

¹⁶¹ § 110 tr. řádu

¹⁶² NS ČR - R 11/1987 (STRÍŽ, Igor et al. *Trestní zákoník a trestní řád, průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou*. 1.vyd. Praha: Linde, 2010, s. 376.)

činnost a ohlasy na ni, vědecké aktivity znalce.“¹⁶³ Současně však není možné brát tato kritéria jako absolutní. Ani ona nemusí nutně vypovídat o tom, zda je posudek takového „zkušeného a uznávaného“ znalce věrohodný či nikoli.

V případě, že se orgánům činným v trestním řízení nepodaří objasnit zjišťovanou skutečnost ani postupem uvedeným výše, je třeba vyřešit tento problém v souladu se zásadou presumpce nevin, která se zde projevuje v zásadě *in dubio pro reo*.¹⁶⁴

¹⁶³ MUSIL, Jan. *Hodnocení znaleckého posudku*. [cit. 3 - 2010]. Dostupný na WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/hodnoceni-znaleckeho-posudku.aspx>>.

¹⁶⁴ I. ÚS 429/03, III. ÚS 296/06.

5 Slovenská právní úprava

Srovnání se slovenskou právní úpravou jsem si vybrala zcela záměrně. Jednak oba tyto státy spojuje společná historie, tedy i společný právní vývoj, oba státy staví na společných právních normách tr. řádu, tedy zákonu č. 141/1961 Sb., a znal. zákonu, zákonu č. 36/1967 Sb. Tyto jsou u nás platné ve znění pozdějších předpisů doposud, naopak Slovenská republika je oba zcela nahradila, což je právě druhý důvod, proč si myslím, že by stálo za to provést krátké zhodnocení „mladší“ slovenské právní úpravy, která by pro našeho zákonodárce mohla být v lecčem inspirací. Právě vzhledem ke společným kořenům je možné markantněji vidět rozdíly mezi těmito dvěma úpravami.

Znalecká činnost je v současné době regulována zákonem č. 383/2004 Z. z. o znalcoch, tlmočníkoch a prekladateľoch (dále jen „zák. o znalcoch“), a na něj navazující prováděcí vyhláškou Ministerstva spravdnosti SR č. 490/2004 Z. z., kterou se zák. o znalcoch provádí, dále pak vyhláškou Ministerstva spravdnosti SR č. 491/2004 Z. z. o odmenách znalcov, tlmočníkov a prekladateľov a vyhláškou Ministerstva spravdnosti SR č. 492/2004 Z. z., o stanovení všeobecnej hodnoty majetku. Účast znalců na trestním řízení, stejně jako problematika výsledku znalce, znaleckého posudku a odborných vyjádření jako důkazních prostředků, je upravena v zákoně č. 301/2005 Z. z., trestnom poriadku (dále jen „tr. por.“), v hlavě VI., v díle třetím nazvaném „Odborná činnosť a znalecká činnosť“ (§ 141 – 152 tr. por.).

5.1 Trestný poriadok

Ačkoli byl na Slovensku přijat v roce 2005 nový tr. por., základní myšlenka využívat v trestním řízení odborné znalosti zůstala zachována.¹⁶⁵ Základní změna však spočívá v rozlišení těchto expertů a potažmo i jejich výstupů. Tr. por. rozlišuje mezi *znalci*, kteří vykonávají znaleckou činnost (§ 142 tr. por.), mezi *odborníky*, kteří vykonávají odbornou činnost (§ 141 tr. por.) a nakonec zavádí pojem *odborného konzultanta* (§ 151 tr. por.), který má být k dispozici orgánům činným v trestním řízení¹⁶⁶ a soudu, a pomoci jim zorientovat se ve velmi složitých odborných otázkách.

¹⁶⁵ MINÁRIK, Štefan. *Trestný poriadok: stručný komentár*. 1.vyd. Bratislava: Iura Edition, 2006, s. 403.

¹⁶⁶ Podle § 10 odst. 1 tr. por. jsou za orgány činné v trestním řízení považovány policejní orgány a prokurátor, nikoli však soud.

Je-li k objasnění skutečností důležitých pro trestní řízení třeba odborných znalostí, vyžádá orgán činný v trestním řízení a v řízení před soudem předseda senátu *odborné vyjádření*. V jednodušších věcech postačí *písemné potvrzení*. Posledně zmíněný výstup odborného posuzování některých otázek byl v tr. řádu vypuštěn tzv. velkou novelou provedenou zákonem č. 265/2001 Sb.

Orgán činný v trestním řízení by se měl předně obracet na specializované organizace, které však musí ve svém vyjádření či potvrzení uvést jméno fyzické osoby, která by mohla být případně orgány činnými v trestním řízení vyslechnuta jako svědek. Zde je nutno upozornit na zásadní rozdíl. V našem tr. řádu není otázka, jak by bylo možné vyslechnout zpracovatele odborného vyjádření, upravena, protože se předpokládá, že v takto jednoduchých věcech to nebude třeba. Odborníka však podle mého názoru nelze vyslechnout jako svědka, neboť jejich postavení je zcela odlišné.¹⁶⁷

K zpracování odborného vyjádření, případně písemného potvrzení je nutné, aby se jejich zpracovatel seznámil s obsahem spisu. Je mu dána možnost v případě, že podklady nejsou dostatečné či úplné, takové provedení důkazu navrhnout.

Problematika podávání odborného vyjádření zaujímá ve slovenské právní úpravě, na rozdíl od sporadických zmínek v tr. řádu, širší prostor, když přímo stanoví, jakým způsobem se takový odborník přibírá, že je možné ho vyslechnout v procesním postavení svědka, stejně jako možnost seznámit se se spisovým materiálem.

Stejně jako tr. řád i tr. por. ukládá státním orgánům povinnost podávat tato odborná vyjádření, resp. písemná potvrzení bez náhrady.

Jestliže nelze pro složitost objasňované skutečnosti využít pomoci „odborníka“ (§ 141 tr. por.), je na místě přibrat znalce. Znalec se přibírá *usnesením*, proti kterému je možné podat stížnost pro věcné důvody nebo pro osobu znalce.¹⁶⁸ Zásadně se přibírá znalec pouze jeden, dva jen jde-li o objasnění skutečností zvláště složitých, explicitně pak tr. por. ukládá tuto povinnost v případě vyšetření duševního stavu¹⁶⁹ a pitvy mrtvol. K prohlídce a pitvě mrtvol nesmí být v zájmu získání zcela nestranného

¹⁶⁷ Vysvětlení viz kapitola 3.2.

¹⁶⁸ Tato forma byla velkou novelou provedenou zákonem č.265/2001 Sb. nahrazena neformálnějším opatřením, proti kterému je stížnost nepřipustná.

¹⁶⁹ I zde bylo v tr. řádu od dvou znalců upuštěno, v současnosti zákonodárce hovoří jen o jednom znalci, ale výslovně stanoví jeho odbornost (§ 116 tr. řádu).

a objektivního odborného úsudku přibrán lékař, který zemřelého ošetřoval v době nemoci, jež smrti předcházela.

§ 143 tr. por. pak přímo stanoví, kteří znalci mají být orgány činnými v trestním řízení přibrání přednostně. Jsou to především *znalecké organizace* specializující se na činnost, která je obsahem posudku. Pokud však v daném oboru není zapsaná žádná taková organizace, ani *znalec – fyzická osoba*, pak je možné přibrat tzv. *znalce ad hoc*. Taková osoba však musí se svým ustanovením souhlasit a složit slib podle § 5 odst. 7 zák. o znalcoch. Speciální úpravu pak nalezneme v § 15 zák. o znalcoch, který je de facto totožný s § 24 znal. zákona. Tr. řád se však na rozdíl od tr. por. touto otázkou nezabývá.

Každý znalec, tedy i znalec ad hoc, musí být upozorněn na povinnost neprodleně oznámit skutečnosti, pro které by mohl být vyloučen nebo, které by mu bránily být ve věci činný jako znalec. Musí být poučen o významu znaleckého posudku a trestních následcích vědomě nepravdivého znaleckého posudku, neboť takovým jednáním se může dopustit trestného činu nepravdivého znaleckého posudku podle § 347 zákona č. 300/2005 Z.z., trestného zákona, ve znění pozdějších předpisů. Ustanovení § 144 tr. por. se týká rovněž znalců, kteří byli o vypracování znaleckého posudku požádáni například obviněným nebo poškozeným.

Znalci je jeho úkol uložen zpravidla v *usnesení* a to ve formě otázek. Jak orgán činný v trestním řízení, zejména při pokládání otázek, tak i znalec, při formulaci svých odpovědí, musí dbát na to, že úlohou znalce je řešit pouze otázky skutkové, nikoli právní, ani hodnotit důkazy. Toto je výsostným právem orgánů činných v trestním řízení a soudu.

Aby znalec mohl využít svých odborných znalostí k vyvozování určitých závěrů, je nezbytné mu poskytnout, případně zapůjčit všechny potřebné spisové materiály. Znalec se může též zúčastnit výslechu obviněného, svědka, může jim klást otázky, pokud souvisejí s podáním znaleckého posudku. Může se rovněž účastnit i provedení jiných procesních úkonů.

Znalec by měl posudek vypracovat písemně, resp. tr. por. nestanoví tento požadavek jako obligatorní, ale vzhledem k použití výrazu „zpravidla“ jej evidentně stejně jako český zákonodárce preferuje. Jen výjimečně, v jednodušších případech, jej může nadiktovat do protokolu. Posudek se pak doručí obhájci, aby se s ním včas mohl

seznámit a to na náklady obhajoby. Jestliže si posudek nechala vypracovat procesní strana, typicky obhajoba, jako reakci na posudek předložený orgánem činným v trestním řízení, musí být tento doručen též prokurátorovi a ostatním stranám, jejichž zájmu se týká. Ustanovení týkající se výsledku znalce, možnosti upustit v přípravném řízení od výsledku znalce, stejně jako postup, byli-li přibráni znalci dva, jsou v české i slovenské právní úpravě totožné (§ 108 tr. řádu, § 145 odst. 2, 3 a 4 tr. por.). Bezmála identický je i postup, vzniknou-li pochybnosti o úplnosti a správnosti posudku (§ 109 tr.řádu a § 146 tr. por.).

Znalecký ústav se přibírá, jde-li o výjimečný a zvláště závažný případ vyžadující zvláštního vědeckého posouzení nebo k podání revizního posudku. Pokud pro daný obor není žádný takový znalecký ústav zapsán nebo nemůže-li znalecký posudek podat nebo jestliže by takové podání posudku bylo spojeno s nepřiměřenými náklady, je možné přibrat jinou právnickou osobu „ad hoc“, která však musí být specializovaným vědeckým pracovištěm, např. katedra vysoké školy.¹⁷⁰ Zde je potřeba poznamenat, že český zákonodárce výslovně o možnosti přibrat právnickou osobu ad hoc nehovoří. Znal. zákon se tomuto tématu věnuje v § 24, kde se však nezmiňuje o variantě právnické osoby, hovoří jen o osobě znalce a tlumočnicka. Ani § 22 odst. 3 znal. zákona, ve kterém se odkazuje na přiměřené použití ustanovení o výkonu znaleckého činnosti, tj. § 8 - 16 znal. zákona, nelze proto v tomto případě aplikovat. Z toho vyplývá, že česká platná právní úprava umožňuje přibrat jako znalce ad hoc pouze fyzickou osobu.

Znalecký posudek ústavu musí být vypracován písemně a musí v něm být uvedeny ty osoby, které se na jeho vypracování podílely, aby je bylo možné vyslechnout.

Součástí třetího dílu je i speciální úprava vyšetření duševního stavu obviněného a svědka. Tuto český zákonodárce systematicky zařadil do oddílu šestého tr. řádu, nazvanou „Ohledání“. Dalším rozdílem je obligatorně daný počet znalců. Česká právní úprava upustila od potřeby přibrat znalce dva tzv. velkou novelou z roku 2001. Naopak slovenská právní úprava si dva znalce ponechala. „*Napriek viacerým odborným diskusiám, že na bežné vyšetrenie duševného stavu obviněného stačí jeden znalec, v závere rekodifikačných prác prevládol názor, že na vyšetrenie duševného stavu, keďže*

¹⁷⁰IVOR, Jaroslav et al. *Trestné právo procesné*. 1.vyd. Bratislava: Iura Edition, 2006, s. 483.

*ide o posuzenie skutočnosti obzvlášť dôležitej, sú potrební vždy dvaja znalci z odboru psychiatrie.*¹⁷¹

K vyšetření duševního stavu je nezbytný příkaz soudce. Upřednostňuje se ambulantní forma, nestačí-li, může být obviněný, nikoli však svědek, pozorován ve zdravotnickém zařízení po dobu maximálně dvou měsíců s možností prodloužení nejvíce o jeden měsíc.

Platný tr. por. v dílu třetím, zabývajícím se odbornou a znaleckou činností, zavedl také institut odborného konzultanta. Tento je dán k dispozici orgánům činným v trestním řízení, kterým pouze radí a konzultuje s nimi některé složité odborné otázky. Nevypracovává však žádné vyjádření či potvrzení, tedy jeho „pomoc“ nemá, na rozdíl od výše uvedených, povahu důkazu.

Odborný konzultant se přibírá zcela neformálně – opatřením.¹⁷²

Jeho potřeba vyplynula z dlouholetých zkušeností zejména s výbuchy a haváriemi průmyslových zařízení, s hromadnými železničními a leteckými nehodami, kdy orgány činné v trestním řízení, ale ani soud, nebyly mnohdy schopny určit znalcům vlastní předmět jejich zkoumání, natož zformulovat správně samotné otázky.¹⁷³

Aby mohl odborný konzultant pomoci uvedeným orgánům zorientovat se ve složité problematice, je mu umožněno v potřebném rozsahu nahlížet do spisu a být přítomen provádění úkonů. Nesmí však do nich nikterak zasahovat.

Jedná se o totožný institut, který zná i platný tr. řád. Ačkoli pro něj nevyhrazuje samostatné ustanovení, zmiňuje se o něm vcelku podrobně v části věnující se přípravnému řízení (§ 157 odst. 3), stejnou možnost pak dává i předsedovi senátu v řízení před soudem (§ 183 odst. 2).

Podrobnější úprava vztahující se k odborné a znalecké činnosti je upravena ve zvláštních předpisech, zejména zák. o znalcoch a jeho prováděcí vyhlášce.

Postup při určování odměny za podaný znalecký posudek je shodný s českou úpravou. Nadto se však tr. por. zabývá finanční otázkou týkající se odborných vyjádření a písemných potvrzení (§ 111 tr. řádu, § 152 tr. por.).

¹⁷¹ MINÁRIK, Štefan. *Trestný poriadok: stručný komentár*. 1.vyd. Bratislava: Iura Edition, 2006, s. 419.

¹⁷² Srov. § 157 odst. 3 tr. řádu, o přibrání konzultanta se sepíše úřední záznam.

¹⁷³ IVOR, Jaroslav et al. *Trestné právo procesné*. 1.vyd. Bratislava: Iura Edition, 2006, s.486.

5.2 *Zákon o znalcoch, tlmočníkoch a prekladateľoch*

Slovensko nahradilo původní právní úpravu znalecké činnosti ještě z dob federace zákonem zcela novým, který se plně přizpůsobil potřebám současné politické i společenské situace a požadavkům Evropské unie. Obsah zák. o znalcoch by mohl být odrazem současných snah českých zákonodárců směřujících ke změně těch nejproblematičtějších jevů ve znalecké činnosti.

Zákon mění dosavadní terminologii, resp. ji rozšiřuje, a nyní tak upravuje nejen postavení znalců a tlumočnicků, ale rovněž i překladatelů.

Zákon se jeví obecně přehlednějším. Je systematizován do šesti částí.

První část se věnuje všeobecným ustanovením. Zákonodárce zde vymezuje pojem znalec¹⁷⁴, kdy tuto činnost může vykonávat jak fyzická osoba, tak právnická osoba. Znalci se zapisují (nikoli jmenují)¹⁷⁵ do jediného centrálního seznamu spravovaného Ministerstvem spravedlnosti SR, který se člení na samostatné oddíly pro znalce, tlumočnicků a překladatele. Předpokladem pro zápis znalce je způsobilost k právním úkonům, bezúhonnost, a že nebyl v posledních třech letech ze seznamu vyškrtnut. Tyto tři předpoklady jsou obsaženy též v novele znal. zákona. Další, které se nejspíš v české právní úpravě objeví až s přijetím zcela nového zákona, jsou: vzdělání v oboru, dokončení zvláštního vzdělání o způsobu výkonu činnosti podle zák. o znalcoch, tedy jakési „právní minimum“, praxe, úspěšné složení odborné zkoušky z příslušného oboru nebo odvětví, úspěšné ukončení specializovaného vzdělávání, dostatečné materiální vybavení a v neposlední řadě také složení slibu. Posledně zmíněná podmínka figuruje i v naší právní úpravě. Rozhodující již také není státní občanství, ale trvalý pobyt znalce.

Významnou diskrepancí mezi oběma úpravami lze spatřovat v otázce zápisu, jak to ostatně vyplývá z dikce ustanovení § 5 odst. 1 zák. o znalcoch „*Ministerstvo zapíše do zoznamu do 60 dní od doručenia písomnej žiadosti o zápis fyzickú osobu, ktorá splní vyššie uvedené podmienky*“. Po splnění podmínek pro zápis vznikne na zápis do seznamu právní nárok.¹⁷⁶

¹⁷⁴ Stejně jako tlumočnick a překladatel, ti však nejsou předmětem mé práce, proto se budu dále věnovat jen znalcům.

¹⁷⁵ Proto se znalci také již neodvolávají, ale vyškrtnou se ze seznamu.

¹⁷⁶ Na rozdíl od české právní úpravy, k tomu srov. např. II.ÚS 153/04 ze dne 27.10.2005.

Zákon však počítá i s celoživotním vzděláváním a ověřováním odborné způsobilosti znalce (§ 30 zák. o znalcoch)

Do seznamu se nově zapisují též „znalecké organizace“, které jsou postaveny na roveň znalcům – fyzickým osobám a které musí splňovat podmínky, jež by měly zajistit podávání kvalitních posudků, za něž bude někdo odpovědný. Znalecká organizace tak musí být specializovaná na výkon znalecké činnosti, musí mít alespoň tři znalce, kteří jsou fakticky zapsáni v daném oboru v seznamu znalců, dostatečné materiální a personální vybavení, určenou zodpovědnou osobu za výkon znalecké činnosti a poslední podmínkou je, že nebyla v posledních třech letech vyškrtnutá ze seznamu. Jedná se tedy o nastavení takových požadavků, jež jsou v naší právní úpravě obsahem instrukce Ministerstva spravedlnosti.

Znaleckou činnost však může vykonávat i ten, kdo není zapsaný v seznamu znalců, tj. znalec příležitostný, přičemž slovenská úprava je zcela totožná s naší právní úpravou.

Zákonodárce se v části první zabývá též další podmínkou výkonu znalecké činnosti – povinným pojištěním, vyloučením znalce z podání znaleckého posudku pro podjatost, vedením znaleckého deníku, zvláštním ustanovením o povinnosti zachovávat mlčenlivost. Vymezuje rovněž podmínky pro vyškrtnutí znalce ze seznamu a odmítnutí znalecký úkol vykonat.

Ve druhé části je jednoznačně definován pojem znalecké činnosti¹⁷⁷ a dále pak povinnosti znalce. Co se týče znalecké činnosti, je třeba zdůraznit, že tato není podnikatelskou činností a může být vykonávána pouze jako vedlejší činnost při jiném hlavním zaměstnání, což podle důvodové zprávy „*zabezpečuje ich vysoko odborný výkon, keďže hlavnou pracovnou náplňou je vedecká, výskumná prípadne iná specializovaná činnosť, ktorá v spojitosti s dlhoročnou praxou dáva záruku kvalitného výkonu znaleckej činnosti.*“¹⁷⁸ Znalec je povinný vykonávat svou činnost osobně, avšak s možností přibrat si k posouzení dílčích otázek konzultanta, řádně a včas znalecký

¹⁷⁷ Podle důvodové zprávy k zák. o znalcoch si toto jednoznačné vymezení znalecké činnosti vyžádala praxe, protože je ve skutečnosti mnohem širší, než jak je často chápána. Realizuje se prostřednictvím jednotlivých úkonů (§ 16 zák. o znalcoch).

¹⁷⁸ Důvodová správa k návrhu zák. o znalcoch: I. Všeobecná část. Dostupné na WWW: <<http://www.justice.gov.sk/kop/pk/pk121-06.htm>>.

posudek předložit. Musí respektovat zásadu účelnosti a hospodárnosti a jednat nestranně.

Ustanovení § 16 odst. 4 říká, že zadavatel je oprávněn před vykonáním znaleckého úkolu se znalcem prokonzultovat znalecké otázky, projednat uplatnění zálohy a možnosti znalce předložit znalecký posudek v požadované lhůtě. Tak je možné předejít mnohým nedorozuměním, které by mohly řízení zbytečně prodlužovat či zdražovat. Ustanovení podobného charakteru v našem znal. zákoně chybí, což by bylo žádoucí napravit. Nicméně otázkou je, zda by nebylo vhodnější použít namísto výrazu „oprávněn“ výraz silnější – „povinen“.

Znalecký posudek musí mít určitou formu a určitou strukturu. Zákon upřednostňuje posudek v písemné podobě, ale nevylučuje jeho podání také ústně. Základní struktura posudku je velmi precizně stanovená. Skládá se z titulní strany, úvodu, posudku (dříve nálezu), závěru, příloh a znalecké doložky.

Slovenská právní úprava v této části uvádí i další subjekt, který vykonává znaleckou činnost, ovšem jen ve zvlášť obtížných případech, a tím je znalecký ústav. Ten definuje jako právnickou osobu, která je specializovaným vědeckým a odborným pracovištěm, které současně plní funkci rezortního a metodického centra. Podmínky stanovené v § 6 odst. 1 zák. o znalcoch však musí znalecký ústav splnit také.

Třetí část upravuje postavení tlumočnicků a překladatelů.

Slovenská úprava také na rozdíl od platné české právní úpravy odstranila jeden ze zásadních nedostatků a tím je absence správních deliktů. Proto se **čtvrtá část** zákona nazývá „Priestupky a iné správne delikty“. Za přestupek je považováno například neoprávněné vydávání se za znalce a porušení povinnosti mlčenlivosti, za který může ministerstvo uložit peněžitou sankci. V § 27 zák. o znalcoch jsou uvedeny jiné správní delikty, kterými se postihují například bezdůvodné průtahy, nebo obecně porušení jiných povinností stanovených v zák. o znalcoch. Za správní delikt je možné uložit následující sankce: písemné napomenutí, peněžitou pokutu, zákaz výkonu znalecké činnosti a vyškrtnutí ze seznamu.

Stejně jako navrhovaná novela znal. zákona, rovněž i zák. o znalcoch zavedl možnost dočasného pozastavení výkonu znalecké činnosti.

Celý systém kontroly a dohledu nad znalci je v rukou Ministerstva spravedlnosti. To vyřizuje také stížnosti na znalce (§ 31 zák. o znalcoch).

Na rozdíl od české právní úpravy, kde judikatura¹⁷⁹ pouze dovozuje, že se odvolání znalce řídí ustanovením o správním řízení, tak zák. o znalcoch na všeobecné předpisy o správním řízení odkazuje přímo v § 32.

¹⁷⁹ Např. rozsudek Vrchního soudu Praha ze dne 27. 12. 2001, sp. zn. 7 A 84/99.

Závěr

Znaleckému posudku přísluší v rámci dokazování v trestním řízení významné místo. Orgány činné v trestním řízení se bez znaleckého posudku neobejdou tam, kde je třeba odborných znalostí, např. u násilné trestné činnosti, složité hospodářské kriminality či dopravních nehod.

Aby znalecký posudek splnil svůj účel, tj. přispěl k objasnění skutkových otázek a tím i vyřešení dané trestní věci, je nezbytné, aby byl kvalitní a vypovídající, což závisí zejména na „kvalitě“ samotného znalce. Jako jeden z problematických bodů současné úpravy, který určitě ovlivňuje kvalitu znaleckých posudků, je možné spatřovat v nedostatečných a příliš obecných podmínkách pro jmenování znalce, zejména požadavky na vzdělání a kvalifikaci.

Proto jsem se ve své práci nejdříve zabývala některými obecnými otázkami znaleckého práva. Pokusila jsem se nastítnit současnou úpravu znalecké činnosti a to v kontextu legislativních změn, které na začátku tohoto roku představilo Ministerstvo spravedlnosti. Ačkoli se úprava ve znal. zákoně netýká jen trestního řízení, považovala jsem za vhodné o její změně krátce pojednat. Protože v mnohých případech jsou tyto změny řešením (alespoň na papíře) některých nedostatků současného znalectví, které se bezesporu dotýkají i trestního řízení, kde může mít úroveň znaleckých posudků v konečném důsledky velice závažné dopady na životy obviněných. Otázkou však zůstává, zda přinesou očekávaný úspěch, zda vyřeší všechny kritizované nedostatky. Například nadužívání znalců v otázkách méně složitých však není problémem právní úpravy, ale přístupu a do značné míry i odvahy orgánů činných v trestním řízení.

Poté jsem se soustředila již na vlastní jádro své práce, znalecké dokazování v trestním řízení. Pokusila jsem se systematicky popsat jednotlivá stádia trestního řízení, v nichž se objevuje znalec, počínaje jeho přibráním, zadáním vlastního znaleckého úkolu formou otázek, přípravou posudku, jeho podáním, následným výslechem znalce a na závěr též jeho hodnocením. Velký prostor jsem věnovala srovnání znaleckého posudku a méně formálního odborného vyjádření, zde jsem poukázala zejména na jejich odlišnosti a problémy, které se v praxi objevují z důvodu sporadické úpravy odborného vyjádření. Do těchto kapitol jsem se snažila zapracovat své vlastní poznatky z praxí, které jsem absolvovala na státním zastupitelství. Poukázala jsem na některé problematické jevy, které současný dialog mezi orgány činnými v trestním řízení

a znalci, resp. jeho absence, přináší, a jak by bylo případně možné tyto nedostatky řešit. Zejména nedostatečná komunikace mezi orgány činnými v trestním řízení a znalcem činí v praxi značné potíže, s tím souvisí i kritika nevhodně formulovaných otázek. Proto by stálo za zvážení zavést předchozí konzultaci mezi znalcem a orgány činnými v trestním řízení jako povinnou.

V další části zabývající se slovenskou právní úpravou jsem se nesnažila o vyčerpávající komparativní studii, což by přesáhlo možnosti mé práce, ale chtěla jsem pouze předestřít, jak některé nedostatky naší právní úpravy, tj. i předchozí slovenské, vyřešil slovenský zákonodárce.

Jak už jsem nastínila v úvodu, ráda bych alespoň krátce zhodnotila výstupy dotazníku, který jsem poslala zhruba šedesáti znalcům zapsaných v různých oborech a odvětvích, s nimiž je možné se nejčastěji v trestním řízení setkat. Oslovila jsem zejména lékaře, odborníky na dopravní nehody, hospodářskou kriminalitu, případně na oblast extremismu. Z desítek oslovených jsem odpověď získala jen od osmi z nich, mezi nimi však figuroval i jeden znalecký ústav. Ačkoli by takový průzkum statisticky neobstál, přesto se domnívám, že může být pro téma práce přínosem, jelikož dává teoreticky popsané problematice konkrétní rámeček v podobě názorů „praktikujících“ znalců v oblasti trestního řízení.

Dotazník obsahoval šest okruhů tvořených uzavřenými a současně otevřenými otázkami (viz Příloha 7).

Respondenti hodnotili současnou právní úpravu znalecké činnosti a úpravu v tr. řádu jako vcelku uspokojivou, často však uváděli, že jakékoli změny v této oblasti jsou vítané, někteří však kroky Ministerstva spravedlnosti označovali za populismus, s odkazem na dostatečně fungující právní nástroje současné právní úpravy.

V další otázce jsem se zaměřila na pokládání otázek ze strany orgánů činných v trestním řízení. Většina respondentů potvrdila, že se v praxi setkává s otázkami, které směřují k právnímu posouzení či hodnocení důkazů.

Cílem dalšího dotazu bylo zjistit, jak znalci v praxi postupují při zpracování písemných znaleckých posudků, zda se řídí odbornou literaturou, praxí, či standardy, které jsou pro některé obory zpracovány. Většina z nich uváděla první dvě zmiňované varianty.

Poslední otázka se týkala odborných vyjádření, zda se znalci s jejich vypracováváním setkávají. Většina z nich potvrdovala, že jsou poměrně často žádáni o zpracování odborných vyjádření, ale že tyto odmítají. Mnozí upozorňovali na to, že odborná vyjádření by měla podle nich zpracovávat osoba, která není znalcem, jeden z nich dokonce poznamenal, že formulace v tr. řádu, kdy k vyhotovení odborného vyjádření je možné přibrat znalce, se mu jeví jako nešťastná. Podle jednoho z respondentů bylo účelem zavedení priority odborných vyjádření nikoli ulehčení trestního řízení, ale snaha získat obsahově zcela totožný podklad za méně peněz.

Přestože lze současnou úpravu znaleckého dokazování v tr. řádu hodnotit pozitivně (např. preference odborných vyjádření na úkor znaleckých posudků, jednodušší postup při přibrání znalce, možnost stran předkládat vlastní posudek, apod.), některými záležitostmi, na něž jsem v práci upozorňovala, se však nezabývá (např. absence možnosti zpracovatele odborného vyjádření nahlížet do spisu, jeho případného výslechu, nedostatečná předchozí komunikace mezi zadavatelem a znalcem, špatná formulace otázek, apod.). Znalecké dokazování má v trestním řízení značný význam, proto by bylo vhodné zvážit, zda by některé problematické otázky neměly být vyřešeny cestou legislativních změn.

Shrnutí v jazyce anglickém

The thesis called “*Expert proofs*“ deals with one of the types of proper evidence which is applied in cases when an expert report is necessary to clarify facts important for criminal trial proceedings.

Thesis is divided into 5 basic chapters.

The first chapter is introductory and talks about some of the general problems of expert laws – evaluation of the current legal regulations of expert’s function – expert law and expert ordinance, especially from the point of view of the changes that these legal regulations have undergone as well as the forthcoming changes in the form of updating of the current law and preparation of a brand new law. It also talks about definition of an expert, especially the difference between a witness and a consultant, then briefly about their rights and duties in the criminal trial proceedings in general.

The second chapter deals with the presence of an expert explicitly in criminal trial proceedings and is divided into three parts. The first one provides basic information about admitting an expert and its form. The second one concerns the definition of an expert’s assignment and the third one concerns preparation of an expert report, in which the expert familiarizes themselves with the criminal case.

The third chapter deals with the actual output of an expert’s investigation, its requirements and also with an expert report presented by a litigant. A separate part of this chapter offers a comparison of an expert report and a specialist statement and an overview of their common and different attributes.

The fourth chapter concentrates on an expert carrying out evidence. The first part concerns questioning an expert and points at some specifics of questioning an expert in different stages of a judicial process. The second part inspects the most important phase of evidentiary proceedings – the evaluation of an expert report.

The fifth chapter briefly describes the current modification of expert’s function and the presence of an expert at criminal trial proceedings in Slovakia, which was chosen on purpose due to a common legal base.

The thesis is interconnected with appendices of proceedings operations of Law Enforcement and Criminal Justice, which are used in criminal trial proceedings the most. A short questionnaire was added and can be found in the conclusion.

The aim of my thesis was to chart the current state of expert's function and expert proofs in criminal trial proceedings, to point out some insufficiencies which afflict the situation and to take a stand to some problems.

Key words: expert, expert report, specialist statement

Seznam použitých zkratek

LPS	Listina základních práv a svobod, vyhlášená předsednictvem České národní rady dne 16. 12. 1992 jako součást ústavního pořádku České republiky (č. 2/1993 Sb.), ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.
tr. řád	zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
tr. zák.	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
tr. por.	zákon č. 301/2005 Z. z., trestný poriadok, ve znění pozdějších předpisů
znal. vyhláška	vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 37/1967 Sb. k provedení zákona o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů
znal. zákon	zákon č. 36/1967 Sb. o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů
zák. o znalcoch	zákon č. 382/2004 Z.z., o znalcoch, tlmočníkoch a prekladateľoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov
zák. mládeže	zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů
zák. o advokacii	zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů

Použitá literatura

I. Komentáře

1. DÖRFL, Luboš. *Zákon o znalcích a tlumočnících*. 1.vyd. Praha: C.H.Beck, 2009. 191 s. ISBN 978- 80-7400-148-2.
2. JELÍNEK, Jiří et al. *Trestní zákon a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. 1. vyd. podle stavu k 1.1.2010. Praha: Leges, 2009. 1216 s. ISBN 978-80-87212-22-6.
3. MINÁRIK, Štefan. *Trestný poriadok: stručný komentár*. 1. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2006. 1302 s. ISBN 80-8078-085-4.
4. ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád: komentář*. 6. vyd. Praha: C.H.Beck, 2008. 3011 s. ISBN 978-80-7400-043-0.

II. Monografie a odborné publikace

1. BALÁŽ, Pavel; PALKOVIČ, Jaroslav. *Dokazovanie v trestnom konaní*. 1. vyd. Bratislava: Veda, 2005. 428 s. ISBN 80-224-0840-9.
2. CÍSAŘOVÁ, Dagmar; FENYK, Jaroslav; GRÍVNA, Tomáš et al. *Trestní právo procesní*. 1.vyd. Praha: ASPI, 2008. 822 s. ISBN 978-80-7357-348-5.
3. FRYŠTÁK, Marek; KREJČÍ, Zdeněk. *Postavení znalce v trestním řízení*. 1. dotisk 1.vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2010. 167 s. ISBN 978-80-210-4955-0.
4. CHMELÍK, Jan. *Místo činu a znalecké dokazování*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk s.r.o., 2005. 304 s. ISBN 80-86898-42-3.
5. CHMELÍK, Jan. *Znalecké dokazování*. 1. vyd. Praha: Policie České republiky, Úřad vyšetřování pro ČR, 2001. 192 s.
6. IVOR, Jaroslav et al. *Trestné právo procesné*. 1. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2006. 993 s. ISBN 80-8078-101-X.

7. JELÍNEK, Jiří et al. *Trestní právo hmotné : obecná část, zvláštní část*. 2. vyd. Praha: Leges, 2010. 904 s. ISBN 978-80-87212-49-3.
8. JELÍNEK, Jiří et al. *Trestní právo procesní*. 1. vyd. Praha: Leges, 2010. 784 s. ISBN 978-80-87212-30-1.
9. MATHERN, Vladimír. *Dokazovanie v československom trestnom procese*. 1 vyd. Bratislava: Obzor, 1984. 229 s.
10. MUSIL, Jan. *Některé otázky znaleckého dokazování v trestním řízení a teorie kriminalistické expertizy*. 1. vyd. Praha: Universita Karlova, 1974. 92 s.
11. MUSIL, Jan; KRATOCHVÍL, Vladimír; ŠÁMAL, Pavel et al. *Kurs trestního práva: trestní právo procesní*. 3. vyd. Praha: C.H.Beck, 2007. 1166 s. ISBN 978-80-7179-572-8.
12. MUSIL, Jan et al. *Kriminalistika*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Praha: C.H.Beck, 2004, 583 s. ISBN 80-7179-878-9.
13. NOVOTNÝ, František; RŮŽIČKA, Miroslav. *Trestní kodexy*. 2. vyd. Praha: Eurounion, 2002. 1640 s. ISBN 80-7317-009-4.
14. STŘÍŽ, Igor et al. *Trestní zákoník a trestní řád, průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou*. 1. vyd. Praha: Linde, 2010. 1184 s. ISBN 978-80-7201-808-6.
15. SVOBODA, Karel. *Dokazování*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2009. 391 s. ISBN 978-80-7357-414-7.

III. Časopisecké články

1. BEDRNÍČEK, Jan. Etika znalecké činnosti. *Stavebnictví a interiér*. 2007, č.10, s. 56 – 58.
2. CARBOL, Luděk; KŘÍSTEK, Lukáš. Novela zákona o znalcích. *Právní rádce*. 2009, č. 8, s. 53 – 58.

3. CÍSAŘOVÁ, Dagmar. Novelizace a rekonstrukce trestního řádu ČR a aktuální problém teorie dokazování v trestním řízení. *Trestní právo*. 2001, č. 4, s. 2 – 10.
4. CÍSAŘOVÁ, Dagmar. Předmět dokazování. *Stát a právo*. 1967, č. 13, s. 69 – 95.
5. COUFAL, Petr. Ještě k problematice znalců po novele trestního řádu. *Státní zastupitelství*. 2009, č. 9, s. 28 – 30.
6. HEINZ, Roman. Znalecké dokazování. *Trestní právo*. 2009, č. 7 – 8, s. 19 – 24.
7. KŘÍSTEK, Lukáš. Znalci a odhadci. *Právní rádce*. 2001, č. 5, s. 29 – 30.
8. KŘÍSTEK, Lukáš. Několik poznámek k právnímu postavení znalců a tlumočnicků. *Právní rádce*. 2009, č. 12, s. 56 – 59.
9. KŘÍSTEK, Lukáš. Ústavněprávní rozměr znalecké činnosti. *Právní rádce*. 2009, č. 4, s. 63 – 67.
10. MACH, Jan. Znalecký posudek jako kardinální důkaz v lékařských procesech. *Zdravotnictví a právo*. 2010, č. 1, s. 5 – 11.
11. MACH, Jan. Činnost soudních znalců v oboru zdravotnictví. *Zdravotnictví a právo*. 2009, č. 7 – 8, s. 8 – 10.
12. MUSIL, Jan. Hodnocení znaleckého posudku v trestním řízení. *Acta Universitatis Carolinae . Iuridica*. 1976, s. 125 – 158.
13. PIPEK, Jiří. Nad paragrafem 2 odst. 5, věta první, trestního řádu. *Právní rozhledy*. 1999, č. 7, s. 410 – 415.
14. RŮŽIČKA, Miroslav. K problematice přibírání znalců po novele trestního řádu provedené zákonem č. 274/ 2008 Sb. *Státní zastupitelství*. 2009, č. 5, s. 12 – 19.
15. RŮŽIČKA, Miroslav; ZEZULOVÁ, Jana. K problematice vzájemného vztahu znaleckého posudku a odborného vyjádření po novele trestního řádu provedené zákonem č. 265/2001 Sb. *Trestněprávní revue*. 2004, č. 9, s. 256 – 263.

16. ŠÁMAL, Pavel. Provádění dokazování v hlavním líčení a úprava absolutní a relativní neúčinnosti důkazů ve věcném záměru trestního řádu. *Trestněprávní revue*. 2008, č. 12, s. 349 – 379.
17. STRAUS, Jiří. Zkušenosti ze znalecké praxe ve forenzní biomechanice. *Kriminalistika*. 2008, č. 2, s. 130 – 136.
18. TELEČEK, Ivo. Právní postavení znalců a tlumočnicků. *Právní rádce*. 2009, č. 10, s. 4 – 13.
19. VANTUCH, Pavel. K znaleckým posudkům předloženým stranou a k výsledku jejich zpracovatele. *Trestní právo*. 2003, č. 5, s. 19 – 24.
20. VANTUCH, Pavel. K reakci obhajoby a soudu na znalecký posudek předložený poškozeným. *Bulletin advokacie*. 2006, č. 7 – 8, s. 47 – 51.
21. VANTUCH, Pavel. K znaleckým posudkům vyžádaným obhajobou po novele trestního řádu. *Bulletin advokacie*. 2002, č. 4, s. 32 – 41.
22. VANTUCH, Pavel. Odborná vyjádření či znalecké posudky? *Právní rádce*. 2003, č. 6, s. 55 -59.
23. ZEMAN, Petr. Dokazování v českém trestním řízení po roce 1990 očima soudců a státních zástupců. *Trestněprávní revue*. 2009, č. 6, s. 178 – 183.

IV. Internetové zdroje

1. ZÁHUMENSKÝ, David. Problémy v činnosti soudních znalců z oboru zdravotnictví. *Systémové doporučení, Liga lidských práv*. 2008, č. 7, s. 1 – 13. Dostupný také z WWW: <<http://www.llp.cz/cz/systemova-doporuceni/systemove-doporuceni-c-7-p7>>.
2. KOLÁČKOVÁ, Jana. *Jednou znalec, navždy znalec aneb Jak se žije znalcům v Česku?* [cit. 1. 8. 2007]. Dostupný také z WWW: <<http://www.viaiuris.cz/index.php?p=msg&id=164>>.

3. MAREŠ, Miroslav. *Proč je ČR státem soudních znalců?* [16. 4. 2008]. Dostupný z WWW: <<http://jinepravo.blogspot.com/2008/04/pro-je-r-stem-soudnich-znalc.html>>.
4. Tisková konference Ministerstva spravedlnosti. *Soudní znalci a soudní tlumočníci*. [cit. 8. 11. 2009]. Dostupné z WWW: <<http://www.ejustice.cz/tk-ministerstva-spravedlnosti-soudni-znalc-soudni-tlumocnici>>.
5. MAŠEK, František. *Jsme státem soudních znalců?* [cit. 2. 9. 2008]. Dostupný na WWW: <<http://www.finmag.cz/clanek/6755/>>.
6. MUSIL, Jan. *Hodnocení znaleckého posudku*. [cit. 3 - 2010]. Dostupný na WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/hodnoceni-znaleckeho-posudku.aspx>>.
7. JEŽEK, Petr. *Soud opět osvobodil policistu, který udělal jiný posudek policii a jiný obhájci*. MF Dnes, [cit. 11. 9. 2009]. Dostupné na WWW: <http://zpravy.idnes.cz/soud-opet-osvobodil-policistu-ktery-udelal-jiny-posudek-policii-a-jiny-obhajci-gce-/krimi.asp?c=A090911_125654_krimi_cen>.

V. Jiné zdroje

1. SMEJKAL, Vladimír. *Rozbor stávajícího stavu řízení činnosti a výkonu funkce znalců a tlumočnicků v ČR a návrh na další postup*, analýza zpracovaná pro potřeby Legislativní rady vlády, [21. 10. 2007].

Seznam příloh

1. Opatření
2. Žádost o podání odborného vyjádření (stanovení hodnoty věci)
3. Žádost o podání odborného vyjádření (odborná lékařská zpráva)
4. Poučení znalce
5. Slib znalce
6. Záznam o přibrání konzultanta¹⁸⁰
7. Dotazník

¹⁸⁰ Zdroj přílohy č. 1 – 6: POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY, Krajské ředitelství policie, Územní odbor, Oddělení obecné kriminality, Jihlava.

Opatření

Podle ust. § 115/1 tr. řádu nařizuji prohlídku a pitvu mrtvoly

...

a k tomuto úkonu a za účelem vypracování znaleckého posudku podle § 105/1, 4 tr. řádu **přibírám** jako znalce z oboru **zdravotnictví**, odvětví **soudní lékařství**:

... (znalec)

... (znalec)

... (znalec – toxikologie)

Ve znaleckém posudku je třeba posoudit a zodpovědět následující otázky:

1. Proved'te vnější a vnitřní prohlídku mrtvoly.
2. Určete dobu smrti jmenovaného.
3. Zda se na těle zemřelého nacházejí poranění, v kladném případě jaká.
4. Jaký byl mechanismus vzniku poranění a stanovte pořadí vzniku.
5. Zda zjištěná poranění mají charakter obrany před útokem.
6. Stanovit bezprostřední příčinu smrti.
7. Provést odběr krve ke zjištění krevní skupiny a stanovit hladinu alkoholu.
8. Provést odběr biologického materiálu k toxikologickému vyšetření.
9. Provést chemicko toxikologické vyšetření biologického materiálu zjištěného při pitvě a stanovit zda se v něm nacházejí toxické a omamné látky. Uvést o jaké látky se jedná a jejich množství.
10. Provést taková měření, úkony a potřebné odběry biologického materiálu, které povedou k provedení identifikace mrtvoly.

Pro vypracování znaleckého posudku stanovím lhůtu do **co nejdříve**. Posudek vypracujte ve 2 vyhotoveních.

*Poučení: Podle § 105 odst. 3 tr. řádu lze vznést námitky proti osobě znalce z důvodů, které stanoví zvláštní zákon.
Vedle toho lze vznést námitky proti odbornému zaměření znalce nebo proti formulaci otázek. O
důvodnosti podaných námitek rozhoduje v přípravném řízení státní zástupce.*

Komisař

soudní znalec

Žádost o podání odborného vyjádření

V trestní věci obv... (pod....) Vás žádám ve smyslu ustanovení § 105 odstavec 1 trestního řádu o zpracování odborného vyjádření z oboru **ekonomika, odhady cen věcí movitých** ve kterém je třeba posoudit a zodpovědět zejména:

1. Stanovit hodnotu ke dni odcizení

Vyžádané odborné vyjádření zpracujte tak, aby bylo zřejmé z jakých skutkových podkladů vychází, případně jakým postupem bylo dosaženo v něm uvedených závěrů.

Zpracovatel vyjádření není oprávněn hodnotit ve věci provedené důkazy, řešit právní otázky.

Za účelem zpracování odborného vyjádření vám podle připojeného seznamu zasílám v příloze potřebné (listinné, věcné) materiály. Případné požadavky na jejich doplnění sdělte neprodleně na mé telefonní číslo (výše uvedenou adresu).

Odborné vyjádření ve dvojím vyhotovení zašlete ke shora uvedenému č.j. ve lhůtě do **(10 prac. dnů)**.

Komisař

Žádost o podání odborného vyjádření

Podle § 105 odst. 1 věta první trestního řádu, ve znění pozdějších předpisů, žádám o vypracování odborné lékařské zprávy o zranění na:

Jméno a příjmení:

Datum narození:

Trvalý pobyt:

kteřé utrpěl dne:

Vzhledem k tomu, že zpráva je důležitým podkladem pro posouzení závažnosti a nebezpečnosti zranění a pro odpovědné posouzení právní kvalifikace, budiž ve zprávě Vaše odborné lékařské zjištění popsáno s uvedením českých názvů ve smyslu uvedených bodů.

Zprávu zašlete na výše uvedenou adresu k uvedenému č.j. ve dvojím vyhotovení urychleně do co nejdříve

komisař

PROHLÁŠENÍ

o souhlasu se zproštěním povinné mlčenlivosti zdravotnických pracovníků.

Podle § 55 odst. 2 písm. d) zák. č. 20/1966 Sb. o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů.

p r o h l a š u j i,

že dávám souhlas, aby pro účely trestního řízení byly ošetřujícím lékařem a zdravotnickými pracovníky sděleny orgánům činným v trestním řízení všechny skutečnosti, které se týkají mého zdravotního stavu.

Toto prohlášení činím dobrovolně.

Jméno a příjmení:

datum narození:

V dne

Podpis

Č. j.

Lékařská zpráva

Jméno a příjmení:

Datum narození:

Trvalý pobyt:

Utrpěl zranění (onemocnění) při:

Lékařskou zprávu zaměřte zejména na tyto otázky:

1. Jaká zranění jmenovaný utrpěl – podrobný popis zranění (uveďte též česky)

2. Jak bylo způsobeno

3. Odpovídá způsob zranění tomu, co uvádí poškozený (uvést i případné jiné zjištěné stopy na těle nebo oděvu zraněného)

4. Jak dlouho trvala pracovní neschopnost (by event. trvala s přihlédnutím ke zranění)

5. Jak byl zraněný léčen

6. Jak dlouho a jakým způsobem byl poškozený citelně omezen v obvyklém způsobu života a v čem toto omezení spočívalo

7. Došlo-li v důsledku předmětného zranění k hospitalizaci, uveďte, na kterém oddělení, které nemocnice a jak dlouho

8. Jakými potížemi se zranění projevovalo, jak dlouho trvaly a jak omezily obvyklý způsob života poškozeného

9. Bylo-li zranění a léčení komplikováno, uveďte podstatu komplikace, zda je tato komplikace v přímé souvislosti ke způsobeným zraněním anebo byla způsobena zvláštním tělesným stavem zraněné osoby, který zranění předcházel

10. Pokud zranění zanechá trvalé následky, tedy jaké a jak mohly být odstraněny

11. Bodové ohodnocení bolestného na odpovídající ustanovení sazebníku, popř. zdůvodnění, proč se lékař odchýlil od položek v něm uvedených

12. Vše ostatní, co mu je ke zranění známo a je v příčinné souvislosti s prošetřenou věcí

.....

(razítko a podpis lékaře)

Poučení znalce (tlumočníka)

Podle § 8 zák. č. 36/1967 Sb. je znalec (tlumočník) povinen vykonávat znaleckou (tlumočnickou) činnost řádně a ve stanovené lhůtě.

Podle § 10 zák. č. 36/1967 Sb. je znalec (tlumočník) povinen vykonávat svou činnost osobně.

Podle § 11 odst. 1 zák. č. 36/1967 Sb. znalec (tlumočník) nesmí podat posudek (provést tlumočnický úkon), jestliže lze mít pro jeho poměr k věci, k orgánům provádějícím řízení, k účastníkům řízení nebo k jejich zástupcům pochybnosti o jeho nepodjatosti.

Podle § 11 odst. 2 zák. č. 36/1967 Sb. a § 106 tr. řádu jakmile se znalec (tlumočník) dozví o skutečnostech, které by mu bránily být ve věci činný nebo pro které by mohl být ve věci vyloučen jako znalec (tlumočník), je povinen to oznámit bez odkladu. O tom, zda znalec (tlumočník) je vyloučen, rozhoduje orgán, který jej pro podání posudku (tlumočnický úkon) ustanovil. Pokud tyto důvody neexistují, je povinen podat posudek (provést tlumočnický úkon) ve stanovené lhůtě, je též povinen dostavit se na výzvu orgánů činných v trestním řízení a v případě, že se bez dostatečné omluvy nedostaví, může být potrestán pořádkovou pokutou do výše 50.000,-Kč (§ 66 odst. 1 tr. řádu).

Podle § 106 tr. řádu znalce (tlumočníka) upozorňují na význam znaleckého posudku (tlumočnického úkonu) z hlediska obecného zájmu.

Podle § 346 trestního zákoníku kdo jako znalec podá nepravdivý, hrubě zkreslený nebo neúplný znalecký posudek, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti. Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta nebo zákazem činnosti bude potrestán kdo jako znalec před soudem nebo před mezinárodním soudním orgánem, před notářem jako soudním komisařem, státním zástupcem nebo před policejním orgánem, který koná přípravné řízení podle trestního řádu, anebo před vyšetřovací komisí Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky uvede nepravdu o okolnosti, která má podstatný význam pro rozhodnutí nebo pro zjištění vyšetřovací komise Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, nebo takovou okolnost zamlčí. Odnětím svobody na dvě léta až deset let bude potrestán, způsobí-li tímto činem značnou škodu, nebo spáchá-li takový čin v úmyslu jiného vážně poškodit v zaměstnání, narušit jeho rodinné vztahy nebo způsobit mu jinou vážnou újmu.

Podle § 347 trestního zákoníku kdo jako tlumočník nesprávně, hrubě zkresleně nebo neúplně tlumočí nebo písemně překládá v řízení před orgánem veřejné moci nebo v souvislosti s takovým řízením skutečnosti nebo okolnosti, které mají podstatný význam pro rozhodnutí orgánu veřejné moci, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti. Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta nebo zákazem činnosti bude potrestán kdo jako tlumočník před soudem nebo před mezinárodním soudním orgánem, státním zástupcem nebo před policejním orgánem, který koná přípravné řízení podle trestního řádu, anebo před vyšetřovací komisí Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky nesprávně, hrubě zkresleně nebo neúplně tlumočí nebo písemně překládá. Odnětím svobody na dvě léta až deset let bude potrestán, způsobí-li tímto činem značnou škodu, nebo páchá-li takový čin v úmyslu jiného vážně poškodit v zaměstnání, narušit jeho rodinné vztahy nebo způsobit mu jinou vážnou újmu.

Podle § 17 a § 18 zák. č. 36/1967 Sb. a § 111 odst. 2 tr. řádu má znalec (tlumočník) právo na odměnu a náhradu hotových výloh za znalecký (tlumočnický) úkon ve smyslu vyhlášky č. 37/1967 Sb., k provedení zákona o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů. O výši znaleckého (tlumočnického) rozhodne ten, kdo znalce (tlumočníka) přibral.

Podle § 10 odst. 2 zák. č. 36/1967 Sb., má-li znalec (tlumočník) za to, že povaha věci vyžaduje přibrání konzultanta k posuzování zvláštních dílčích otázek, oznámí to tomu, kdo jej k úkonu přibral. V případě, že tento orgán

vysloví s přibráním konzultanta souhlas, má konzultant nárok na náhradu nákladů s tím spojených. Při přibrání konzultanta vymezí tlumočnick konkrétní problém, který má být konzultantem objasněn. Tuto okolnost spolu s důvody musí znalec (tlumočnick) uvést v posudku. Odpovědnost znalce (tlumočnicka) není dotčena ani v konzultované části posudku.

Podle § 107 odst. 1 tr. řádu se znalci, který je pověřen úkonem, poskytnou potřebná vysvětlení ze spisů a vymezí se jeho úkoly. Znalci nepřisluší provádět hodnocení důkazů a řešit právní otázky. Je-li toho k podání posudku třeba, dovolí se znalci nahlédnout do spisů nebo se mu spisy zapůjčí. Může mu být též dovoleno, aby byl přítomen při výslechu obviněného a svědků a aby jim kladl otázky vztahující se na předmět znaleckého vyšetřování. V odůvodněných případech se znalci umožní, aby se zúčastnil provedení i jiného úkonu trestního řízení, pokud takový úkon má význam pro vypracování znaleckého posudku. Znalec může též navrhnout, aby byly jinými důkazy napřed objasněny okolnosti potřebné k podání posudku.

S ohledem na znění zákona č. 320/2001 Sb., o finanční kontrole ve veřejné správě a vzhledem k povinnosti státního orgánu při rozhodování o odměně a náhradě nákladů hodnotit přiměřenost účtovaných nákladů znalcem (tlumočnickem), podle ustanovení § 25 vyhl. MS č. 37/1967 Sb., Vás žádáme, aby všechny Vámi účtované položky ve vyúčtování znaleckého (tlumočnického), a to jak za vlastní znalecký (tlumočnický) úkon, tak i v rámci náhrady nákladů (pomocné práce atd.), byly ve vyúčtování řádně rozepsány a odůvodněny, a to jak co do rozsahu účtovaných položek (např. počet hodin), náplně a důvodnosti provedených prací, tak i jednotlivých finančních částek v nich uvedených (např. hodinová mzda).

V případě, že Vámi předložené vyúčtování znaleckého (tlumočnického), včetně řádného vyúčtování poskytnutých záloh nebude obsahovat všechny potřebné náležitosti tak, aby bylo možné jej řádně vyhodnotit ve smyslu ustanovení § 25 vyhl. MS č. 37/1967 Sb., bude Vám vyúčtování znaleckého (tlumočnického) vráceno zpět k doplnění.

Podle § 8b odst. 1 trestního řádu ten komu byly orgánem činným v trestním řízení poskytnuty informace o totožnosti osoby, proti které se vede trestní řízení, poškozeného, zúčastněné osoby nebo svědka, pro účely trestního řízení nebo k výkonu práv nebo plnění povinností stanovených zvláštním právním předpisem, je nesmí nikomu dále poskytnout, pokud jejich poskytnutí není nutné k uvedeným účelům.

Podle § 8b odst. 2 trestního řádu nikdo nesmí v souvislosti s trestným činem spáchaným na poškozeném jakýmkoli způsobem zveřejnit informace umožňující zjištění totožnosti poškozeného, který je osobou mladší 18 let nebo vůči němuž byl spáchán trestný čin kuplířství nebo šíření pornografie nebo některý z trestných činů proti životu a zdraví, svobodě a lidské důstojnosti nebo proti rodině a mládeži.

Zákaz zveřejnění informací neplatí z důvodů uvedených v ustanovení § 8b odst. 5 trestního řádu.

Porušení této povinnosti může být postiženo v případě fyzické osoby podle § 44a zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, pokutou až do výše 1.000.000,-Kč, v případě spáchání tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem lze uložit pokutu do 5.000.000,-Kč, právnické osobě nebo podnikající fyzické osobě může být za tento správní delikt, podle § 45a zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, uložena pokuta až do výše 1.000.000,-Kč, v případě spáchání tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem lze uložit pokutu do 5 000 000,-Kč, případně posouzeno i jako trestný čin Neoprávněné nakládání s osobními údaji podle § 180 trestního zákoníku.

(jméno a příjmení tlumočnicka nebo znalce)

SLIB ZNALCE (TLUMOČNÍKA)

Podle § 111 odst. 1 tr. řádu a § 6 zák. č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících a s
ohledem na § 24 odst. 2 předmětného zákona

v trestní věci obv....

pro zločin podle § trestního zákoníku.

SLIBUJI,

že při své znalecké (tlumočnické) činnosti budu přesně dodržovat právní předpisy, že
znaleckou (tlumočnickou) činnost budu konat nestranně podle svého nejlepšího vědomí, že
budu plně využívat všech svých znalostí a že zachovám mlčenlivost o skutečnostech, o nichž
jsem se při výkonu znalecké (tlumočnické) činnosti dozvěděl.

Současně беру na vědomí ustanovení § 106 tr. ř. o povinnosti oznámit bez odkladu
skutečnosti, pro které bych byl jako znalec (tlumočnick) ve věci vyloučen (např. pochybnosti o
nepodjatosti § 11 odst. 1 zák. č. 36/1967 Sb.), nebo které by mně jinak bránily být ve věci činný
jako znalec (tlumočnick).

.....

Jméno, příjmení znalce(tlumočníka)

.....

datum narození

Záznam o přibrání konzultanta

Ve věci byl podle ustanovení § 157 odst. 3 trestního řádu jako konzultant přibrán:

Titul, jméno, příjmení:

Datum narození:

Bydliště:

Zaměstnání, obor:

neboť ve věci je třeba odborné pomoci konzultanta, který má znalost z výše uvedeného oboru.

Poučení:

Konzultant byl poučen o významu své odborné pomoci z hlediska obecného zájmu a o své povinnosti plně využívat všech svých odborných znalostí; o povinnosti dodržovat právní předpisy a svoji činnost konat nestranně podle svého nejlepšího vědomí; o povinnosti zachovávat mlčenlivost o všech skutečnostech, o nichž se při výkonu své činnosti konzultanta dověděl; o povinnosti bez odkladu oznámit skutečnosti, pro které by mohl být z trestního řízení vyloučen (podezření z podjatosti), nebo by mu v předmětné činnosti jinak bránily. Dále byl poučen o tom, že se souhlasem státního zástupce nebo policejního orgánu může v rozsahu nezbytném pro výkon jeho funkce nahlížet do spisu a být přítomen při provádění úkonů trestního řízení, popřípadě provedení takového úkonu doporučit. Do provádění úkonů však nesmí zasahovat.

Komisař

Dotazník

- 1.) Domníváte se, že současná právní úprava znalecké činnosti je uspokojivá?
Pokud ne, co patří dle Vašeho názoru k nejvíce problematickým bodům?

- 2.) Jak hodnotíte připravovaná legislativní opatření představená ministerstvem spravedlnosti na tiskové konferenci ze dne 28.12.2010?
<http://portal.justice.cz/Justice2/ms/ms.aspx?o=23&j=33&k=2375&d=314689>
(přestupky, přísnější podmínky pro jmenování, povinnost mlčenlivosti, etc.)

- 3.) Jsou podle Vás otázky ze strany orgánů činných v trestním řízení zadávány správně? Setkáváte se s otázkami, které směřují k právnímu posouzení či hodnocení důkazů? Jsou otázky srozumitelné a zodpověditelné? Zdají se Vám některé otázky nadbytečné, vedené snahou o přenesení zodpovědnosti na znalce, ačkoli by si tyto orgány činné v trestním řízení mohly dané otázky zodpovědět samy?

- 4.) Jste spokojen se současným stavem odměňování? Zdá se Vám adekvátní?
Případně jakou změnu byste navrhoval?

- 5.) Z čeho vycházíte při zpracování znaleckého posudku? (vlastní praxe, zkušenost, odborná literatura, standardy, etc.)

- 6.) Setkáváte se i se zpracováním odborných vyjádření?